

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 568
Παρασκευή
6 Ιανουαρίου 1995
Δρχ. 400

ΕΥΡΩΠΗ: Από πού πάνε για τη Βαβέλ;

ΟΥΤΕ «ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»
ΟΥΤΕ «ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ»

• ΥΠΕΧΩΔΕ: Ο Κ. ΛΑΛΙΩΤΗΣ
ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΝΟΜΕΙ!

• ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ:
ΓΙΑΤΙ ΣΕΙΣΑΧΟΕΙΑ;

• ΡΟΣ ΝΤΕΗΛΥ/ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ:
«ΑΣ ΜΗΝ ΠΡΟΣΒΑΛΛΟΥΜΕ ΤΙΣ
ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΡΑΤΩΝΤΑΣ ΤΕΣ ΣΤΗ
ΖΩΗ ΜΕ ΤΟ ΖΟΡΙ...»

ΤΟ ΑΡΑΡΑΤ ΑΣΤΡΑΦΤΕΙ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΔΑΓΛΗΣ

Το Αραράτ αστράφτει βασίζεται εξ' ολοκλήρου

σε αυθεντική αφήγηση Κούρδου αγωνιστή.

Ο πόλεμος και ό,τι αυτός συνεπάγεται

γεμίζουν τις σελίδες αυτού του βιβλίου.

Μια φωνή διαμαρτυρίας

για τις παραβιάσεις

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

στο Κουρδιστάν.

Το Κουρδιστάν είναι μια απέραντη

και τραχιά περιοχή, μοιρασμένη

ανάμεσα στην Τουρκία,

το Ιράν και το Ιράκ.

Λογαριάζουν τους Κούρδους

δεκατέσσερα εκατομμύρια στην Τουρκία,

πέντε στο Ιράν, τρία στο Ιράκ.

Σήμερα, οι τρεις αυτές χώρες ενεργούν

από κοινού για την εξόντωση των Κούρδων.

Η γενοκτονία τους είναι

το στίγμα του πολιτισμού μας.

Μόλις κυκλοφόρησε

ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΔΑΓΛΗΣ

ΤΟ ΑΡΑΡΑΤ
ΑΣΤΡΑΦΤΕΙ

ΑΦΗΓΗΣΗ
ΚΟΥΡΔΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΗ

ΚΕΔΡΟΣ
το ελληνικό βιβλίο

ΚΕΔΡΟΣ

ΑΝΤΙ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

568

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

editorial, σελ. 4

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντίνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σκόλια, σελ. 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Ειδήσεις από τα ΜΜΕ, σελ. 10

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Γεγονότα από τον κόσμο, σελ. 29

BLACK OUT

Πάυλος Μεθενίτης, σελ. 40

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ ΓΥΡΙΖΕΙ...

Ο Αγύριστος, σελ. 42

ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Γιώργος Αρκουλή, σελ. 44

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

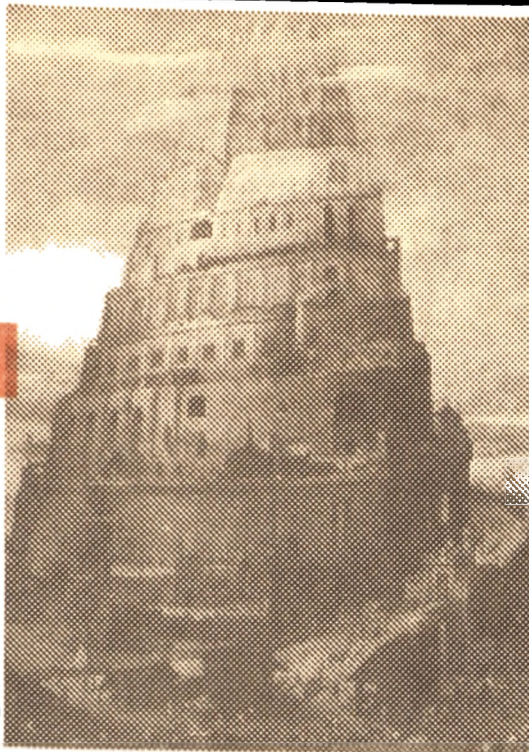
Επιστολές, σελ. 45

ΕΠΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 47

ΣΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Πέτερ Μπρίγκελ:
«Ο πύργος της Βαβέλ» (λεπτομέρεια)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟ ΠΟΥ ΠΑΝΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΑΒΕΛ;
Οι Ευρωπαίοι επιθυμούν να καθιερωθούν πέντε γλώσσες εργασίας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι Έλληνες, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, υποστηρίζουν ότι στραγγαλίζεται η γλώσσα μας. Ένα πρώτο, εμπεριστατωμένο αφιέρωμα για το πρόβλημα των «μικρών γλωσσών» της Ευρώπης. Και η προαναγγελία ενός συνεδρίου. ΣΕΛ. 19-27.
ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: ΓΙΑΤΙ Η ΣΕΙΣΑΧΘΕΙΑ; Η αναστολή της παραπομπής Μητσοτάκη στο ει-

δικο δικαστήριο, για τις υποθέσεις της ΑΓΕΤ και των υποκλοπών, συνιστά μόνο μια προσπάθεια του πρωθυπουργού να εξυγιάνει την πολιτική ζωή; Ή μήπως ξανάνοιξε η όρεξη του Ανδρέα για την προεδρία; Γράφει ο Νίκος Φίλης. ΣΕΛ. 12.
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ: ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Η ΑΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΧΩΔΕ. Ο Φίλιππος Βασιλείου πετά το γάντι στον Κ. Λαλιώτη. ΣΕΛ. 14.
«ΑΛΕΞΗΣ ΜΠΙΣΤΙΚΑΣ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ. Ο Αλέξης Μπίστικας φωτογραφίζει τα πρόσωπα που επισκέπτονται τον Ευαγγελισμό. Γράφει ο Ι.Ν. Σκοπετέας. ΣΕΛ. 48.
ΡΟΣ ΝΤΕΝΛΥ: ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ - ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΠΟΛΛΑ Συνέντευξη - ποταμός του Ρος Ντένλυ στο ΑΝΤΙ. «Η παράδοση είναι μια στάση ζωής όπου η κάθε πράξη έχει τέτοια σχέση με παρελθόν, παρόν και μέλλον, ώστε να ξεπερνάει περιορισμούς. ΣΕΛ. 50.

Περίοδος Β' • Έτος 22ο • Τεύχος 568 • Παρασκευή 6 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1995 • Δρχ. 400

ΑΝΤΙ • ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου - **ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:** Βασίλης Μπάλλας - **ΜΟΝΤΑΖ:** Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι, τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 4.100 δρχ., Ετήσια 8.200 δρχ., Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 30.000 δρχ. Φοιτητική ετήσια: 7.000 δρχ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ: Εξαμ.: 30 δολ., Ετήσια: 60 δολ., ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ: Εξαμ. 35 δολ., ετήσια 70 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα **ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ:** ΔΡΧ. 400, **ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ:** ΔΡΧ. 600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας περιοδικό ΑΝΤΙ, για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε. Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΜΗΠΩΣ;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ δεν «ακούγεται» και πολύ. Αυτό το καταμαρτυρούν και οι πολιτικοί – φίλοι και αντίπαλοι – και τα ΜΜΕ. Τελευταία πάντως – αυτό το δεκαπενθήμερο που πέρασε – έκαμε δύο βαρυσήμαντες ανακοινώσεις. Η μία ήταν η αναγγελία ότι επελέγη η γερμανική εταιρεία Χόφτιχ για να εκτελέσει το έργο του αεροδρομίου των Σπάτων, «με τη συμφέρουσα – όπως ισχυρίστηκε – για το Δημόσιο σύμβαση» και η δεύτερη με το πρωτοχρονιάτικο μήνυμά του για την «αμνήστευση» του Κ. Μητσοτάκη.

ΑΣ ΑΡΧΙΣΟΥΜΕ από το δεύτερο. Στο πρωτοχρονιάτικο μήνυμα, από τα πολλά και διάφορα που ελέχθησαν, θα σταθούμε στο σημείο που αναφέρει ότι θα προταθεί αναστολή δίωξης για τους πολιτικούς που παραπέμπονται στο Ειδικό Δικαστήριο για το σκάνδαλο της ΑΓΕΤ και τις υποκλοπές. Για το θέμα αυτό ξεσηκώθηκε μερίδα του ΠΑΣΟΚ και το σύνολο της αντιπολίτευσης. Μίλησαν και επισήμαναν – σωστά – ότι πρόκειται για διασυρμό του Κοινοβουλίου και για συμψηφισμό σκανδάλων. Μέρες τώρα, όλοι έχουν με τι να ασχοληθούν – πολιτικοί και ΜΜΕ. Δηλώσεις, συνεντεύξεις, διακηρύξεις περί ψήφου συνείδησης κ.λπ., κ.λπ.

ΕΜΕΙΣ ΘΑ ΣΚΕΦΘΟΥΜΕ διαφορετικά. Και υποχρεωνόμαστε να αναζητήσουμε κάποιες κρυμμένες σκέψεις του κ. Α. Παπανδρέου. Αυτό μας έχει διδάξει το παρελθόν, με τους παραπλανητικούς λόγους του και με την εσκεμμένη διαστροφή στις διατυπώσεις του.

ΑΝΑΡΩΤΙΟΜΑΣΤΕ, λοιπόν, μήπως κάπου αλλού πρέπει να αναζητήσουμε τη σκοπιμότητα του πρωτοχρονιάτικου διαγγέλματος; Κατά τη δική μας γνώμη, η ουσία του θα πρέπει να αναζητηθεί αλλού. Σε εκείνα τα σημεία στα οποία όλοι συμφώνησαν μαζί του. Δηλαδή στο ότι πρέπει να γίνουν αλλαγές στο νόμο περί ευθύνης υπουργών. Γιατί πρέπει, λέει, να προστατευθεί η τιμή του πολιτικού κόσμου. Και βέβαια πρέπει να προστατευθεί η τιμή του πολιτικού κόσμου. Μόνον που η τιμή αυτή, μέχρι σήμερα, δεν έχει διασυρθεί από «σκοτεινές δυνάμεις για ανύπαρκτες ευθύνες».

Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ άποψη – και μακάρι να βγούμε ψεύτες – είναι ότι τα δύο πρωθυπουργικά μηνύματα πρέπει να συνδυαστούν. Δηλαδή τα λεχθέντα περί αλλαγής του νόμου περί ευθύνης υπουργών και η αναγγελία για την ψήφιση, σύντομα, από τη Βουλή της σύμβασης με τη Χόφτιχ.

Η ΣΥΜΒΑΣΗ αυτή αποτελεί το νέο μεγάλο – και πρώτο στη σειρά από τα ετοιμαζόμενα – σκάνδαλο της πολιτικής εξουσίας με τους κατασκευαστές των «μεγάλων έργων». Πρόκειται να ψηφιστεί από τη Βουλή με νόμο έτσι που να κατοχυρώνεται ο κάθε υπουργός και να αναφέρεται σε μια συνολική συνυπευθυνότητα όλων των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων. Το ίδιο – νομοθετική επικύρωση – έγινε και με την αρχική σύμβαση για το Μετρό (σύμβαση Μάνου) και με την τροποποιητική σύμβαση Λαλιώτη, όπως αναλύσαμε στο προηγούμενο τεύχος.

ΓΙΑΤΙ ΛΟΙΠΟΝ να μην αναρωτηθούμε μήπως αλλού βρίσκονται κρυμμένες οι σκέψεις του πρωθυπουργού και όχι μόνον στην αναστολή για τον Μητσοτάκη; Μήπως προκρίθηκε η προβολή του θέματος Μητσοτάκη για να ανάψει η συζήτηση σε άλλο από το πραγματικά επίμαχο σημείο της πρόσφατης πρωθυπουργικής δραστηριότητας λόγων και αναγγελιών;

ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ έχουμε ζήσει την εμπειρία του «αγορασμένου» από τον Κοσκωτά «Κουτσουνόμου» έναντι του τιμήματος των δύο εκατομμυρίων δολαρίων. Και τότε η Βουλή – δηλαδή η κυβερνητική πλειοψηφία – με άγνοια των πραγματικών δεδομένων και των μυστικών συμφωνιών και συναλλαγών είχε ψηφίσει τον «Κουτσουνόμο».

ΜΗΠΩΣ, λοιπόν, ο ιδιοφυής κ. Παπανδρέου σκέφθηκε για άλλη μια φορά μακρύτερα και πιο σύνθετα από τους άλλους; (Ο Δ. Τσοβόλας, πάντως, δήλωσε ότι δεν πρόκειται για συμψηφισμό του παρελθόντος αλλά για συμψηφισμό του μέλλοντος). Γιατί μπροστά της, η πολιτική εξουσία έχει να διαχειριστεί συμβάσεις έργων συνολικού ύψους 6 τρισ. δραχμών. Το μαύρο χρήμα – το έχει δείξει πολύ καλά η ιταλική εμπειρία – από παρόμοιες συμβάσεις είναι μεγάλο και... δελεαστικό.

ΜΗΠΩΣ, λοιπόν, όλος αυτός ο θόρυβος περί ψήφου συνειδήσεως κ.λπ. είναι μια αφελής κοινοβουλευτική παραμυθία; Μήπως όλη η ιστορία περί αναστολής για τον Μητσοτάκη και τους λοιπούς είναι ένα άλλο, νέο πολιτικό παραμύθι; Μήπως η ουσία των πρωθυπουργικών λόγων και αναγγελιών βρίσκεται αλλού; Τα Σπάτα ψηφίζονται, άλλα έργα είναι «μπροστά μας», το πακέτο Ντελόρ μας περιμένει. Πρέπει από τώρα «να προνοήσουμε και να προλάβουμε» μελλοντικές περιπλοκές και μελλοντική «σπίλωση» του πολιτικού κόσμου;

ΈΤΣΙ, ΛΕΜΕ ΕΜΕΙΣ. ΜΗΠΩΣ;

αντι

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ Του Γιώργου Φιδελιού

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΚΑΛΕΝΔΩΝ
ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΕΓΩ, Ο ΑΝΔΡΕΑΣ, ΑΠΟΦΑ-
ΣΙΣΑ ΝΑ ΔΩΣΩ ΤΕΛΟΣ ΣΤΙΣ ΘΛΙΒΕΡΕΣ
ΕΡΙΔΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΑΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ...

ΔΙΕΤΑΞΑ ΛΟΙΠΟΝ ΝΑ ΑΠΟΣΥΡΘΟΥΝ
ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ
ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ

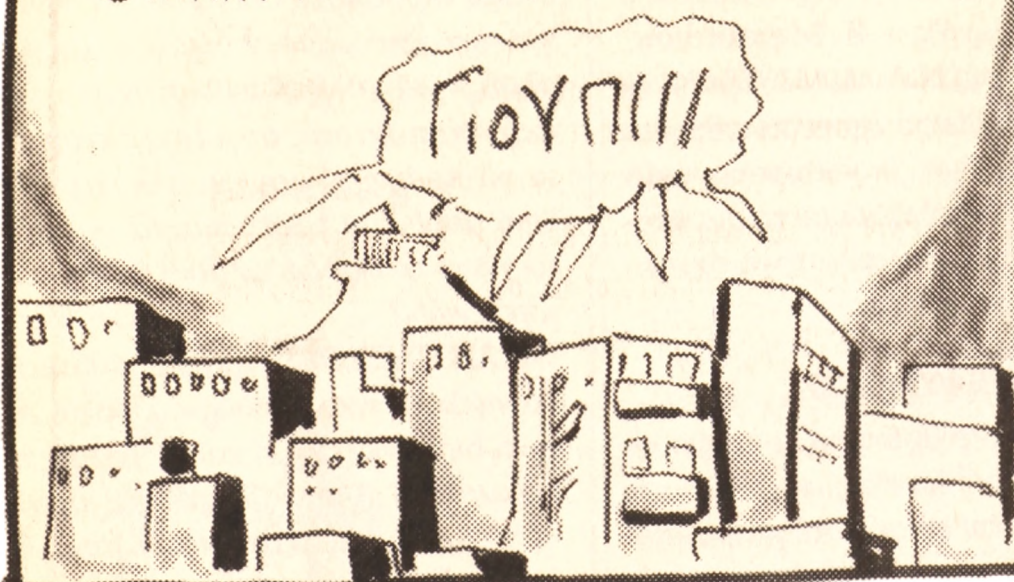
ΕΙΜΑΙ ΒΕΒΑΙΩΣ ΟΤΙ Ο ΕΒΕΡΤ ΘΑ ΧΑΡΕΙ
ΠΟΛΥ Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΑΥΤΟΣ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΘΑ ΑΠΟ-
ΦΥΓΕΙ ΤΙΣ ΤΑΠΕΙΝΟΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΔΥΣΚΟΛΟΥ
ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ...

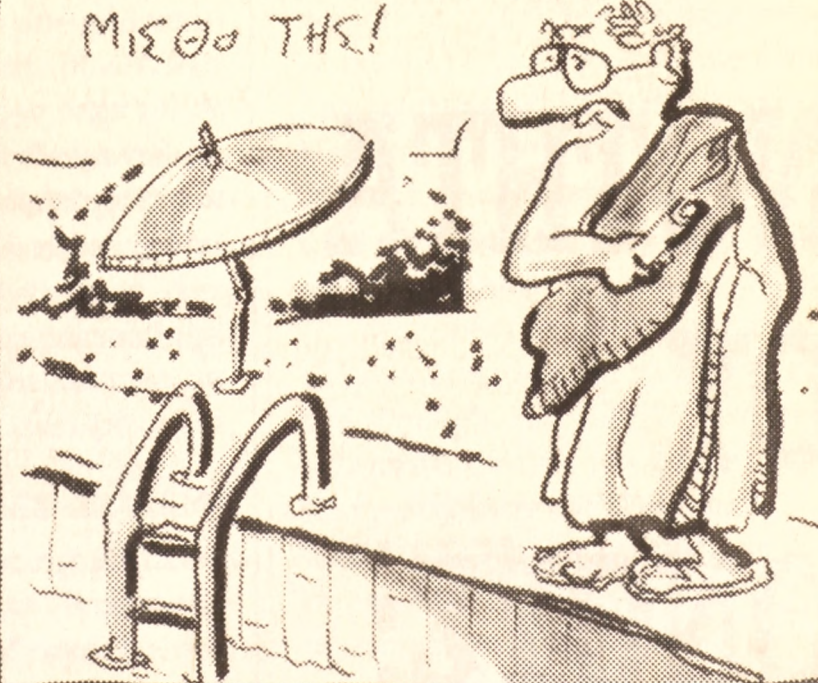
ΠΡΟΦΑΝΩΣ Ο ΤΣΟΒΟΛΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΘΑ-
ΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΟΥ ΤΟΣΟ ΥΠΕΦΕΡΑΝ ΚΑΤΩ
ΑΠΟ ΠΑΡΟΜΟΙΒΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ, ΘΑ ΑΙ-
ΣΘΑΝΘΟΥΝ ΒΑΘΕΙΑ ΙΑΝΟΠΟΙΗΣΗ.

ΑΥΤΕΣ ΜΟΥ ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ, ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ
ΜΕ ΤΙΣ ΓΕΝΝΑΙΕΣ ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕ-
ΧΟΡΗΣΑ, ΘΑ ΤΩΝΟΣΟΥΝ ΔΡΑΣΤΙΚΑ ΤΗΝ
ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

ΑΥΞΗΣΕΙΣ!... ΤΙ ΚΡΙΜΑ ΠΟΥ Η ΔΗ-
ΜΗΤΡΑ ΑΡΝΕΤΑΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΤΟ
ΜΙΣΘΟ ΤΗΣ!

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΜΕ ΠΟΙΑ ΣΤΑΘΜΑ Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ;

ΛΟΓΗΣ καρυκεύματα (και ηδύσματα) περιέκλειε το πρωτοχρονιάτικο μήνυμα του πρωθυπουργού κ. Α. Παπανδρέου: Περί «πολιτικών πρωτοβουλιών», «θεσμικών μεταβολών», «γενναίων τομών» και –φυσικά– «ενιαίας δέσμης μέτρων», που αποσκοπούν όχι μόνο στην «ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος», αλλά και στην «ενότητα του έθνους»...

ΠΩΣ θα επιτευχθεί, όμως, η ενότητα αυτή; Αν, πρώτον, τροποποιηθεί και εκσυγχρονισθεί ο νόμος περί ευθύνης υπουργών, αν, δεύτερον, κατατεθεί νόμος για τα οικονομικά των κομμάτων (και την οικονομική διαφάνεια της πολιτικής ζωής), αν, τρίτον, αναθεωρηθεί το Σύνταγμα και, τέταρτον, –και σημαντικότερο– αν ανασταλεί «η δίωξη των πολιτικών προσώπων (Μητσοτάκης, Ανδριανόπουλος, Παλαيوκρασσάς) που έχουν παραπεμφθεί στο Ειδικό Δικαστήριο».

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ, όμως (η «ταμπακιέρα») εντοπίζεται στο τέταρτο «αν», καθώς 15 περίπου βουλευτές του ΠΑΣΟΚ διαδηλώνουν ήδη –σε διαφορετικούς τόνους– την εναντίωσή τους στην αναστολή αυτή. Αλλά κατά της αναστολής φέρονται και ο πρώην πρωθυπουργός κ. Κ. Μητσοτάκης, και ο πρόεδρος της Ν.Δ. κ. Μ. Έβερτ, οι οποίοι, κάθε άλλο παρά έχουν πεισθεί για την ειλικρίνεια των πρωθυπουργικών προθέσεων. «Δεν θα δεχθούμε τη διαιώνιση της σπίλωσης με την αναστολή των δικών», δηλώνει ο κ. Έβερτ.

«ΜΑΣΚΕΣ» ΚΑΙ ΕΠΦΥΛΑΞΕΙΣ

ΦΥΣΙΚΑ, για τους ανθρώπους του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος, η απόφαση του κ. Παπανδρέου είναι «ιστορική», «πολιτική», «ορθότατη» – απόφαση η οποία

(κατά τον κ. Α. Τσοχατζόπουλο) «σβήνει οριστικά το παρελθόν»... Παπανδρεϊκότατος όλων ο κ. Δημ. Μπέης, γραμματέας της κοινοβουλευτικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ, απεφάνθη ότι, με την απόφαση του αυτή, ο κ. Α. Παπανδρέου «έπαυσε να είναι πρωθυπουργός και κατέστη κυβερνήτης της Ελλάδας». («Γιατί χαιρέται ο κόσμος όλος», κ.λπ.). Όμως, ο ίδιος ο κ. Παπανδρέου ήξερε ότι η απόφαση περ αναστολής δεν θα περνούσε χωρίς κάποιους εσωτερικούς κραδασμούς στο κόμμα. Γι' αυτό, στο μήνυμά του, φρόντισε να προκαταλάβει κάπως τα πράγματα: «Υπάρχουν, ίσως, κάποιες επιφυλάξεις για την πρωτοβουλία μας αυτή», είπε. «Άλλες καλόπιστα ή από αδράνεια, άλλες για προσωπικούς ή μικροκομματικούς λόγους. Ορισμένοι θα μιλήσουν για "συγκάλυψη" ή "συμψηφισμό". Λέω μόνο τούτο: προσωπικά δεν έχω να "συμψηφίσω" τίποτα», κ.λπ.

[Κάποιοι «φιλολογούντες» επιμένουν ότι και αν ακόμα δεχθεί κανείς την ειλικρίνεια του μηνύματος Παπανδρέου, υπάρχει μια προϊστορία –κάτι σαν τις «Μάσκες» του Κώστα Ουράνη– που δυσχεραίνει τον ίδιο: «Για να 'μαι ευχάριστος σε όλους/ –κι ακόμα και στον εαυτό μου– έκρυψα πάντοτε με μάσκες/ που αρέσουνε το πρόσωπό μου/ κι άλλαξα τόσες στη ζωή μου/ που τώρα πια να μη μπορώ/ τ' αληθινό το πρόσωπό μου/ να πω πιο είναι μητ' εγώ!...»]

ΘΑ ΑΝΤΙΛΕΧΘΕΙ ότι άλλο πολιτική κι άλλο «φιλολογικός ίσκιος». Σωστά. Αλλά αν κάτι δεν ανέχεται η κοινή γνώμη, είναι «η κομματική σκοπιμότητα της στιγμής», η «υποκρισία». Και από υποκρισία, άλλο τίποτε! Εφημερίδες που πρωτοστάτησαν

στην παραπομπή των κ. Μητσοτάκη, Ανδριανόπουλου και Παλαιοκρασσά, θεωρούνται τώρα αν το 1995 «θα είναι ένα ακόμα έτος του παράλογου στην πολιτική»... Διότι, βεβαίως –μας εξηγούν– κρίνοντας από τις αντιδράσεις όσων διαφωνούν με τις αναστολές, θα πρέπει να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα πως αυτό του είχε ανάγκη η πολιτική μας ζωή είναι μια επανάληψη της οξύτητας του '89, με όλες τις δίκτες πολιτικών»... Μήπως, όμως, κάποιου, στις στήλες των εφημερίδων αυτών, υπάρχει κάποιο στοιχείο αυτοκριτικής; Φυσικά όχι! Έφθασαν ν' απευθύνουν και τουθεσίες (για τις παρενέργειες που θα έχει «ένας νέος κύκλος δικών», κ.λπ.) και μόνο για τη δική τους συμπεριφορά, για τον δικό τους ρόλο, δεν αναφέρουν λέξη!

ΠΟΛΛΑ ειπώθηκαν και γράφθηκαν για τους λόγους που ώθησαν τον πρωθυπουργό στην απόφασή του να αναστείλει τη βίωξη κατά των κ. Μητσοτάκη, Ανδριανόπουλου και Παλαιοκρασσά. Κάποιοι είπαν ότι ο κ. Παπανδρέου απλώς «ανταποδίδει τη χειρονομία Μητσοτάκη» (όταν ο τριμερής πρωθυπουργός αντιμετώπιζε την κατηγορία της «ηθικής αυτουργίας» στο θέμα των τηλεφωνικών υποκλοπών). Άλλοι συνέδεσαν την αναστολή με το θέμα της προεδρικής εκλογής, με την έννοια ότι η σχετική δήλωση Παπανδρέου «δεν είναι ανέκκλητη». Ορισμένοι, όπως ο κ. Δημ. Τσοβόλας, μιλούν για «συναλλαγή» (ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ.), ενώ η *Αυριανή* μας βεβαιώνει (με κορυφαία οκτάστηλα) πως «Πασοκτζήδες και Νεοδημοκράτες ξεσηκώνονται εναντίον της ανίερης συμμαχίας των ηγετών τους»! Τέλος, δεν λείπουν αυτοί που πιστεύουν ότι ο κ. Παπανδρέου –λίγο προτού αποχωρήσει από την ενεργό πολιτική– θέλησε να δώσει την εικόνα ενός «υπεράνω ΠΑΣΟΚ πρωθυπουργού», πρόθυμου να αναλωθεί όχι για το κόμμα, αλλά για τα «τείχη»....

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ

Ο ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ χρόνος βρήκε την Ευρώπη χωρίς τον Ζακ Ντελόρ (η Ευρωπαϊκή Ένωση έγινε ήδη η Ευρώπη των Δεκαπέντε), με την Ελλάδα να αγωνίζεται να ξεπεράσει την κρίση και την απομόνωσή της... Κάποιοι σκέφτηκαν πως ο Καινούργιος Χρόνος προσφέρεται για μια συζήτηση ως προς την «αξία» ή «απαξία» των σχέσεών μας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, μια και υπάρχουν –έτσι έγραψαν– δύο σχολές σκέψης, οι «ευρωπαϊστές» και οι «ελληνοκεντρικοί»... Αλλά η Ελλάδα έχει ήδη μια δεκαπενταετή θητεία στην Κοινότητα. Και η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί –όπως σημειώνει ο καθηγητής Χρήστος Ροζάκης στα *Νέα*– «τον πλησιέστερο συγγενή της στο διεθνές στερέωμα, με βάση την οικονομία της και τη σύσταση του κοινωνικού και πολιτιστικού της ιστού». Όσο για το ρόλο που θα μπορούσαμε να είχαμε διαδραματίσει στα Βαλκάνια (και που δεν διαδραματίσαμε), ασφαλώς δεν φταίει η Κοινότητα, αλλά «το κεφάλι το ξερό μας». Τα εμπάρκο, οι ονοματολογίες, η ανακάλυψη νέων «προαιώνιων εχθρών», ούτε βοήθησαν, ούτε βοηθούν στην ανάπτυξη καρποφόρων σχέσεων με τους βόρειους γείτονές μας.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, ιδιαίτερο ενδιαφέρον επικεντρώνει το ταξίδι του πρωθυπουργού στη Δαμασκό και στο Αμάν, οι συναντήσεις του με τον πρόεδρο Χάφεζ ελ Άσαντ και το βασιλιά Χουσεΐν. Το ταξίδι χαρακτηρίζεται, από κυβερνητικής πλευράς, ως «ελληνική μεσολαβητική πρωτοβουλία για το Μεσανατολικό», χωρίς άλλες λεπτομέρειες. Όπως είναι γνωστό, ο κ. Παπανδρέου είχε προγραμματίσει επίσκεψη στη Συρία και τον περασμένο Οκτώβριο, η οποία, όμως, ματαιώθηκε, όχι «λόγω των πλημμυρών» (όπως γράφουν τα κυβερνητικά φύλλα), αλλά λόγω της παρουσίας του Κλίντον στο Κάιρο, στο Αμάν και στη Δαμασκό. Τι «μεσολαβητικό ρόλο» μπορούσε να διαδραματίσει ένας Έλληνας πρωθυπουργός, όταν, ξαφνικά, εμφανίζεται, στο στερέωμα, ως «μεσολαβητής», «διαιτητής» και «άγγελος ειρήνης» ο ίδιος ο πρόεδρος των ΗΠΑ;

Τώρα, ελλείπει άλλων στοιχείων, είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι το ταξίδι Παπανδρέου στις δύο αυτές πρωτεύουσες γίνεται με την ενθάρρυνση των Αμερικανών,

«για την επίτευξη προόδου στις ειρηνευτικές συνομιλίες μεταξύ Συρίας και Ισραήλ». [Το σημειώσαμε κι άλλη φορά: ο κ. Παπανδρέου θεωρεί «μέγιστη διπλωματική του επιτυχία» το ότι είχε μεσολαβήσει, τον Νοέμβριο του 1984, μεταξύ Μιττερράν και Καντάφι, για το θέμα του Τσαντ. Και, προφανώς, προσβλέπει προς αντίστοιχη μεσολάβηση μεταξύ Συρίας και Ισραήλ.].

ΑΝ, ΠΑΝΤΩΣ, κάτι εκπλήσσει είναι η διάρκεια του ταξιδιού αυτού (πέντε μέρες) και οι πληροφορίες ότι η Ελλάδα προσφέρεται να στείλει Έλληνες κυανόκρανους στην Ιερουσαλήμ και στα υψώματα του Γκολάν, ύστερα από τους κυανόκρανους που θα στείλουν στη Βοσνία, στην περίπτωση που θα αποχωρήσουν οι εκεί νυν (γάλλοι, βρετανοί, κ.λπ.) κυανόκρανοι... Η απύουσα Ελλάδα από την πρόσφατη συνάντηση κορυφής της ΔΑΣΕ, στη Βουδαπέστη, η Ελλάδα «αποξενωμένος εταίρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης» εμφανίζεται τώρα έτοιμη να στείλει «ειρηνευτική δύναμη» στη Βοσνία και στη Μέση Ανατολή, χωρίς κανέναν προϋπολογισμό της ελληνικής κοινής γνώμης και χωρίς να ξέρει κανείς τίποτε για το παρασκήνιο που παίχτηκε και παίζεται.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, οι Αμερικανοί «ανανεώνουν το ενδιαφέρον τους για την Κύπρο», ο νέος δήμαρχος Αθηναίων κ. Αβραμόπουλος δηλώνει ότι θα ζητήσει από τον κ. Παπανδρέου τα 40 δις. (που υποσχέθηκε ο πρωθυπουργός στον κ. Θ. Πάγκαλο...), ενώ στην Τσετσενία, συνεχίζεται αμείωτη η σφαγή... Χρειάζεται, άραγε, να το πουν οι Αμερικανοί για ν' αντιληφθούμε ότι πρόκειται για τη μεγαλύτερη «στρατιωτική ρωσική επιχείρηση από την εισβολή στο Αφγανιστάν», το 1979; Αλλά η επιχείρηση κατά της Τσετσενίας περισσότερο σχετίζεται με την εσωτερική διαπάλη, στα ηγετικά κλιμάκια της Μόσχας, παρά με το «κίνημα απόσχισης» της μικρής αυτής (άλλοτε σοβιετικής) Δημοκρατίας. Και ο Γέλτσιν ασφαλώς θα πληρώσει το τίμημα του εγχειρήματος αυτού, χάνοντας και τα τελευταία αποθέματα κύρους που διέθετε, τουλάχιστον στο εξωτερικό.

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, και σε πείσμα όλων των αρνητικών «συσσωρεύσεων» που βιώνουμε καθημερινά, Καλή χρονιά!

ANTHΝΩΡ

ΑΝΤΙ ΕΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΣΠΑΤΩΝ

Με ανακοίνωσή του ο πρωθυπουργός, πλαισιούμενος από τους υπουργούς του κ. **Λαλιώτη** και **Γείτονα** ανήγγειλε ότι αποφασίστηκε η ανάθεση του «έργου πνοής» όπως το χαρακτήρισε, για την κατασκευή — και εκμετάλλευση — του νέου αεροδρομίου στα Σπάτα. Η ανάθεση έγινε στην ίδια εταιρεία με την οποία είχε συμφωνήσει ο κ. **Μάνος** και θα υπέγραφε εάν καθυστερούσε η πτώση της κυβέρνησης **Μητσοτάκη** λίγες ώρες ακόμη. Τότε το ΠΑΣΟΚ μιλούσε για «τη ληστρική ανάθεση, για αποικιοκρατικές συμβάσεις» κ.λπ., κ.λπ. Και θριαμβολογούσε που δεν πρόλαβε ο κ. **Μάνος** να υπογράψει τη σύμβαση. Σήμερα θριαμβολογεί γιατί το ίδιο υπογράφει την ίδια περίπου σύμβαση. Τι άλλαξε λοιπόν;

Σε επόμενο τεύχος θα επανέλθουμε με λεπτομέρειες στην όλη ιστορία για μια ακόμη φορά. Προς το παρόν θέτουμε μερικά απλά ερωτήματα.

- Ποιος είναι ο προϋπολογισμός του έργου σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των αρμοδίων υπηρεσιών;
- Πώς αναλύεται το κατ' αποκοπήν τίμημα της εργολαβίας και συγκεκριμένα ποσότητες κάθε εργασίας και αντίστοιχη τιμή μονάδος, δηλαδή αναλυτικός προϋπολογισμός του έργου όπως αντίστοιχα είχε προβλεφθεί από το περιώνυμο παράρτημα της σύμβασης για το Μετρό και παρέμεινε μυστικά κλεισμένο μέχρι τη στιγμή της αποκάλυψης από το ΑΝΤΙ;
- Το τεχνικό αντικείμενο του έργου είναι κλειστό ή προβλέπονται ανεξέλεγκτες αλλαγές και προσθήκες;
- Πώς πληρώνεται σταδιακά ο εργολάβος, ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια του έργου από το ελληνικό Δημόσιο;

Αυτά ως προς την κατασκευή. Αλλά τώρα, ως προς την εταιρεία που θα συσταθεί για τη διαχείριση και εκμετάλλευση του έργου, υπάρχουν μια σειρά από άλλα ερωτηματικά — και αντίστοιχες «δύσκολες απαντήσεις» — στα οποία θα επανέλθουμε εν καιρώ.

Φ.Β.

ΟΤΕ ΜΕΝ... ΟΤΕ ΔΕ

Για την ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ, ανεξάρτητα από τη «μορφή» της, ελάχιστοι πλην των εργαζομένων στον οργανισμό θα διαφωνούσαν. Οι λόγοι είναι πολλοί. Οι επικοινωνίες απελευθερώνονται στην Ευρώπη. Το κρατικό μονοπώλιο και σε αυτόν τον τομέα καταρρέει.

Καλύτερα, λοιπόν, μια ορθή προετοιμασία του δημόσιου φορέα με την εξεύρεση των αναγκαίων κεφαλαίων για επενδύσεις στην αγορά και με τη σύναψη στρατηγικών συμφωνιών επιβίωσης με ξένες εταιρείες. Ενδεχομένως η πολιτική αυτή είναι καλύτερη για να μπορέσει ο ΟΤΕ να συμμετάσχει στον ραγδαίο εκσυγχρονισμό των τηλεπικοινωνιών.

Το φιάσκο της διάθεσης των μετοχών του σε ποσοστό 25% είναι γνωστό. Συζητείται τώρα η εκ νέου διάθεση των μετοχών στο ελληνικό χρηματιστήριο και κατόπιν στις ξένες χρηματογορές. Σε ποιο ποσοστό,

άγνωστο. Και γιατί οι ξένοι να επενδύσουν στον ΟΤΕ σε μικρό ποσοστό που κανέναν έλεγχο επί των αποφάσεών του δεν θα τους δίνει; Αναπάντητο και το ερώτημα αυτό. Το δόλωμα είναι η αύξηση των τιμολογίων του ΟΤΕ που παραπλανητικά εμφανίζεται ως «μέση ανατίμηση» σε ποσοστό 14,5%, ενώ για διάφορες υπηρεσίες η αύξηση είναι κατά πολύ υψηλότερη. Ακόμη και η μέση αυτή αύξηση είναι διπλάσια του προβλεπόμενου πληθωρισμού για το 1995.

Έτσι ακόμα και αυτή η ιδιωτικοποίηση γίνεται εις βάρος των καταναλωτών που καλούνται οι ίδιοι να κάνουν ελκυστική την προσφορά των μετοχών του οργανισμού. Με όφελος τι; Τι πρόκειται να αποκομίσουν;

Ας μας δώσει κάποιος αρμόδιος την απάντηση για να καταλάβουμε κι εμείς το πραγματικό νόημα αυτού του 25%.

Ν.Κ.

ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΠΟΡΜΠΑ

Η κυβέρνηση **Μιλόσεβιτς** αποπειράθηκε να στραγγαλίσει τη μόνη αντιπολιτευτική φωνή που ακουγόταν στη Σερβία, την ανεξάρτητη εφημερίδα **Μπόρμπα**. Κατήργησε τη διοίκηση της εφημερίδας και διόρισε νέο διευθυντή τον υπουργό Πληροφοριών. Οι δημοσιογράφοι όμως συσπειρώθηκαν και εκδίδουν την **Μπόρμπα** «τους» με τις ελάχιστες δυνάμεις που μπορούν να συγκεντρώσουν στο βαρύ κλίμα του Βελιγραδίου.

Τι είχε να φοβηθεί η κυβέρνηση **Μιλόσεβιτς** από μια μικρή εφημερίδα που πουλούσε μόλις 30 χιλιάδες φύλλα τη στιγμή που οι φιλοκυβερνητικές κυμαίνονται από 180 έως 300 χιλιάδες; [Σήμερα, λόγω της έλλειψης δημοσιογραφικού χάρτου, μπορεί και τυπώνει μόνο 12 χιλιάδες φύλλα, που φυσικά γίνονται ανάρπαστα.] Μα ό,τι φοβούνται όλες οι αυταρχικές και συγκεντρωτικές εξουσίες: την οποιαδήποτε αμφισβήτηση.

Το πρόβλημα της **Μπόρμπα** φαίνεται σαν σταγόνα στον ωκεανό των προβλημάτων της γειτονικής πρώην Γιουγκοσλαβίας. Ωστόσο, δεν μπορεί να οδεύσει προς λύση το γιουγκοσλαβικό ζήτημα με το στραγγαλισμό μιας ανεξάρτητης φωνής. Οι δημοσιογράφοι, οι λίγοι δημοσιογράφοι της Σερβίας που προσπαθούν να διατηρήσουν ζωντανή μια διαφορετική συνείδηση και αντίληψη πρέπει να υποστηριχθούν και από εμάς. Από όσους Έλληνες δεν πιστεύουν σε φανατισμούς αλλά και σε όσους διατηρούν ακέραια τη δημοκρατική ευαισθησία.

Χ.Ν.

ΤΟ ΠΑΡΚΙΝΓΚ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Ξήλωσαν και τα τελευταία δέντρα οι μπουλντόζες της συντεχνίας **Λαμπράκη-Λιάσκα-Λαλιώτη** στο πρώην Πάρκο Ελευθερίας και ο πρόεδρος του ΟΜΜΑ καμάρωνε μπροστά στην πολιτική και πνευματική (;) ηγεσία και επιδείκνυε τα μελλοντικά του σχέδια εκπαίδευσης των Ελλήνων ή άλλως τα έργα των ανομιών του. Ουδείς συγκινήθηκε! Συγκατένευσαν και συμφώνησαν. Και τα ΜΜΕ αιδημόνως εσιώπησαν. Τα μεγάλα ΜΜΕ που υποτίθεται ότι έχουν και οικολογικές ευαισθησίες και οργανώνουν δενδροφυτεύσεις και άλλα παρόμοια. Μία μόνη φωτεινή εξαίρεση: ο συνάδελφος **Γιώργος Βότσης** στη στήλη του στην **Ελευθεροτυπία** και εκεί μόνος αυτός και χωρίς περαιτέρω στήριξη ή σχολιασμό.

Στο φύλλο της **Ελευθεροτυπίας** (Δευτέρα 19.12.1994), ο Γ. Βότσης αποκάλυπτε μια συγκλονιστική λεπτομέρεια που δείχνει το πραγματικό φρόνημα των ελληνοδιδασκά-

λων και επιμορφωτών μας. Έδωσε το κείμενο της απόφασης Ε (94) 1832/1 της 29.7.1994, που καταργούσε προηγούμενη πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία μια σειρά από έργα και δράσεις θα γίνονταν προκειμένου να υλοποιηθεί η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων. Η ενοποίηση αυτή πήγε «περίπατο» με τις ενέργειες και τις παρεμβάσεις του σχολάρχη του έθνους, κ. Χρ. Λαμπράκη. Κι ενώ διαπράχτηκε τέτοιον μεγέθους θρασύτητα, οι ηγέτες μας υποκλίθηκαν στον πρόεδρο κ. Λαμπράκη και ουδείς σχολίασε, ανέφερε, διέψευσε, ασχολήθηκε τέλος πάντων με το θέμα.

Εντάξει! Ο κ. Λαμπράκης μπορεί να ζει τις μεγαλομανιακές φαντασιώσεις του, αλλά δεν θα βρεθεί ούτε ένας εχέφρων να του πει ότι πρέπει επιτέλους να προσγειωθεί;

Χ. Ν.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Ο πληθωρισμός έκλεισε για το 1994 στο επίπεδο του 10,6% και οι προβλέψεις για το 1995 –εάν τηρηθεί ή ίδια οικονομική πολιτική– δεν αποκλείεται, πράγματι, να κυμανθεί γύρω στο 7%, μονοψήφιο νούμερο το οποίο η χώρα έχει να δει πολλά χρόνια. Το οικονομικό επιτελείο της κυβέρνησης έχει κάθε λόγο να είναι ικανοποιημένο για τις επιδόσεις στον τομέα αυτό, καθώς και για την εκτέλεση του προϋπολογισμού όπου διαψεύστηκαν πολλές Κασσάνδρες. Οι επιδόσεις αυτές αποκαθιστούν κάποια αξιοπιστία της χώρας απέναντι στα κοινοτικά όργανα, η συνέχιση δε της πολιτικής αυτής, κατά τα φαινόμενα, δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε ανάκαμψη, ακόμη και σε κάποια ανάπτυξη και, λόγω της διεθνούς οικονομικής συγκυρίας και αν συντρέξουν και άλλοι παράγοντες – όπως η εσωτερική πολιτική σταθερότητα, η εκμετάλλευση των οικονομικών ευκαιριών στα Βαλκάνια και σε άλλες νέες αγορές, η κανονική απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων, η ταχεία και διαφανής εκτέλεση των Μεγάλων Έργων, για να επισημάνουμε τα κύρια.

Διαφεύγει, όμως, το γεγονός ότι η ακολουθούμενη οικονομική πολιτική είναι αντιδημοφιλής, όπως δείχνουν συστηματικά όλες οι δημοσκοπήσεις, για τον απλούστατο λόγο ότι γίνεται σε βάρος του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων, το οποίο τα τελευταία χρόνια έχει συρρικνωθεί. Εργαζόμενοι και συνταξιούχοι, που συμβάλλουν με ποσοστό 60% στα φορολογικά έσοδα του κράτους, δικαιολογημένα διερωτώνται γιατί να πληρώνουν πάντα αυτοί τα σπασμένα. Και δικαίως διαμαρτύρονται. Άλλωστε, όλες αυτές οι επιδόσεις

είναι τόσο εύθραυστες και υπόκεινται σε τέτοιες πολιτικές επιρροές ώστε να καθιστούν τους πάντες επιφυλακτικούς και δύσπιστους.

Διότι δικαίως φοβούνται μήπως τα πάντα τιναχθούν στον αέρα παρά τις θυσίες τους, οπότε πάλι αυτοί θα πληρώσουν. Γι αυτό, λόγω της πικρής εμπειρίας του παρελθόντος, η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και της αξιοπιστίας θα αργήσει να έρθει και θα εξαρτάται από τα βήματα που γίνονται κάθε φορά.

Β.Κ.

ΚΟΥΙΖ

Τι γίνεται όταν δύο σεβαστοί ιεράρχες διεκδικούν μία και μόνη Μητρόπολη υποστηριζόμενοι από φανατικούς χριστιανούς οπαδούς όπως στη Λάρισα;

Είναι απλό! Σολομώντειος η λύση. Χωρίζουμε τη Μητρόπολη στα δύο και παίρνει ο καθένας από μισή. Για τους ενδιαφερόμενους, τα έσοδα μόνο από την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής στα Τέμπη αναμένεται να ξεπεράσουν τα 70 εκατ. δρχ. το 1994. Ευσεβείς ταξιδιώτες καταθέτουν ευσεβώς τον οβολό τους. Κι ως ερίζουν οι άλλοι.

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Ο νέος χρόνος βρήκε την κατάσταση στο χώρο του Τύπου ιδιαίτερα ρευστή. Κι ιδιαίτερα του ηλεκτρονικού Τύπου. Αλλά, ενώ η πραγματικότητα κοχλάζει, στην Ελλάδα αγρόν αγοράζουμε. Εκκρεμής παραμένει η ισχύς μιας σειράς ρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ραδιοτηλεοπτικά της χώρας μας, που έχουν να κάνουν με ζητήματα δεοντολογίας και εφαρμογής διεθνών κανόνων. Που τα ελληνικά ραδιοτηλεοπτικά δίκτυα συνεχίζουν να καταστρατηγούν. Αλλά γιατί να μην πράττουν έτσι, όταν το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των καναλιών συνεχίζει να είναι ανύπαρκτο; Περιμένουμε, πότε αλήθεια ο πολυπράγμων υπουργός Τύπου θα προχωρήσει την από καιρό διακηρυχθείσα πρόθεσή του να ορισθεί αυτό το θεσμικό πλαίσιο.

Αν και πολύ φοβόμαστε πως θα περιμένουμε για καιρό.

• Η μεγάλη κρίση αυτό τον καιρό αφορά τον ΣΚΑΪ, ιδιαίτερα τον τηλεοπτικό. Ο σταθμός, που είναι καταχρεωμένος στο Δημόσιο, συνεχίζει να αντιμετωπίζει σοβαρά οικονομικά προβλήματα και λέγεται ότι δυο άλλοι εκδότες, που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα και στο χώρο της τηλεόρασης, διεκδικούν να τον αγοράσουν. Η εμβληματική προσπάθεια, να φύγει ο σταθμός από τα χέρια του υιού Αλαφούζου και να αναλάβει τα ηνία του ο πατήρ, με τη συνδρομή προσώπων της διευθυντικής ομάδας της Καθημερινής, τελικά δεν εφαρμόστηκε. Ακολουθήθηκε η λύση των περικοπών. Ο Νίκος Κακαουνάκης, που ανέλαβε τα ηνία του δημοσιογραφικού τμήματος

του σταθμού, προχώρησε σε απολύσεις πλήθους δημοσιογράφων, κατά παράβαση ακόμα και της κείμενης εργατικής νομοθεσίας.

Ακόμα αναμένεται η ουσιαστική (επαναλαμβάνουμε: ουσιαστική, όχι μόνο λόγια) παρέμβαση της ΕΣΗΕΑ. Αν και φοβόμαστε ότι θα την περιμένουμε κι αυτή επ' άπειρον...

• Στο μεταξύ, η καινούργια χρονιά ανέτειλε χωρίς εβδομαδιαία περιοδικά στα περίπτερα. Οι Εικόνες του συγκροτήματος Μπόμπολα έκλεισαν, ακολούθησε το Πανόραμα του συγκροτήματος Δραγούνη ενώ και το Ένα του Μοάτσου (που έχει εδώ και αρκετό καιρό αποφυλακισθεί) βγαίνει όποτε συμπληρώνει την ύλη του ο εκδότης και διευθυντής του!

• Ενδιαφέρουσα η ανάλυση του Νικήτα Λιοναράκη για τη Νέα Μεσημβρινή, που δεν ευδοκίμησε και ανέστειλε την έκδοσή της. Προσέξτε τη – κι ως δημοσιεύεται με καθυστέρηση.

• Έχασε τελικά τη μάχη με το θάνατο ο συνάδελφος Κώστας Διαβολίτης της Ελευθεροτυπίας, που είχε υποστεί σοβαρό εγκεφαλικό επεισόδιο. Απροσδόκητα, όμως, έφυγε κι άλλη μια συνάδελφος, η δημοσιογράφος Λία Αργυριάδου, συντάκτρια του εξωτερικού δελτίου επίσης της Ελευθεροτυπίας και της ΕΤ2, που σκοτώθηκε σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα. Ήταν και οι δύο 35 χρονών...

• Το ΚΑΙΚ του Πέτρου Κωστόπουλου έκανε τελικά εισοδισμό στην τηλεόραση. Ο πολύς Κωστόπουλος, που θα συνεργάζεται από επιτελικό πόστο με το STAR, παρουσίασε την Πρωτοχρονιά ένα σώου αλλιώτικο από τ' άλλα. Η διαφο-

ρά βρισκόταν στο γεγονός ότι το σώου ήταν αφιερωμένο στους αστέρες της τηλεόρασης. Στην εκπομπή μοιράστηκαν βραβεία σε πολλούς και σε διαφόρους (μέχρι και Χαρδαβέλλα βρήκαμε ανάμεσα στους βραβευθέντες) και βέβαια έσπευσαν όλοι οι βραβευθέντες να ανταποκριθούν στη... γαλαντομία (με το αζημίωτο, δηλαδή τη θεαματικότητα) του οικοδεσπότη της εκπομπής και να πάρουν το βραβείο. Πού το θέμα; Μα στο ότι ακόμη και ο Παύλος Τσίμας, που αν μη τι άλλο φανταζόμαστε ότι αντιστρατεύεται τις αξίες που προβάλλει και τις πρακτικές που χρησιμοποιεί η δημοσιογραφία τύπου ΚΑΙΚ, έσπευσε μην και χάσει.

Αδιαφορούμε αν, τελικά, ψέλλισε και κάτι μισόλογα που έδειχναν ότι δεν είναι ανυποψίαστος. Τόσο το χειρότερο... Από τους υποψιασμένους θα περιμέναμε να προασπίζουν τη διαφορά (που δεν τη βρίσκει κανείς στην ομογενοποιημένη σούπα των «εκλαϊκευτικών» προγραμμάτων ούτε στην «γκλαμουριά» των σώου). Αλλά είναι εύκολο να αντισταθεί κανείς στον πειρασμό της αποδοχής του από ένα οποιοδήποτε σταρ σύστημα; Ακόμη κι αν είναι σταρ σύστημα της φτηνίας και της χλιδάτης μιζέ- ριας...

• Συνέδριο για τη γλώσσα ετοιμάζει το Αντί, σε συνεργασία με το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών. Σχετικά, διαβάστε σε άλλες σελίδες του τεύχους που κρατάτε στα χέρια σας.

Σας ευχόμαστε καλή και δημιουργική χρονιά...

Μια ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ δύση

του Νικίτα Λιοναράκη

Αν εξαιρέσεις εκείνο το εκτονωτικό, «ας γράψει κάποιος ότι η νέα Μεσημβρινή έκλεισε και ο Αδέσμευτος Τύπος πουλάει 25.000 φύλλα», που ακουγόταν μεταξύ των δημοσιογράφων, τίποτα δεν ήταν μη αναμενόμενο το βράδυ της 10.12.94 στα γραφεία του Περισσού.

Και όμως. Το κλείσιμο αυτής της εφημερίδας προσφέρεται. Όχι απλώς για εκφράσεις λύπης υπέρ μιας εφημερίδας που μόνο θετικά σχόλια άκουσε, ή για την ανεργία τόσων συναδέλφων. Προσφέρεται έως και για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής!

Γιατί απλούστατα, η νέα Μεσημβρινή ήταν η πρώτη εφημερίδα μιας νέας εποχής που θέλησε και να εκφράσει αυτή τη νέα εποχή. Αν δεν σταθούμε σ' αυτό το κομβικό σημείο, τότε αναγκαστικά η αναζήτηση των αιτίων της διακοπής θα στραφεί στα «συνήθη αίτια». Λάθος στόχος η στιγμή έκδοσης, κακή διαφήμιση κ.λπ. Δογματίζοντας, θα έλεγα ότι παρακολουθώντας από μέσα το όλο εγχείρημα, η συνδρομή τέτοιων λόγων είτε δεν υπήρξε είτε υπήρξε σε υποτυπώδη μορφή. Αντίθετα, υπήρξε μια πρωτόγνωρη αιτία που ουδέποτε στο παρελθόν επηρέασε την τύχη κάποιας εφημερίδας.

Ας πάρουμε, όμως, τα πράγματα με τη σειρά:

Κατ' αρχάς θα πρέπει να συμφωνήσουμε σε ένα αξίωμα.

*Ζούμε σε μια ιστορική περίοδο που μια γενικότερη αλλαγή ανατρέπει και σαρώνει δεδομένα και αυτονόητα δύο τουλάχιστον αιώνων. Δεδομένα και αυτονόητα που αποτυπώθηκαν, όπως είναι φυσικά και στα ΜΜΕ.

Η νέα Μεσημβρινή, λοιπόν, διάλεξε αυτό το γήπεδο! Για τον απλούστατο λόγο ότι δεν είχε και άλλη λύση. Οι 2-3 γνωστές συνταγές επιτυχίας κάθε εφημερίδας δεν πρόσφεραν τίποτα σ' αυτή την προοπτική! Ούτε η πρόσδεση με κάποιο ανερχόμενο κόμμα ούτε η χρονική σύνδεση με πολιτικά γεγονότα. Η τρίτη δε, η έκφραση δηλαδή μη καλυπτόμενων νέων αναγκών, αναδυόμενων κοινωνικών ομάδων -κακά τα ψέματα- δεν θα μπορούσε να ερμηνευτεί με βάση τα «γνώριμα». Άσε που η τρίτη αυτή συνταγή αποτελούσε πάντα ένα απλό συνοδευτικό των δύο πρώτων.

Ποια είναι, αλήθεια, η συνταγή για μια εφημερίδα που θέλει να εκφράσει αυτή τη νέα εποχή;

Μια εποχή που τα κόμματα φθίνουν (ωστόσο αυτά αναγνωρίζει ως πολιτικά υποκείμενα από το «πολιτικό ρεπορτάζ»). Οι κυβερνήσεις και τα υπουργεία απλώς διεκπεραιώνουν (με τους διαπιστευμένους δημοσιογράφους, όμως, να θεωρούν ότι εκεί παράγονται οι ειδήσεις). Με το εθνικό κράτος (το αυτονόητο πλαίσιο των ΜΜΕ) να διαχέεται σε διεθνείς ενσωματώσεις (Ευρωπαϊκή Ένωση). Με τους χιλιάδες διεθνείς οργανισμούς να αρθρώνουν λόγο «πριν από μας για μας» (και ο Τύπος να επιμένει σε μανιχαϊσμούς ξένου - ελληνικού). Με την παγκοσμιότητα να υποκαθιστά το εθνικό. Με το δημόσιο να ιδιωτικοποιείται. Με τις επιχειρήσεις να διαπερνούν και να καταρρίπτουν σύνορα και πολιτικές. Με το άτομο να παίρνει τη θέση

της μάζας. Με τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις να απορροφούν την πολιτική. Με τη Βουλή να μετατρέπεται σε απλό πεδίο νομιμοποίησης συντεχνιών. Με τις μειονότητες να καταρρίπτουν τη μονολιθικότητα των κοινωνιών μας κ.λπ.

Τι σχέση έχουν όλα αυτά με τα ΜΜΕ; Μα αποτελούν το αντίθετο ακριβώς από αυτό που έμαθαν να καλύπτουν τα ΜΜΕ. Να ξαναδογματίσω;

*Κάλλιστα μπορεί ακόμα μια νέα εφημερίδα να πετύχει, χρησιμοποιώντας τις παλιές συνταγές. Δεν ολοκληρώθηκε δα και η ανατροπή του κόσμου (βλ. Αδέσμευτος Τύπος).

*Κάλλιστα μπορεί μια παλιά ποιοτική και καθιερωμένη εφημερίδα (Καθημερινή, Ελευθεροτυπία, Νέα κ.λπ.) να περιοριστεί στην διά... δόσεων προσαρμογή στις νέες συνθήκες. Η συνταγή «Ήφαιστος συν πολλαπλές δόσεις» συνιστά ίσως την πιο σωστή μέθοδο για μια εφημερίδα που πατάει ήδη στα πόδια της και έχει την πολυτέλεια της «σταδιακής εξέλιξης».

*Αλίμονο όμως για τη νέα εφημερίδα που θα στοχεύσει σ' αυτό το αύριο.

Να στηριχθεί σε κόμμα; Αστείο του παρελθόντος! Να συνδεθεί με μείζονα γεγονότα (εκλογές), σιγά τα... μείζονα!

Μένει, λοιπόν, μόνο η σύνδεση με «τις νέες ανάγκες αναδυόμενων κοινωνικών στρωμάτων».

Και εδώ αρχίζει το δράμα της νέας Μεσημβρινής! Είχε τρεις στόχους:

α) Νέα αισθητική.

β) Πληρότητα θεματολογίας και άνοιγμα στα ειδικά ενδιαφέροντα.

γ) Την έκφραση των «νέων αναγκών». Του εκσυγχρονισμού, κοντολογίς.

Πέτυχε άριστα τα δύο πρώτα και δημιούργησε μια θαυμάσια εφημερίδα.

Δεν πέτυχε όμως το τρίτο!

Και δυστυχώς οι αιτίες γ' αυτό είναι πολλές. Αποκλεισμένων των εύκολων λύσεων, φταίει ο εκδότης για την επιλογή (που όμως ήταν σωστή); Φταίει ο διευθυντής για την οργάνωση (που επίσης ήταν σωστή); Κάτι άλλο πρέπει να φταίει. Φρονώ, η light εκδοχή του εκσυγχρονισμού που δοκιμάσθηκε!

Η απόρριψη του κομματικού φύλλου, της μη ψυχραιμής γραφής και των σκανδάλων δεν συνιστά παρά το πρώτο βήμα. Όμως, ο εκσυγχρονισμός, ο θυελλώδης άνεμος που συνταράσσει όλα τα αραχνιασμένα και τις μίζερες πλευρές της δημόσιας ζωής, δεν είναι μόνο άρνηση. Είναι θέση! Και είναι και δημοσιογραφία! Η πιο ζωντανή, πρωτότυπη, συγκλονιστική καταγραφή.

Η νέα Μεσημβρινή, όλοι όσοι γράψαμε σ' αυτή, αποτύχαμε. Αποτύχαμε να δώσουμε τη δροσιά και τη φρεσκάδα του εκσυγχρονισμού. Και επειδή δεν το καταφέραμε, έχοντας αποκλείσει και το τρίπτυχο κόμμα - σκάνδαλο - αίμα, δεν προέκυψε παρά μια light εκδοχή και της δημοσιογραφίας!

Και ο κόσμος δεν αγόρασε τη νέα Μεσημβρινή!

Το «Προεδρικό Διάγγελμα» του κ. Παπανδρέου

του Νίκου Φίλη

Η επιδιωκόμενη πλειοψηφία για τη συνταγματική αναθεώρηση μπορεί να μετεξελιχθεί σε πλειοψηφία για την εκλογή προέδρου της Δημοκρατίας. «Μπαλαντέρ» του πρωθυπουργού η προσφυγή στις κάλπες. Οι εσωκομματικές αντιδράσεις στο ΠΑΣΟΚ για την αναστολή είναι προσημειώσεις για το ανοιχτό θέμα της διαδοχής. Η όποια συνταγματική αναθεώρηση θα σφραγισθεί από το κλίμα της «συναίνεσης», που αποδυναμώνει την αντιπροσωπευτική δημοκρατία.

ΤΟ ΠΡΟΑΝΑΓΓΕΛΘΕΝ διάγγελμα του πρωθυπουργού επί τη ευκαιρία του νέου έτους ήταν φυσικό να προκαλέσει ποικίλα σχόλια, να αντιμετωπιστεί ως η «είδηση-γέφυρα» που συνδέει τον παλιό με τον νέο χρόνο, η «τομή» που θέτει τους «νέους όρους του πολιτικού παιχνιδιού». Η φαντασία των πολιτικών συντακτών, αναλόγως της δοξολογουμένης διάθεσής τους, κάλπαξε, ανήμερα την Πρωτοχρονιά, με τη βοήθεια χαρτοπαικτικών όρων, λόγω των ημερών — ίσως όμως και λόγω της ψυχολογίας του «παίκτη».

Δεν είναι η πρώτη φορά, κατά το τελευταίο διάστημα, που ο κ. Παπανδρέου προσπαθεί να φιλοτεχνήσει προφίλ εθνικού-υπερκομματικού ηγέτη, ως να επρόκειτο ένας νέος Καραμανλής να διαδεχθεί τον απερχόμενο. Η «τετραπλή πρόταση» του πρωτοχρονιάτικου μηνύματος έχει ως καταρχήν στόχο να εμφανίσει έναν νέο Παπανδρέου, εγκαταλείποντας τις αντιπαρα-

θέσεις του μάταιου πολιτικού κόσμου και ατενίζοντας τα Ηλύσια Πεδία της Ηρώδας του Αττικού. Αυτή την επιδίωξη εξυπηρετεί η αφειδώλετη ρητορεία του μηνύματος (εγώ έπαθα, αλλά δεν είμαι μνησικάκος κ.λπ.), «τα στερνά να τιμήσουν τα πρώτα» και, αν προκύψει, να διαμορφωθεί συναίνεση για τη μεταπήδηση στην Προεδρία.

ΤΟ ΠΡΟΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΛΟΓΙΑΣ

Αλλά το πρόβλημα της Προεδρίας δεν είναι προσωπικό, είναι θεσμικό και πολιτικό. Το γνωρίζει αυτό ο πρωθυπουργός και επιχειρεί να υπερβεί τους αγοραίους προβληματισμούς και το «προπό» της προεδρολογίας, ανοίγοντας το «μέγα» θεσμικό πρόβλημα: συνταγματική αναθεώρηση, νέος νόμος περί ευθύνης υπουργών, νέος νόμος για τα οικονομικά των κομμάτων και αναστολή των διώξεων (περίπου ως πρόταση για νέα εθνική συμφιλίωση!). Ποιοι θα συναινέσουν στην «τετραπλή πρότα-

τη;». Αυτοί θα αποτελέσουν την επιδιωκόμενη προεδρική πλειοψηφία, πριν ή μετά τις εκλογές. Διότι ο άγνωστος Χ, ή καλύτερα ο «μπαλαντέρ», της πρωθυπουργικής κίνησης παραμένουν οι εκλογές.

Προς το παρόν ουδείς ενδιαφέρεται να γίνουν πρόωρες εκλογές την άνοιξη. Το ΠΑΣΟΚ, ακόμη κι αν επιβεβαιώσει το τροβάδισμά του, θα επιτύχει μικρότερη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Η Ν.Δ. δεν έχει κατορθώσει να δημιουργήσει προελογικό κλίμα και βάσιμες προσδοκίες νίκης. Η ΠΟΛ.ΑΝ. διαπιστώνει διαρροές προς τη Ν.Δ., χωρίς να τις ισοφαρίζει με μετακινήσεις ψηφοφόρων από το ΠΑΣΟΚ. Το ΚΚΕ είναι φυσικό να μην επείγεται να επιστρέψει στη Βουλή ο ΣΥΝ, ο οποίος είναι ο μόνος που θέλει εκλογές αλλά δεν τολμά να το πει, επειδή οι ψηφοφόροι του, κατεξοχήν «θεσμικοί», επιμένουν στην ανάγκη να εξαντληθεί η τετραετία.

Η διεύρυνση των θεμάτων της πολιτικής συζήτησης και αντιπαράθεσης, με την «τετραπλή πρόταση» του κ. Παπανδρέου, διευκολύνει συγκλίσεις και κυρίως αποθαρρύνει αποσκιρτήσεις. Όλα τα κόμματα είναι αναγκασμένα να συζητήσουν για την αναθεώρηση, ενώ η εσωκομματική αντιπολίτευση του ΠΑΣΟΚ, με κορυφαίο τον Γιάννη Αλευρά, εμφανίζεται «έντιμη», πλην όμως εκτός εποχής. Μοιάζει να μάχεται στα χαρακώματα με έντονη αντιδεξιά διάθεση, ενώ το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων και τα ΜΜΕ, παρά τα λεγόμενά τους, επιδιώκουν να γυρίσει η σελίδα, δηλαδή υποστηρίζουν την αναστολή στις διαπραγματεύσεις για τους νέους πολιτικούς συσχετισμούς.

ΟΛΟΙ ΨΗΦΙΖΟΥΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΟΛΗΣ!

Δεν θα χρειαστεί ο πρωθυπουργός να θέσει θέμα εμπιστοσύνης για την κυβέρνηση, αφού τόσοι — σχεδόν όλοι — εντός και εκτός της Βουλής ψηφίζουν υπέρ της αναστολής. Άλλωστε, κατεξοχήν αντιρρησίες, όπως ο Θόδωρος Πάγκαλος, έσπευσαν να δηλώσουν ότι «δεν είχαν πεισθεί ποτέ ότι έπρεπε να γίνουν οι παραπομπές και τώρα θα καθορίσουν τη στάση τους, αφού ακούσουν τα επιχειρήματα στη Βουλή». Άλλοι θα ψηφίσουν χάριν της ενότητας του κόμματος (Μαγκάκης), ενώ, προς το παρόν, επιλέγει το ρόλο του ακροβολιστή ο Δημήτρης Τσοβόλας και κάποιοι άλλοι από τους καταδίκους της προηγούμενης «κάθαρσης». Οι αντιδράσεις εντός του ΠΑΣΟΚ είναι προσημειώσεις για το ανοιχτό θέμα της διαδοχής του κ. Παπανδρέου. Η Ν.Δ. εμφανίζεται διχασμένη ως προς την τακτική της (να μείνει ή να φύγει από

τη συνεδρίαση της Βουλής), ενώ ο κ. Μητσοτάκης διαδηλώνει ότι δικαιώθηκε, έτοιμος να αναλάβει ευρύτερες πρωτοβουλίες, αρχής γενομένης από την υπόδειξή του για την Προεδρία της Δημοκρατίας.

Και η ουσία των προτεινόμενων συνταγματικών αλλαγών; Ο πρωθυπουργός ξεκαθάρισε ότι δεν πρόκειται να αλλάξει το «πρωθυπουργικό» μοντέλο. Η αναθεώρηση αφορά στις ρυθμίσεις για τις σχέσεις κράτους - Εκκλησίας, για τη δημόσια διοίκηση, την τοπική αυτοδιοίκηση, τη δικαιοσύνη. Άραγε, σε αυτά τα θέματα επικεντρώνεται η κρίση του πολιτικού συστήματος; Η υποβάθμιση της Βουλής, η διαπλοκή οικονομικών και πολιτικών κέντρων, η αισιοδοξία των ιδιωτικών μέσων ενημέρωσης, η εκκένωση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας από το πολιτικό περιεχόμενό της, ο χωρισμός Εκκλησίας - κράτους; Όλα αυτά, που αποτελούν επείγουσες προτεραιότητες για την αναμέτρηση του πολιτικού συστήματος, σε συνδυασμό με τη διεύρυνση κοινωνικών δικαιωμάτων, παραπέμπονται για τις ελληνικές καλένδες της μεθεπόμενης αντιθεώρησης του άλλου αιώνα, αφού η προτεινόμενη θα γίνει το 2000.

Ας μην αδικήσουμε τους ανθρώπους. Θα επιχειρήσουν να μεταρρυθμίσουν τους θεσμούς εναρμονίζοντάς τους προς το κλίμα (και τους συσχετισμούς) της εποχής. Η συναίνεση έχει υποκαταστήσει την έννοια των αναγκαστικών συμφερόντων και το «νέο Σύνταγμα» θα συμμορφωθεί προς αυτή την πραγματικότητα.

ΠΡΟΣ ΕΞΑΜΕΡΙΚΑΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ;

Η νέα διεθνής τάση είναι η ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας, αφού στο Κοινοβούλιο η σύγκλιση και η συναίνεση ομογενοποιεί τα προγράμματα των πολιτικών κομμάτων. Ο φόβος του κατακερματισμού του διπολικού συστήματος ενισχύει το προεδρικό μοντέλο, τον εξαμερικανισμό (και στο συμβολικό επίπεδο) της πολιτικής ζωής. Δεν μας εκπλήσσει, λοιπόν, ότι η διαπίστωση περί του τέλους των πρωθυπουργών χρησιμοποιείται για την εγκαθίδρυση προεδρικού συστήματος, όπως εισηγείται νέος μελετητής με τις πολιτικές ευλογίες του κ. Σαμαρά.

Συμπερασματικά: Ακόμη κι αν δεν επιτευχθεί η διαμόρφωση προεδρικής πλειοψηφίας, η επί τετράμηνον συζήτηση επί της συνταγματικής μεταρρυθμίσεως προσφέρει δυνατότητες ελιγμών στον πρωθυπουργό και πάντως τον διευκολύνει να αποφύγει — σε ποιον βαθμό, θα δούμε — την επικέντρωση των εξελίξεων στο θέμα της διαδοχής του.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

MARIE-DANIELLE DEMÉLAS,

YVES SAINT-GEOURS

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
ΣΤΗ ΝΟΤΙΟ ΑΜΕΡΙΚΗ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ
ΜΠΟΛΙΒΑΡ

1809-1830

ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

Η
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
ΣΤΗ ΝΟΤΙΟ ΑΜΕΡΙΚΗ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ
ΜΠΟΛΙΒΑΡ
1809 - 1830

MARIE-DANIELLE DEMÉLAS - YVES SAINT-GEOURS

Μετάφραση:
Λήδα Παλλαντίου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8, 106 79
Τηλ.: 36.27.318

Ο ΥΠΕΧΩΔΕ κ. Λαλιώτης

του Φίλιππου Βασιλείου

Με τα δημοσιεύματά μας στα τεύχη του ΑΝΤΙ Νο 561 και 562, στις αρχές του μηνός Οκτωβρίου 1994, αποτρέψαμε τις παράνομες ενέργειες του ΥΠΕΧΩΔΕ που στόχευαν στην ανάθεση δεκατριών έργων προϋπολογισμού περίπου 126 δισ. δραχμών. Δυστυχώς όμως, όπως φαίνεται, οι σχέσεις της ηγεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ με το κύκλωμα ορισμένων πελατών - εργολάβων την οδήγησαν, και πάλι, σε παρόμοιες δημοπρατήσεις έργων κατά παράβαση της κείμενης νομοθεσίας. Ακόμα μια φορά, καλούμε την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ να σταματήσει τις παράνομες αυτές μεθοδεύσεις που χαρακτηρίζονται από «κουτοπόνηρη» μικροπολιτική και υποβιβάζουν την αξιοπιστία της χώρας μας. Σε αντίθετη περίπτωση, δηλώνουμε ότι θα θέσουμε στη διάθεση του αρμόδιου εισαγγελέα το σύνολο των στοιχείων περί τις παράνομες αναθέσεις ώστε να αναλάβει εκείνος το ξεκαθάρισμα της «κόπρου» των δημοσίων έργων.

Πρέπει επιτέλους η πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ να αντιληφθεί ότι ο εκσυγχρονισμός, η διαφάνεια και η αξιοκρατία στα δημόσια έργα είναι ένα σύνθετο πρόβλημα η λύση του οποίου προϋποθέτει την παραγωγή οικονομικών και εντέχνων έργων. Δεν ωφελούν σε τίποτα οι ανόντες και παράνομες μεθοδεύσεις, που αναπαράγουν το υπάρχον σαθρό και μεταπρατικό κατασκευαστικό υπόβαθρο της χώρας μας.

Στο όνομα δήθεν του ελέγχου της φερεγγυότητας των οικονομικών προσφορών των εργολάβων στήθηκε ένας παράνομος μηχανισμός που προωθεί το μοίρασμα των έργων χωρίς κανένα απολύτως στοιχείο νομιμότητας και αξιοκρατίας.

Την ίδια στιγμή που ετοιμάζεται η ανάθεση ενός έργου [*παράκαμψη Πατρών*] στον 19ο κατά σειρά μειοδότη με έκπτωση 40% (και μάλιστα με παλιό και αυξημένο προϋπολογισμό), άλλο όμοιο έργο ετοιμάζεται να ανατεθεί πότε στον πρώτο και πότε στον δεύτερο μειοδότη με έκπτωση 59% ή 48% (και μάλιστα με νέο μειωμένο προϋπολογισμό έργου). Τα πραγματικά κριτήρια των αναθέσεων των έργων τα βρίσκει κανείς αν κατονομαστούν οι εργολάβοι - ανάδοχοι των έργων. Π.χ., με το διαγωνισμό για την κατασκευή του λιμανιού της Μυκόνου, το έργο κατέληξε να ανατεθεί στον εργολάβο που προσέφερε έκπτωση 48% (ΒΙΟΤΕΡ - Κόμβος Ελλάς). Οι εργολάβοι, όμως, με μεγαλύτερες και ανατιολογήτες -κατά το ΥΠΕΧΩΔΕ- εκπτώσεις (Μπόμπολας κ.λπ.), που συμβαίνει μάλιστα να είναι εταιρείες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο και να διαθέτουν ισχυρά όπλα πολιτικής πίεσης, δεν έχουν υποστεί τις ποινές που προβλέπει ο νόμος 1229/94.

Για τη συγκάλυψη της σωρείας των ανομιών του ΥΠΕΧΩΔΕ έχει στηθεί ένας χορός από «προστάτες» και «αρχιπροστάτες» που προσφέρουν πότε τη σιωπή των ΜΜΕ ή ακόμη και τη διαφήμιση της ηγεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ, πότε την απροκάλυπτη... αμέλεια ή αφλογιστία των μαζικών φορέων (ΤΕΕ, εργοληπτικές οργανώσεις κ.λπ.) αλλά και ορισμένων πολιτικών ακόμα χώρων (υποθέτουμε, με σοβαρά ανταλλάγματα).

Το ΥΠΕΧΩΔΕ διατείνεται ότι, δήθεν, εφαρμόζει το νόμο 1229/94 που πρόσφατα κυρώθηκε από τη Βουλή. Αυτό είναι ψευδέστατο διότι ο νόμος αυτός βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τις ενέργειες του ΥΠΕΧΩΔΕ για την ανάθεση των έργων. Π.χ. αν δεχθούμε ότι μπορεί να ανατεθεί ένα έργο στον 19ο κατά σειρά μειοδότη, θα έπρεπε παράλληλα να εφαρμοσθεί ο νόμος για τους συμμετέχοντες στον ίδιο

διαγωνισμό εργολάβους. Το άρθρο 1 § 5α προβλέπει τα εξής επί λέξει:

«Σε κάθε δημοπρασία έργου, που υποβάλλονται υπερβολικά χαμηλές προσφορές σε σχέση με τις προβλεπόμενες εργασίες, καλούνται από την αναθέτουσα αρχή τουλάχιστον οι τρεις πρώτες μειοδότες επιχειρήσεις, προκειμένου να δικαιολογήσουν τις προσφορές τους. Για τη δικαιολόγηση αυτή συντάσσεται και υποβάλλεται σχετικό υπόμνημα από καθεμιά επιχείρηση και προσκομίζονται τα απαραίτητα στοιχεία επαλήθευσης της προσφοράς. Αν τα προσκομιθέντα στοιχεία κριθούν ανεπαρκή ή ανακριβή κατά τη διάρκεια εξακρίβωσης αποκλείονται οι επιχειρήσεις αυτές από τον διαγωνισμό και διαβιβάζονται αμέσως αντίγραφα των στοιχείων στην υπηρεσία της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Έργων (Γ.Γ.Δ.Ε.), που είναι αρμόδια για την τήρηση των Μητρώων Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (Μ.Ε.Ε.Π.). Οι σχετικές ενέργειες από τις διαπιστώσεις των χαμηλών προσφορών μέχρι την επαλήθευσή των πρέπει να ολοκληρώνονται μέσα σε είκοσι (20) ημέρες και η υπέρβαση της προθεσμίας αυτής αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα των υπαιτίων. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, που εκδίδεται μετεπείγουσα από εισήγηση της υπηρεσίας Μ.Ε.Ε.Π. υποβαλλόμενη μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από την επαλήθευση των χαμηλών προσφορών, αναστέλλεται επί εξάμηνο η ισχύς της βεβαίωσης εγγραφής στο Μ.Ε.Ε.Π. των τριών πρώτων μειοδοτριών επιχειρήσεων. Το υπόμνημα που υπέβαλε η επιχείρηση θεωρείται ως απολογία της. Τυχόν υποβαλλόμενη προσφυγή δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα. Σε περίπτωση που η εργοληπτική επιχείρηση επαναλάβει την προχειρότητα υπολογισμού της προσφοράς της σε άλλη δημοπρασία, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων αποφασίζει την προσωρινή ή οριστική διαγραφή της επιχείρησης από τα Μ.Ε.Ε.Π. Οι σχετικές αποφάσεις κοινοποιούνται με κάθε πρόσφορο μέσο σε όλους τους φορείς που εκτελούν δημόσια έργα, ώστε να αποκλείονται οι εργοληπτικές αυτές επιχειρήσεις από όλες τις δημοπρασίες κατά τη

Συνεχίζει τις παρανομίες

διάρκεια αναστολής ισχύος των βεβαιώσεων Μ.Ε.Ε.Π. ή της αντίστοιχης διαγραφής. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κανονίζονται τα σχετικά θέματα με την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας

παραγράφου και ρυθμίζεται κάθε λεπτομέρεια».

Δηλαδή, εάν ο υπουργός ΥΠΕΧΩΔΕ εφάρμοζε το νόμο, θα έπρεπε να αναστείλει –κατ' αρχήν επί εξάμηνο– την ισχύ των εργοληπτικών πτυχίων των εταιρειών που

υπέβαλαν υπερβολικές εκπτώσεις (κατά την άποψή του), συνεπεία των οποίων δεν τους ανέθεσε και το έργο. Αντ' αυτού εμφανίζεται το φαινόμενο οι ως άνω εταιρείες όχι μόνο να μην έχουν τιμωρηθεί αλλά να μετέχουν σε επόμενες δημοπρασίες περιμένοντας έτσι, σιωπηλά, τη σειρά τους στο μοίρασμα της πίτας των έργων που μεθοδεύει παρανόμως το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Με τον τρόπο όμως αυτό, το Δημόσιο διατρέχει τον κίνδυνο οι εργολάβοι αυτοί να στραφούν αργότερα (δύο, τρία ή και πέντε χρόνια) εναντίον του, διεκδικώντας αποζημιώσεις με τα εξής λογικά και νόμιμα επιχειρήματα:

ΜΙΖΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ: ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Από τον Οικονομικό Ταχυδρόμο (τχ. 2096, 7.7.94) αναδημοσιεύουμε αποσπάσματα από συνέντευξη του ιταλού αντεισαγγελέα εφετών Γκεράρντο Κολόμπο. Προσέξτε τις αναλογίες ελληνικής με ιταλική περίπτωση – και δείτε πώς εκεί παρενέβησαν δραστικά οι δικαστές:

**Πώς γινόταν η κομπίνα με τις μίζες στα δημόσια έργα και στις προμήθειες; Ο νόμος μπορούσε να τις αποτρέψει;*

«Υπάρχει νόμος για τις προμήθειες του Δημοσίου και τα δημόσια έργα, ο οποίος όμως δεν αναφέρεται ιδιαίτερα στο οικονομικό αποτέλεσμα των προσφορών, όσο στη διαδικασία επιλογής μιας προσφοράς. Ακόμη, ο έλεγχος των ποιοτικών στοιχείων των προσφορών ήταν καθαρά τυπικός, όχι ουσίας. Για παράδειγμα, η δημόσια επιχείρηση που αγόραζε κάποιο προϊόν ή ανέθετε ένα δημόσιο έργο δεν ήταν υποχρεωμένη να συγκρίνει τις προσφερόμενες τιμές, με τις τιμές της αγοράς που πουλά η ίδια η επιχείρηση. Πολλές επιχειρήσεις που μετείχαν σε διαγωνισμούς πρότειναν τις ίδιες τιμές και δημιουργούσαν ένα είδος καρτέλ και κέρδιζε το συμβόλαιο η επιχείρηση με τις καλύτερες πολιτικές συνδέσεις ή συμφωνούσαν στο μοίρασμα του έργου με τη μέθοδο των υπερβολαβίων. Ακόμη, ο οργανισμός του Δημοσίου που έκανε την προσπάθεια ή την ανάθεση ενός έργου δεν απηύθυνε πρόσκληση ενδιαφέροντος προς όλες τις επιχειρήσεις παρά μόνο σ' αυτές που ήθελε και οι οποίες ήταν αυτές που ήταν σε θέση να προσφέρουν μίζες. Η σημαντικότερη όμως επιβάρυνση για τα δημοσιονομικά της χώρας προερχόταν από τις αναθεωρήσεις των έργων σε εξέλιξη – όχι μόνο οι αναπροσαρμογές κόστους που είναι λογικές πολλές φορές, αλλά οι προτάσεις για πρόσθετα έργα ή επέκτασή τους.

**Σήμερα, ο επιχειρηματικός κόσμος υπογραμμίζει ότι η*

επιχείρηση «καθαρά χέρια» έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα, καθώς οι διοικήσεις των δημοσίων οργανισμών και οι επικεφαλής των υπουργείων είναι τρομοκρατημένοι και έχουν «παγώσει» όλα τα δημόσια έργα και οι προμήθειες. Σε περίοδο οικονομικής ύφεσης, η κρίση αυτή γίνεται ακόμη πιο αισθητή.

«Μα αυτό οφείλεται στην επιχείρηση "καθαρά χέρια" ή στην ανικανότητα των δημοσίων λειτουργών να προχωρήσουν σε ανάθεση έργων και συμβόλαια προμηθειών χωρίς "λάδωμα"; Αναθέσεις έργων και προμηθειών μπορούν και πρέπει να γίνουν, αρκεί να μην παραβιάζεται ο νόμος. Πάντως, θα πρέπει να εξετάσουμε αν η αδράνεια αυτή του κράτους οφείλεται και στα σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα και στην έλλειψη κρατικών κεφαλαίων. **Το ερώτημα που προκύπτει αβίαστα είναι: με ποια εφόδια και με ποια μέσα καθίστατο εφικτός ο έλεγχος οικονομικών κολοσσών, όπως η Montedison;*

«Εκτός από τις γνώσεις τις δικές μου και των συναδέλφων μου σε παρόμοιες υποθέσεις χρησιμοποιήσαμε και την οικονομική αστυνομία. [σ.σ.: Στην Guardia di Finanza, όμως, όπως μας είπαν δικαστικοί και δημοσιογράφοι, υπηρετούν υπάλληλοι με ανώτατο επίπεδο σπουδών και ειδικότητες σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, οι οποίοι με τη διαρκή επιμόρφωση μπορούν να παρακολουθήσουν όλες τις εξελίξεις στην πληροφορική, στη λογιστική και στη σύγχρονη οργάνωση των επιχειρήσεων]. Χρησιμοποιήσαμε επίσης και εξωτερικούς συνεργάτες, συμβούλους επιχειρήσεων σε ορισμένες πολύ δύσκολες περιπτώσεις, όπου το μέγεθος των επιχειρήσεων το απαιτούσε και όταν διαπιστώναμε ότι για διάφορους λόγους οι υπηρεσίες της οικονομικής αστυνομίας δεν μπορούσαν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις μας. Πάντως δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολο να ερευνηθούν παρόμοιες υποθέσεις, όταν κάποιος γνωρίζει το αντικείμενο».

- Ανατέθηκαν παρόμοια έργα, τότε με 59% έκπτωση και τότε με 40%. Άρα, όλοι οι εργολάβοι με εκπτώσεις άνω του 40% θα μπορούν να διεκδικήσουν διαφυγόντα κέρδη και αποζημιώσεις, εις βάρος του Δημοσίου.

- Οι εργολάβοι μπορεί να ισχυρισθούν ότι οι εταιρείες που προσέφεραν μεγαλύτερες εκπτώσεις σκόπιμα δεν τιμωρήθηκαν από το ΥΠΕΧΩΔΕ γιατί, σε αντίθετη περίπτωση, οι αντιδράσεις των εταιρειών αυτών θα μπλόκαραν τη διαδικασία ανάθεσης των έργων. Θα απεδείκνυν δηλαδή ακόμη και δόλο στις ενέργειες αυτές του ΥΠΕΧΩΔΕ.

- Οι εταιρείες που θα έπρεπε να είναι τιμωρημένες (δηλ. να μην έχουν εργοληπτικό πτυχίο) δεν μπορούν να αναλάβουν έργα τα οποία, με τις μεθοδεύσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ, αναλαμβάνουν σε επόμενους διαγωνισμούς. Άρα οι εταιρείες που νομίμως συμμετείχαν στον ίδιο διαγωνισμό μπορούν να διεκδικήσουν διαφυγόντα κέρδη.

Για να συσκοτίσει όλες τις συνέπειες της ισχύουσας νομοθεσίας, το ΥΠΕΧΩΔΕ, παρανομώντας για άλλη μια φορά, κατάργησε, σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες, όλες τις νόμιμες επιτροπές εισήγησης για ανάθεση των έργων, που προβλέπει ο νόμος 1418/84 – βάσει του οποίου θα έπρεπε τα έργα να ανατίθενται από τις αποκεντρωμένες υπηρεσίες οι οποίες και προκήρυξαν τους διαγωνισμούς των έργων. Αντ' αυτών συνέστησε νέες επιτροπές, τρεις τον αριθμό, που είναι εγκατεστημένες στην κεντρική υπηρεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ για να μπορεί, με τον τρόπο αυτό, να μεθοδεύσει το μοίρασμα της πίτας των έργων με τα δικά της πελατειακά κριτήρια.

Βασίζόμενοι στα στοιχεία που αναφέραμε καθώς και σε πολλά άλλα, καλούμε τον πρωθυπουργό της χώρας να παρέμβει και να σταματήσει αυτούς τους παράνομους διαγωνισμούς. Καλούμε επίσης την Ελληνική Δικαιοσύνη να ενημερωθεί έτσι ώστε, δοθείσης της ευκαιρίας, να παρέμβει για να ξεκινήσει και στη χώρα μας η επιχείρηση «ΚΑΘΑΡΑ ΧΕΡΙΑ». Σε διπλανή στήλη αναδημοσιεύουμε άρθρο από τον *Οικονομικό Ταχυδρόμο* της 7.7.1994, όπου περιγράφονται συνοπτικά οι τολμηρές πρωτοβουλίες του ιταλού εισαγγελέα Εφετών *Γκεράντο Κολόμπο*. Ένας έλληνας εισαγγελέας παρόμοιου αναστήματος θα βρει, κατά τη γνώμη μας, πολλές αναλογίες και στις συμβάσεις του Μετρό της Αθήνας και στις κυοφορούμενες συμβάσεις για την κατασκευή του Αεροδρομίου των Σπάτων.

Τέλος, διατυπώνουμε την υποψία ότι η

εσπευσμένη προαναγγελία για αλλαγή του νόμου «περί Ευθύνης Υπουργών» έχει σχέση με την υπογραφείσα ήδη τροποποιητική σύμβαση για το Μετρό της Αθήνας καθώς και με τις σκανδαλώδεις αναθέσεις των έργων του αεροδρομίου των Σπάτων και λοιπών μεγάλων έργων, που θα χρηματοδοτηθούν εν μέρει από το πακέτο Ντελόρ...

Για επιδόρπιο, αφήσαμε την εμπειρία της Ιταλίας. Αντιγράφουμε από σχετικό ρεπορτάζ του *Οικονομικού Ταχυδρόμου*:

«*Με την έναρξη της επιχείρησης "καθαρά χέρια" οι εισαγγελικές αρχές είχαν πολύ δύσκολο έργο να επιτελέσουν, καθώς το Κοινοβούλιο προστάτευε τα μέλη του και δεν επέτρεπε ακόμη και την εξέτασή τους προκειμένου να διαλευκανθούν οι καταγγελλόμενες υποθέσεις. Πριν από τις τελευταίες βουλευτικές εκλογές (28 και 29 Μαρτίου) τα μέλη του Κοινοβουλίου που είχε προκύψει από τις εκλογές του Απριλίου 1994 και για τα οποία είχε κατατεθεί αίτηση άρσης ασυλίας έφθαναν τα 150 και καθώς οι αποκαλύψεις συνεχίζονταν και η μία υπόθεση διαδεχόταν την άλλη φθάνοντας στα υψηλότερα πολιτικά κλιμάκια (Κράξι, Ντε Μικέλις, Φορλάνι κ.ά.) δεν ήταν λίγοι οι πολιτικοί που υποστήριξαν τη λύση της πολιτικής αμνηστίας, προκειμένου να σταματήσουν οι εισαγγελικές διώξεις. Η κοινή γνώμη όμως είχε ξεσηκωθεί και οι αντιδράσεις στις προθέσεις αυτές ήταν εντονότερες. Ο αντεισαγγελέας εφετών του Μιλάνου, Γκεράντο Κολόμπο, που εργάζεται μαζί με τον Ντι Πιέτρο και τους συναδέλφους του κ. Πιεροκαμίλλο Νταβίγκο και Φραντσέσκο Γκρέκο, υπό την εποπτεία του προϊσταμένου της Εισαγγελίας κ. Μπορέλι και του αναπληρωτή του κ. Ντ' Αμπρόζιο – ο συντονιστής της ομάδας των αντεισαγγελέων της υπόθεσης "καθαρά χέρια" – επισημαίνει τις δυσκολίες που συνάντησαν στην πρώτη φάση εξαιτίας της απροθυμίας του Κοινοβουλίου να συμβάλει στη διαλεύκανση της υπόθεσης: "Η υποχρέωση να ζητήσουμε την άδεια του Κοινοβουλίου για να ερευνήσουμε υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονταν βουλευτές, δημιουργήσε πολλές δυσκολίες, γιατί χάσαμε πολύ χρόνο, αφού οι έρευνες δεν μπορούσαν να προχωρήσουν εν αναμονή της άδειας αυτής. Και ο ρυθμός με τον οποίο εξετάζονται οι απαιτήσεις μας από το Κοινοβούλιο ήταν ιδιαίτερα αργός".*

Επειδή όμως η κατάσταση δεν μπορούσε να συνεχισθεί και μετά τις εκλογές του Μαρτίου 1994, η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι τροποποίησε τη διαδικασία άρσης της βουλευτικής ασυλίας, σύμφωνα με τις προεκλογικές υποσχέσεις και την ομόθυμη λαϊκή

Λαμβάνοντας υπόψη τους διαβρωμένους συντελεστές παραγωγής των δημοσίων έργων της χώρας μας καθώς και την εθνική ανάγκη να παραχθούν τα έργα υποδομής που χρηματοδοτούνται και από το πακέτο Ντελόρ ασκούμε από τετραμήνου εποικοδομητική -πιστεύουμε- κριτική στο ΥΠΕΧΩΔΕ. Φαίνεται, όμως, ότι αυτό που κυρίως ενδιαφέρει την ηγεσία του δεν είναι η ίδια η παραγωγή των έργων, αλλά η ικανοποίηση εκείνων των οικονομικών συμφερόντων που της επιτρέπουν να εμφανίζεται με πρόσωπο διαφορετικό από αυτό που πραγματικά έχει. Η κύρια ευθύνη, πλέον, για την αποκάλυψη της ρεμούλας των δημοσίων έργων πέφτει στους ώμους των τεχνικών της χώρας. Είναι καιρός, ο κενότατος λογιολατρισμός που χαρακτηρίζει τα επιχειρήματα της ηγεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ (π.χ. «φιλί ζωής για ένα έργο πνοής» και τόσα άλλα «κούφια») να αντικατασταθούν με οικονομικο-τεχνικά επιχειρήματα και οργανωτικές προτάσεις.

Ο κάθε υπουργός πρέπει να αντιληφθεί ότι θα ελεγχθεί και θα λογοδοτήσει για τη διαχείριση των χρημάτων που του εμπιστεύτηκε ο ελληνικός λαός. Η κάθε Βουλή πρέπει να αντιληφθεί ότι δεν είναι ο καθαρτήριο κλίβανος των ανομιών των υπουργών της κυβέρνησης.

απαίτηση. Με το νόμο 291/16-5-1994 τροποποιήθηκε ο Ποινικός Κώδικας στα άρθρα του που αφορούσαν τη διαδικασία άρσης βουλευτικής ασυλίας και έλυσε κυριολεκτικά τα χέρια των δικαστικών αρχών, προκειμένου στο μέλλον να μπορούν να υποχρεώσουν τους πολιτικούς που ενέχονται σε σοβαρές ποινικές υποθέσεις να καταθέτουν και να εξετάζονται από τις εισαγγελικές αρχές. Η βουλευτική ασυλία ισχύει μόνον για τα αδικήματα γνώμης και ψήφου κατά την άσκηση των καθηκόντων που προβλέπει το Σύνταγμα. Επι πλέον, για τη σύλληψη, κατ' οίκον περιορισμό και προφυλάκιση απαιτείται απαραίτητως η άδεια του Κοινοβουλίου».

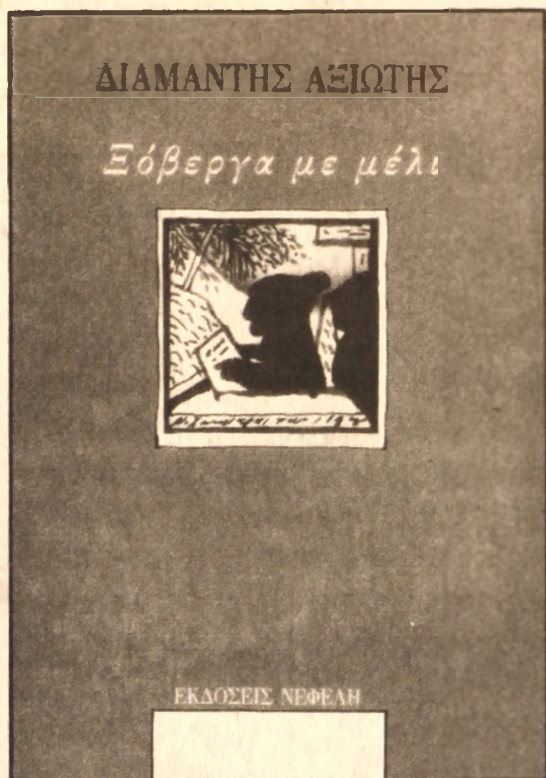

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Διαμαντής Αξιώτης

ΕΟΒΕΡΓΑ ΜΕ ΜΕΛΙ

(ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)

...Ο συγγραφέας ιστορεί τις παλιές μέρες της επαρχίας και της προσφυγιάς, χωρίς εξειδανικευτικές προθέσεις ή μελοδραματικά αποτελέσματα, υιοθετώντας τη φόρμα του λαϊκού λόγου...

Μια αφήγηση οικονομημένη και νευρώδης...

Π. ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ

...Ο Αξιώτης ψυχογραφεί με χιούμορ, που ενίοτε μεταστρέφεται σε συγκρατημένη δραματική ερμηνεία, την εικόνα ενός ελαφρώς πνιγηρού, αλλά σίγουρα απτού και σαφώς αναγνωρίσιμου κόσμου...

Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ένα βιβλίο που αξίζει να διαβαστεί, όχι μονάχα για την πολύχρωμη ποικιλία που διακατέχει τα κείμενά του, αλλά και για τις αφορμές που δίνει στον αναγνώστη να αφεθεί μέσα σε μνήμες δυναμογόνες και ουσιαστικές...

Χ. ΤΣΕΛΕΠΗΣ

Έλσα Λιαροπούλου

ΟΙ ΑΛΛΕΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)

Έχουν επιλέξει να ζουν στην απόλυτη μοναξιά, σαρκάζουν και υπονομεύουν τα πάντα, αδιαφορούν για την επικοινωνία και τις σχέσεις «οι άλλες». Η ματιά τους, όμως, καθαρή και διεισδυτική τις φέρνει κοντά μας, ο τρόπος που μετέχουν στα γεγονότα, η εμμονή τους στην περιγραφή των «μικρών» και «ασήμαντων» η διαύγεια με την οποία ορίζουν τη θέση τους και την εμπλοκή τους στα πράγματα σχεδόν μας πείθουν πως μπορεί όλοι μας να κουβαλάμε κάτι απ' αυτές, πως ίσως «οι άλλες» είναι ένα κομμάτι από αυτό που επιμελώς κρύβουμε στην προσπάθειά μας να διατηρήσουμε τις ισορροπίες.

Μέσα σ' ένα κλίμα ονειρικού ρεαλισμού με μοναδική δυνατότητα χειρισμού του γραπτού λόγου, η Έλσα Λιαροπούλου μας δίνει το πρώτο της βιβλίο — μια μικρή έκπληξη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

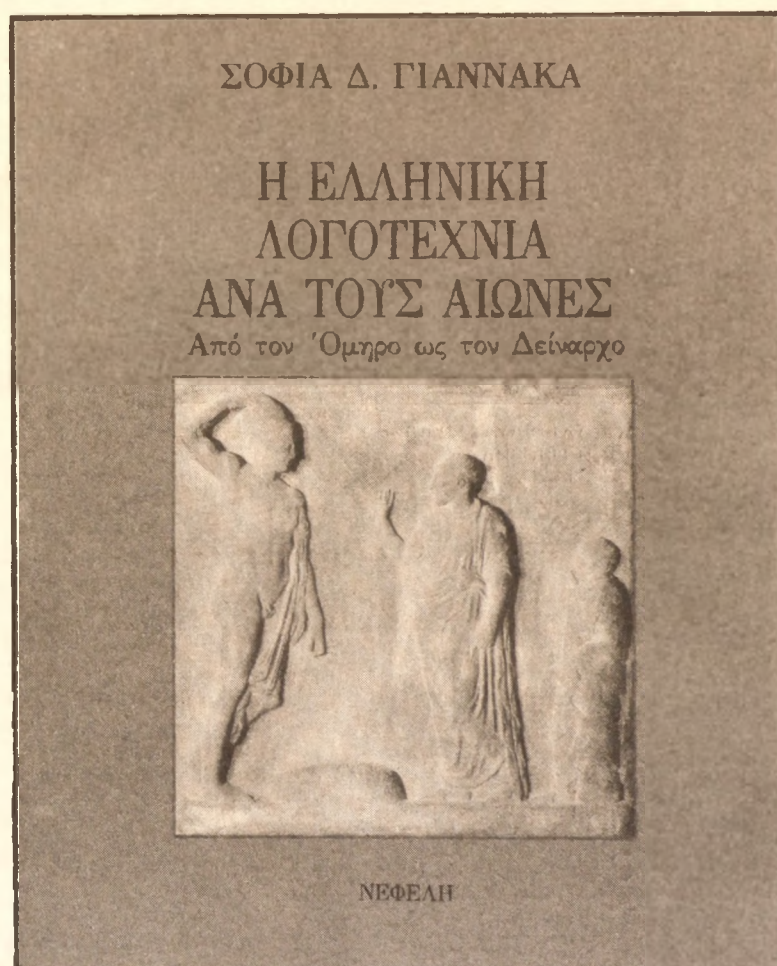
...προωθούν το Ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

ΣΟΦΙΑ ΓΙΑΝΝΑΚΑ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ

(Από τον Όμηρο ως τον Δείναρχο)

Στο βιβλίο αυτό εκτίθενται συνοπτικά η ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας από τον Όμηρο (8ος αι. π.Χ.) ως τον Δείναρχο (3ος αι. π.Χ.), και παρατίθενται σε μετάφραση ανθολογημένα αποσπάσματα από τα σημαντικότερα έργα των συγγραφέων αυτής της εποχής.

Μιας εποχής που καλλιεργήθηκαν τα κυριότερα γραμματολογικά είδη της αρχαιότητας: έπος, λυρική ποίηση, φιλοσοφία, ιστορία, δραματική ποίηση, ρητορική και που επηρέασαν και προσδιόρισαν τον σημερινό πολιτισμό.

Με αυστηρά επιλεγμένες μεταφράσεις, πλούσια εικονογράφηση, το βιβλίο αποτελεί ένα ευχάριστο και προσιτό ανάγνωσμα για όλους, μα κυρίως για τους νέους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

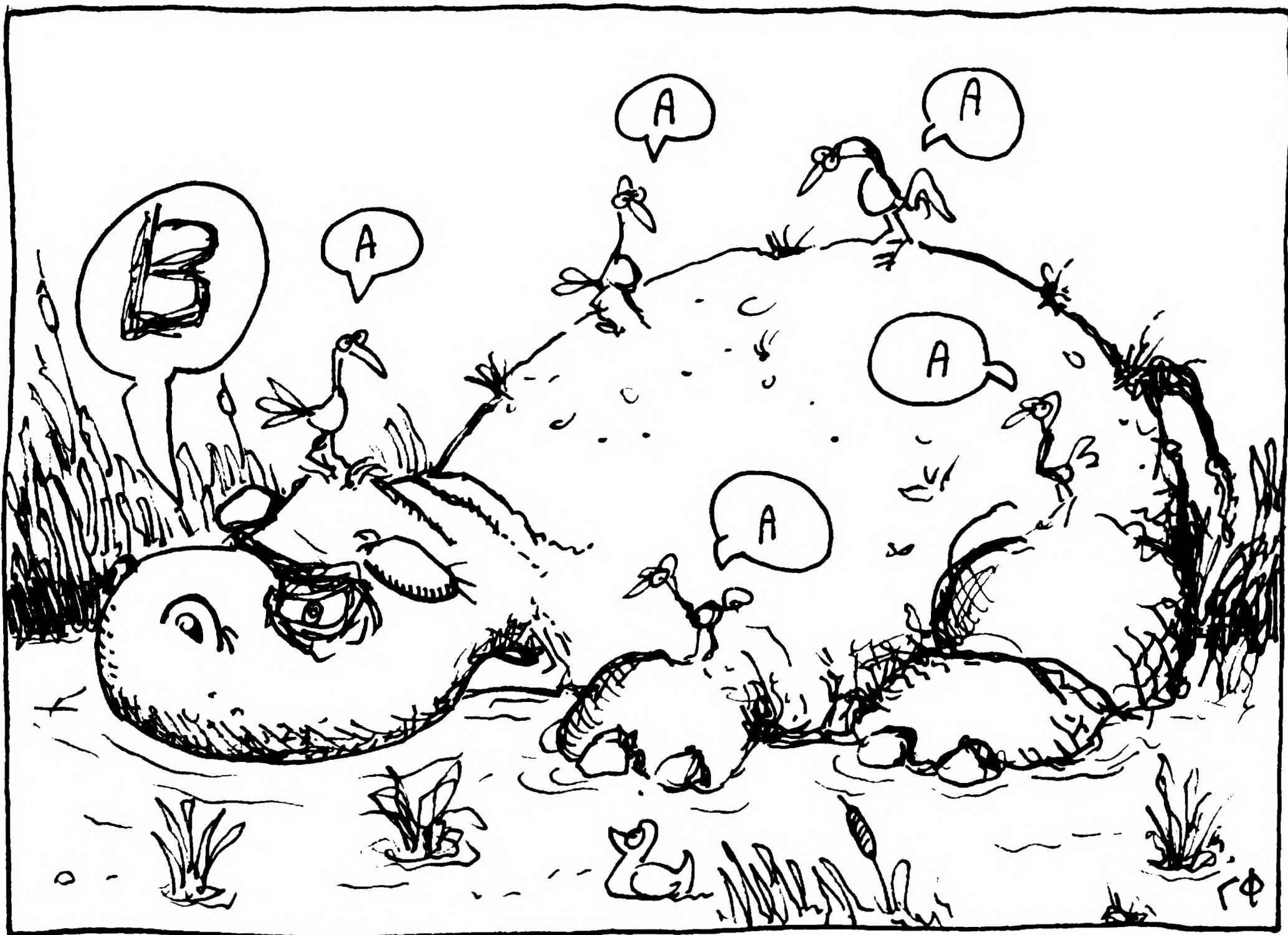
...προωθούν το Ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

ΕΥΡΩΠΗ:

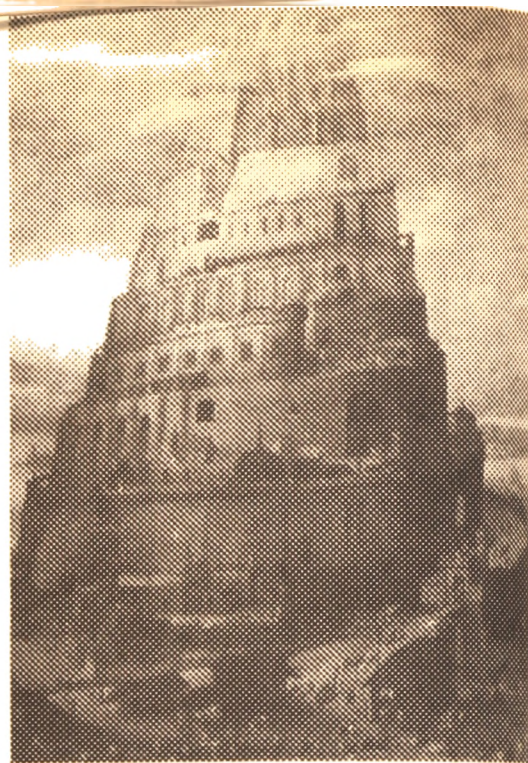
Από πού πάνε για τη Βαβέλ;

**ΟΥΤΕ «ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ»
ΟΥΤΕ «ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ»**

Την προηγούμενη εβδομάδα, η ελληνική κοινή γνώμη ανακάλυψε ότι οι Ευρωπαίοι, εκτός όλων των άλλων, θέλουν και να μας αφήσουν χωρίς τη γλώσσα μας! Φαντάζει υπερβολικό, αλλά με τέτοια υστερία υποδέχτηκε μεγάλο μέρος της πολιτικής και της πνευματικής μας ηγεσίας τη γνωστοποίηση της πρόθεσης της γαλλικής προεδρίας για περιορισμό των γλωσσών εργασίας, που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο λειτουργίας των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με δεδομένες τις θυμικές αντιδράσεις ενός κοντόθωρου ελληνικού γλωσσαμυντορισμού, το ΑΝΤΙ παρουσιάζει σήμερα μια πρώτη παρέμβαση στο θέμα. Το μικρό αφιέρωμα που ετοιμάσαμε περιλαμβάνει: μια παρουσίαση της γλωσσογεωγραφίας του ευρωπαϊκού χώρου και των προτεραιοτήτων στο γλωσσικό σχεδιασμό που είναι υποχρεωμένη να θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση ενόψει των μελλοντικών διευρύνσεων· το καταλανικό παράδειγμα [θεσμοθέτηση μιας μικρής γλώσσας ως μόνης επίσημης σε μια ορισμένη γεωγραφική περιοχή του ισπανικού κράτους]· τις κακοτοπιές που πρέπει να αποφύγει το νεοϊδρυθέν Κέντρο για την Ελληνική Γλώσσα, προκειμένου να εκπληρώσει τους στόχους του. Τέλος, αναγγέλλουμε διεθνές συνέδριο για την ελληνική γλώσσα στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, που συνδιοργανώνουν το ΑΝΤΙ και το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών.

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ

της Ελένης Καραντζόλα

Μείνουν την περασμένη εβδομάδα ότι η γαλλική προεδρία σχεδιάζει τον εξοβελισμό της ελληνικής και των άλλων «μικρών» γλωσσών από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης στάθηκε α-

φορμή να ξεδιπλωθεί για μια ακόμη φορά το φάσμα των εθνοναρκισσιστικών μας ανακλαστικών. Ανεφάνη επίσης η παντελής έλλειψη προβληματισμού στη χώρα μας σχετικά με το μέλλον του πολιτικού αυτού μορφώματος, στο οποίο –κατά τα άλλα– επιθυμούμε να διαδραματίσουμε ουσιαστικό ρόλο!

Μόνο τους μη παρακολουθούντες τα τεκταινόμενα στην Ευρωπαϊκή Ένωση αιφνιδίασε η πρόταση της γαλλικής προεδρίας να περιοριστούν οι γλώσσες εργασίας. Στην πραγματικότητα, το ενδεχόμενο αλλαγής του υπάρχοντος γλωσσικού καθεστώτος, έτσι όπως αυτό έχει προσδιοριστεί από το άρθρο 217 της συνθήκης της Ρώμης, έχει αρχίσει να απασχολεί τα επιτελεία των Βρυξελλών από το 1991. Ο λό-

γος; Οι επικείμενοι επάλληλοι κύκλοι διεύρυνσης της Ε.Ε. και η οικονομική, λειτουργική και οργανωτική δυσπραγία που θα επιφέρει η περαιτέρω αύξηση του αριθμού των γλωσσών εργασίας.

Σχεδόν σύσσωμος ο πολιτικός κόσμος της χώρας μας και οι πνευματικοί άνθρωποι που τοποθετήθηκαν δημοσίως επί του θέματος υποβάθμισαν τη δύναμη του σχετικού επιχειρήματος ή και το απέρριψαν ως αβάσιμο, θεωρώντας επιπλέον ότι η πρόταση πρέπει να αναγνωσθεί ως μια απόπειρα επιβολής των ισχυρών επί των μικρών. Αν θεωρήσουμε αξιόπιστα τα δημοσιεύματα της *Monde Diplomatique* –που βασίζονται στις έρευνες που κατά καιρούς διεξάγονται με αντικείμενο τη λειτουργία των ευρωπαϊκών θεσμών– η αγωνία των ιθυνόντων για το γλωσσικό ζήτημα έχει έρεισμα.

Μετά την ένταξη της Αυστρίας, της Σουηδίας και της Φινλανδίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση μετρά 11 γλώσσες εργασίας (το Λουξεμβούργο έχει ως επίσημη γλώσσα τη γαλλική, η Ιρλανδία την αγγλική), δηλαδή 121 γλωσσικούς συνδυασμούς. Οι νέες αυτές αυξημένες επικοινωνιακές απαιτήσεις δεν έχουν μόνο συνέπειες στο οικονομικό επίπε-

δο (Έχει υπολογιστεί, λ.χ., ότι το 1986 η εισαγωγή της ισπανικής και της πορτογαλικής είχε αυξήσει κατά 30% τα μεταφραστικά έξοδα.) Προκαλούν επίσης σημαντικές δυσλειτουργίες, καθώς η εύρεση μεταφραστών για ορισμένους «εξωτικούς» συνδυασμούς είναι δυσχερής. Έτσι, πολλές φορές η επικοινωνία καθίσταται δυνατή μόνο χάρη σε μια ενδιάμεση «μεγάλη» γλώσσα.

Με τις υπάρχουσες συνθήκες, βίαιη αλλαγή του γλωσσικού καθεστώτος της Ε.Ε. προς την κατεύθυνση που φαίνεται να προκρίνει η γαλλική προεδρία δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί, αφού απαιτείται καταστατικά η σύμφωνη γνώμη όλων των κυβερνήσεων. Δύσκολα όμως οι «μικροί» θα φανούν πρόθυμοι να απεμπολήσουν ένα ουσιαστικό στοιχείο της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των λαών τους προς χάριν της «απρόσκοπτης» λειτουργίας ενός υπερεθνικού οργάνου στο οποίο δεν θα αναγνωρίζονται. Το δεδομένο αυτό δικαιολογούσε άλλωστε την υπόδειξη των επιτελείων της Ένωσης να ληφθεί απόφαση που καταργεί την αρχή της ισότητας των κοινοτικών γλωσσών πριν από την πρόσφατη διεύρυνση, «πριν το πρόβλημα γίνει ακόμη πιο δισεπίλυτο».

Σε κάθε περίπτωση, το θέμα θα συζητηθεί διεξοδικότερα στη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996 μαζί με σειρά μέτρων που αποσκοπούν στη συγκράτηση της χαλάρωσης και των φυγόκεντρων τάσεων που επιφέρει η διεύρυνση. Μάλιστα στην προοπτική περαιτέρω διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, το αίτημα μείωσης των γλωσσών εργασίας θα γίνει πιο επιτακτικό. Ο Ρολάν Μπρετόν, άρθρο του οποίου δημοσιεύεται σε επόμενες σελίδες, υπολογίζει ότι με την προσθήκη της τουρκικής και των τριών υπερκανκασίων γλωσσών, ο αριθμός τους θα ανέλθει σε 33! Η δημιουργία μιας τέτοιας Βαβέλ δεν μπορεί παρά να δυσχεράνει την εφαρμογή της –ορθής κατ' αρχήν– θέσης να αναγνωρίζονται ως γλώσσες εργασίας όλες οι εθνικές γλώσσες των κρατών μελών (τουλάχιστον όσων το επιθυμούν) στα δυο πιο ουσιαστικά και με ιδιαίτερο συμβολικό χαρακτήρα όργανα: το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο Κορυφής. Θα χρειαστεί ακόμη περισσότερη πειθώ και πολιτική βούληση προκειμένου να καλυφθεί η σημαντική οικονομική δαπάνη και τα συμπαρομαρτούντα. Στην καθημερινή πρα-

κτική της γραφειοκρατίας της Ένωσης ωστόσο, η θέση αυτή είναι καταδικασμένη – άλλωστε και σήμερα οι γλώσσες εργασίας των ευρω-υπαλλήλων έχουν άτυπα περιοριστεί στην αγγλική, στη γαλλική και σχετικά πρόσφατα στη γερμανική.

Για να επιστρέψουμε όμως στο προσεχές μέλλον και στα καθ' ημάς, το ενδιαφέρον για το μέλλον της γλώσσας μας δεν μπορεί να εξαντλείται στο ομολογουμένως βαρύνουσας σημασίας θεσμικό ρόλο που θα της επιφυλάξει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η υποχώρηση που σημείωσε η (νεο)ελληνική γλώσσα στις ευρωπαϊκές χώρες την πενταετία που πέρασε – εποχή ωστόσο ευφορίας για τη διάδοση των «μικρότερων» ευρωπαϊκών εθνικών γλωσσών και ενσυνείδητης ενίσχυσης της μεταφραστικής δραστηριότητας προκειμένου να εξασφαλισθεί η απρόσκοπτη επικοινωνία των ετερόγλωσσων Ευρωπαίων – πρέπει να μας προβληματίσει. Μια Διεθνής Συνάντηση των απανταχού στον κόσμο ελληνιστών, με ιδιαίτερη έμφαση στον ευρωπαϊκό χώρο, θα μας βοηθούσε πέρα από προκαταλήψεις και έτοιμα σχήματα να κατανοήσουμε τους δρόμους μέσα από τους οποίους οι ξένοι συναντούν σήμερα τη γλώσσα μας. Θα μπορούσε μάλιστα να αποτελέσει το υλικό πάνω στο οποίο θα βασιστεί η δράση θεσμών όπως το νεοϊδρυθέν «Κέντρο για την ελληνική γλώσσα» με έδρα τη Θεσσαλονίκη ή το «Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού» που επρόκειτο να στήσει μορφωτικά ιδρύματα στο εξωτερικό, κατά το πρότυπο του Γαλλικού Ινστιτούτου, του Ινστιτούτου Γκαίτε κ.ο.κ.

ΝΑ ΜΗ ΓΙΝΟΥΜΕ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΟΙ

Χαρακτήρα εθνικής σταυροφορίας πήραν στην Ελλάδα οι αντιδράσεις που ακολούθησαν τη διατύπωση της επιθυμίας της γαλλικής προεδρίας να προωθήσει, για τις λειτουργικές ανάγκες των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα νέο καθεστώς σύμφωνα με το οποίο πέντε θα είναι στο εξής οι επίσημες γλώσσες στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, ενώ οι εθνικές γλώσσες των μικρών κρατών (ανάμεσά τους και η ελληνική) θα περιθωριοποιηθούν. Οι πρώτες εν θερμώ αντιδράσεις αυτόκλητων και μη δασκάλων του γένους τροφοδότησαν έναν κύκλο άκριτων και κραυγαλέων τοποθετήσεων. Νέα συνθήματα ρίχθηκαν, νέες εθνικές παλιγγενεσίες υπονοήθηκαν. Κι ύστερα, το θέμα ρίχθηκε μπαλάκι στη ραδιοτηλοψία, ιδιαίτερα κατάλληλη να «εκλαϊκεύει» και να εκχυδαίζει. Το νέο σκηνικό για να εκτονώσουμε τα ολονέν σωρευόμενα «εθνικά απωθημένα» είχε στηθεί...

Σε μια χώρα που ο κυνισμός της πολιτικής μεταβάλλεται εύκολα (τη συνδρομή των ΜΜΕ και των αγαπημένων τους ειδώλων) σε θερμή έκφραση των απωθημένων ολοένα και πιο περιθωριούμενων πολιτών, ούτε σ' αυτή την περίπτωση έκαναν πολλοί τον κόπο να σκεφτούν με ψυχραιμία την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης. Όλοι στάθηκαν, άλλη μια φορά, στα προσχήματα: το πνεύμα, η μακρόχρονη ιστορία, τα φώτα... Ελάχιστοι διείδαν το πρόβλημα υπό το πρίσμα των καιρών: τους κανόνες που επιβάλλει η κυριαρχία των στυγνών κανόνων της αγοράς και, απ' την άλλη πλευρά, τα κεκτημένα που οφείλουν να προασπίζουν με ενάργεια και μαχητικότητα οι συνειδητοί πολίτες του ευρωπαϊκού χώρου. Υποβάθμισαν, έτσι, το πρόβλημα, άλλη μια φορά, σε έναν στεγνό εθναμυντορισμό και κήρυξαν την επιστροφή σ' έναν εσωστρεφή γλωσσάμυντορισμό, γραφικό και καταδικασμένο. Ακόμη πιο ελάχιστοι εντόπισαν το πρόβλημα του τι καθρεφτίζει σήμερα η γλώσσα που θέλουμε να διαφυλάξουμε: ποιες κοινωνικές σχέσεις συνέχει, σε ποιο εκπαιδευτικό σύστημα στηρίζεται, από ποια μαζικά μέσα εκφέρεται... Τέλος, σχεδόν κανείς (με τιμητική εξαίρεση την αρθρογραφία της ιδιαίτερα ευαίσθητης Αυγής) δεν αναφέρθηκε στην πραγματική πολιτική διάσταση του κινδύνου να βρεθεί η Ευρώπη να τρέχει με δυο γλωσσικές ταχύτητες: στην παγίωση δηλαδή ενός ισχυρού

διευθυντηρίου στο πλαίσιο της Κοινότητας (και καταρχήν θα είναι οικονομικό και πολιτικό διευθυντήριο και στη συνέχεια θα έπονται όλοι οι υπόλοιποι τομείς της κοινωνικής ζωής και των επιμέρους εκφράσεων των πολιτισμικών θυλάκων), ενός ισχυρού κέντρου από το οποίο θα εξαρτώνται ασφυκτικά οι περιφερειακές χώρες.

Αν, λοιπόν, οι τεχνικοί της εξουσίας αρέσκονται να διαρρέουν ότι με τα όποια μέτρα προωθούν ή θα προωθήσουν στο μέλλον επιχειρούν να εξοικονομήσουν χρήματα, οι πολίτες της Ευρώπης οφείλουν να υπενθυμίζουν ότι σ' αυτό τον γεωγραφικό χώρο άνηψε η ιδέα της ανοχής και της προάσπισης της διαφοράς, ότι η αρχική ιδέα της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας ήταν η ιδέα της συμβίωσης διαφορετικών πολιτισμών, η επικοινωνία και η ειρηνική αλληλεπίδρασή τους, ο σεβασμός του άλλου και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του. Αυτό το δικαίωμα στην πολιτιστική διαφορά το προασπίζονται παραδόσεις δημοκρατίας, πολιτικών και κοινωνικών διεκδικήσεων. Το ίδιο δικαίωμα υπερασπίστηκαν με πάθος όλα τα καλλιτεχνικά ρεύματα, που ακόμα και την πολεμική μεταξύ τους τη συντόνισαν όχι από θέση ισχύος, όχι μέσω εξουσιαστικής επιβολής αλλά μέσω μετωπικών συγκρούσεων και δημιουργικών αντιπαλοτήτων.

Πρακτικές εθνικής αναδίπλωσης, αντίθετα, και επιχειρήματα που παραγνωρίζουν την πραγματικότητα ζητώντας το «δίκιο» τους σε συμβολικές μνήμες δύναμης και λάμψης (όπως η κυρίαρχη στον ελληνικό χώρο πρακτική) δεν μπορούν παρά να καούν σαν πυροτέχνημα.

Περισσότερο κι από τις όποιες πιθανές αναπόφευκτες, κάποια στιγμή) αποφάσεις σε όποιο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι πολιτισμοί των ευρωπαϊκών λαών κινδυνεύουν από την εσπεράντο ομογενοποίηση που επιβάλλουν τα ΜΜΕ. Αυτόν τον στυλνικό καθρέφτη της κοινωνίας της αγοράς πώς άραγε θα τον αντιστρατεύουμε: με σάριες, βυζαντινά λάβαρα, επικλήσεις του Ομήρου και Μεγαλέξανδρους; Είπαμε, να μην απεμπολήσουμε τα δικαιώματα που απορρέουν από το δικαίωμα κάθε πολίτη να έχει τη γλώσσα και τον πολιτισμό του, αλλά να μην καταντήσουμε και γραφικοί...

Ηλίας Κανέλλης

Η ΓΛΩΣΣΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

του Ρολάν Μπρετόν

γλωσσογε-
ωγραφική
προσέγγιση
ευνοεί δε-
σμούς ανά-
μεσα στην
εξάπλωση
μιας γλώσ-
σας μέσα
στο χώρο
και την εξά-
πλωση της
κοινωνικής

ομάδας που τη μεταφέρει, άρα, σε τελευταία ανάλυση, με την εδαφική περιοχή όπου είναι ριζωμένη. Η εδαφικότητα (territorialité) της γλώσσας είναι, κατά κύριο λόγο, εκείνη της γλωσσικής περιοχής, με τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα: πρωταρχική, ομοιογενής, συμπαγής, συνεχής. Αλλά αυτή η εδαφικότητα περιπλέκεται κατ' αρχάς από τις μετακινήσεις των πληθυσμών που δημιουργούν ζώνες γλωσσικής ανάμειξης, κυρίως αστικές, ενίοτε αγροτικές. Και πάνω από όλα, το γεγονός ότι η γλώσσα καθίσταται θεσμός,

Το κείμενο αυτό είναι το τελευταίο μέρος άρθρου με τίτλο «L'approche géographique des langues d'Europe» στο συλλογικό τόμο *Le Plurilinguisme européen* (sous la direction de Claude Truchot), Honoré Champion, Paris 1994, pp. 41-60.

ως αποτέλεσμα διοικητικών και πολιτικών τομών, επιφέρει α-ναρίθμητες επικαλύψεις εδαφικής εξάπλωσης ανάμεσα σε γλώσσες που έχουν διαφορετικό νομικό καθεστώς.

Στο δεσμό της γλώσσας με το χώρο, μέσω του τύπου κατοικίας των εθνικών φυσιικών ομιλητών της, παρεμβαίνει παντού διορθωτικά ο πολιτικός παράγων. Το πολιτικό στοιχείο επάγεται, διευθετεί και ρυθμίζει λειτουργικές επιλογές, στο επίπεδο των θεσμών, αλλά και στο επίπεδο ομάδων και ατόμων, και οδηγεί έτσι τους πληθυσμούς σε πολιτιστικούς εμβολιασμούς που συνεχώς μετατρέπουν τις αριθμητικές σχέσεις σε γλωσσική βαρύτητα. Τέλος η αριθμητική έλξη, στην τοπική, περιφερειακή και εθνική κλίμακα προς τις γλώσσες πολιτισμού εξορίζει σε δεύτερο πλάνο τα μη ευνοημένα εθνικά ιδιώματα, ανεξάρτητα αν η εμφύτευσή τους είναι παλαιά και συνεχής.

Υπάρχει έτσι γενικευμένη διάζευξη ανάμεσα στις γλωσσικές περιοχές των εθνικών μητρικών ιδιωμάτων και τις γεωπολιτικές εδαφικές περιοχές (εθνικές ή περιφερειακές) των γλωσσών πολιτισμού – δευτέρων γλωσσών περισσό-

τερο ή λιγότερο επιβεβλημένων σε ένα μέρος του πληθυσμού στους κόλπους της μιας ή της άλλης πολιτικής οντότητας που συγκροτήθηκε εδαφικά.

Η μεγάλη αντίθεση είναι λοιπόν ανάμεσα σε επίσημες (officielles) και άλλες γλώσσες. Στην Ευρώπη οι εθνικές (nationales) γλώσσες σε γενικές γραμμές ταυτίζονται με τις επίσημες, με την εξαίρεση κάποιων σπάνιων εθνικών γλωσσών που δεν είναι επίσημες στο σύνολο της επικράτειας (όπως η ρετορομανική στην Ελβετία) ή που δεν χρησιμοποιούνται ισότιμα με τις επίσημες (λ.χ. η ιρλανδική, η λουξεμβουργινή, η μαλτέζικη).

Ακολουθούν οι γλώσσες εδαφικής ισχύος (territoriales), επίσημες σε μια καθορισμένη περιοχή της εθνικής επικράτειας, αλλά γενικά σε δεύτερη μοίρα, βοηθητικές, παράλληλα με τις επίσημες γλώσσες. Έπειτα, οι περιφερειακές (régionales) γλώσσες, με παραδοσιακή γεωγραφική εμφύτευση αλλά με πολύ πιο αβέβαιο νομικό καθεστώς. Και τέλος οι άλλες μειονοτικές (mi-noritaires) ή ελάσσονες (mi-neures) γλώσσες, διασκορπισμένων ομάδων, με ή χωρίς ατομική υπόσταση, που έχουν εμφυτευθεί λιγότερο ή

περισσότερο παλαιά ή, αντίθετα, έχουν εισαχθεί από ομάδες που πρόσφατα μετανάστευσαν.

Οι επίσημες γλώσσες μπορούν επίσης να ονομαστούν κρατικές γλώσσες (langues d'Etat) πράγμα που προδίδει την ηγεμονική τους λειτουργία: συχνά χαρακτηρίζονται ως πλειονοτικές (majoritaires) γλώσσες πράγμα που εκφράζει την αριθμητική τους υπεροχή σε κρατικό επίπεδο και η ονομασία μειζονες (majeures) γλώσσες κατοπτρίζει ακριβέστερα την κατάσταση της προχωρημένης ανάπτυξής τους, ως προς την υπόσταση (corpus) και ως προς το καθεστώς.

Αντίθετα, οι γλώσσες εδαφικής ισχύος, οι περιφερειακές, και άλλες μειονοτικές δεν είναι παρά ελάσσονες γλώσσες, ως προς τον αριθμό των ομιλητών τους, τις πιθανές επίσημες χρήσεις και τη μικρότερη ανάπτυξή τους: γλώσσες που παραμένουν, τελικά, λιγότερο διαδεδομένες, αν όχι περιθωριοποιημένες.

Μόνο μία γλώσσα δικαιούται ακόμη τον τίτλο της γλωσσας οχήματος (véhiculaire) ή κοινώς lingua franca: είναι η γλώσσα που χρησίμευσε ως δεσμός στην τελευταία πολυε-

θνική αυτοκρατορία, η ρωσική – αλλά αποκλειστικά στο εσωτερικό της πρώην ΕΣΣΔ.

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι το ίδιο ιδίωμα, σε συνάρτηση με το γεωπολιτικό πλαίσιο στο οποίο ζει μέρος των εθνικών του ομιλητών, μπορεί να είναι, αλλού επίσημη και εθνική γλώσσα, άρα πλειονοτική, και αλλού γλώσσα εδαφικής ισχύος ή περιφερειακή ή μειονοτική χωρίς κανένα νομικό καθεστώς. Μπορεί λοιπόν να υπάρχει βαθιά ανισοτιμία θεσμικής υπόστασης σε συνάρτηση με τη γεωγραφική θέση των πρώτων ομιλητών μιας και της αυτής γλώσσας. Όμως, η μεγαλύτερη ανισότητα πλήττει τις γλώσσες που δεν είναι πουθενά ούτε επίσημες ούτε εθνικές, μερικές φορές έχουν εδαφική ισχύ είτε παραμέ-

νουν περιφερειακές ή μειονοτικές. Η υπεροχή, σε εθνικό επίπεδο, των επίσημων γλωσσών επιφέρει την καθιέρωσή τους, στο υπερεθνικό επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως γλωσσών εργασίας (langues de travail). Ορισμένες ελάχιστονες εθνικές γλώσσες, καθώς και ορισμένες μεγάλες γλώσσες εδαφικής ισχύος (όπως π.χ. η καταλανική), μπορούν να ανέλθουν στο δεύτερο επίπεδο γλώσσας συνθηκών (langue de traités). Σε μια τρίτη κατηγορία τοποθετούνται οι άλλες γλώσσες, περιφερειακές ή μειονοτικές.

Τα ερωτήματα που τίθενται μακροπρόθεσμα αφορούν:

- στον γλωσσικό σχεδιασμό σε υπερεθνικό επίπεδο, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση διευρύνεται και συγκροτείται ένα συνομοσπονδιακό μόρφωμα: πόσες γλώσσες εργασίας; και σε ποια λειτουργική σχέση που θα σέβεται την ισοτιμία τους;

- στην προαγωγή, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο των μειονοτικών γλωσσών. Κατ' αρχάς όλων εκείνων που βρίσκονται σε εσωτερική ανισορροπία ανάμεσα σε

στασης μπορεί να θέσει σοβαρά σε κίνδυνο την υπόστασή τους και να οδηγήσει έτσι στην πλήρη εξαφάνισή τους ως φορέων πολιτισμού.

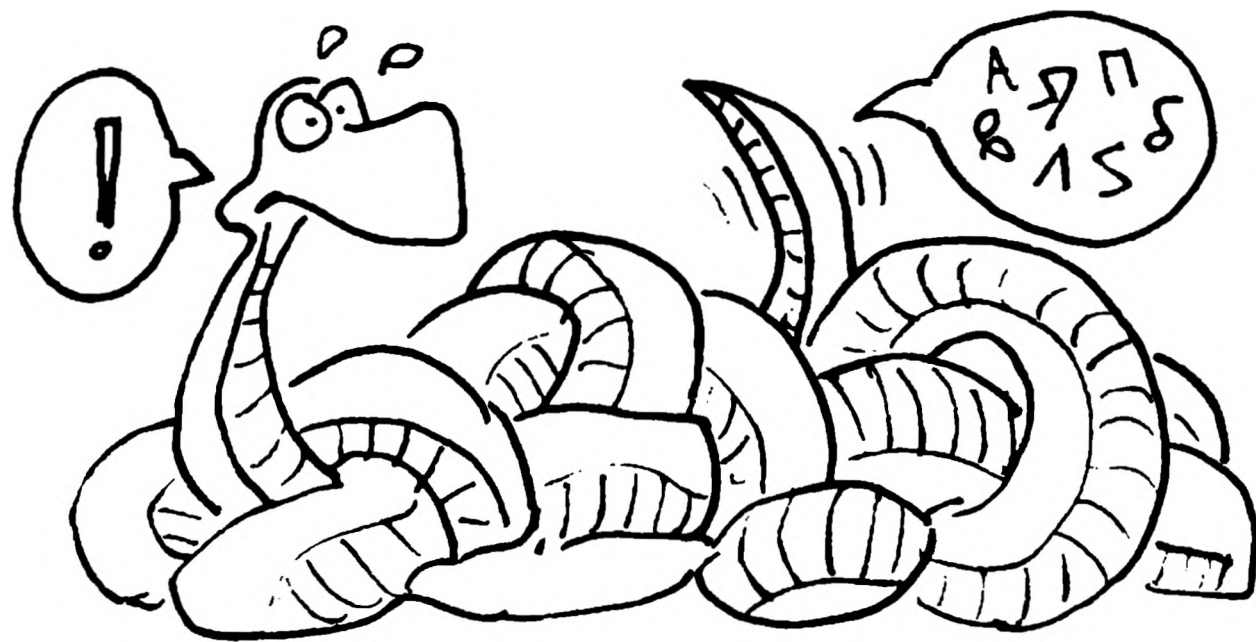
Υπό το φως των πρόσφατων εξελίξεων, που επιταχύνονται με τη γενίκευση της εκπαίδευσης και την άνθηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, φαίνεται ότι η θεσμική εδαφικότητα κάθε γλώσσας στη γεωγραφική της περιοχή, στην οποία έχουν καταλήξει, από πολύ διαφορετικούς δρόμους, η

σε περιορισμένη διάσταση.

Η ιδιαίτερα πολύπλοκη γλωσσική κατάσταση της Ευρώπης και η πολιτισμική εμφάνιση των περισσότερων από τις εθνικές της συνιστώσες, της επιβάλλουν να αναζητήσει τρόπους με τους οποίους να παύσει οριστικά το μεγάλο ορισμένων ανθρωπίνων συνόλων να εδράζεται στην υποτίμηση κάποιων άλλων, που θεωρούνται ήσσονα και αμελητέα. Επίσης, της επιβάλλει να διατηρήσει, σε καθε-

στώς ισότητας, αυτή την πολυμορφία που αποτελεί τον πλούτο της. Ανάμεσα σε 350 εκατ. ανθρώπους (στην Ε. Ε.), ή 490 εκατ. (χωρίς τα ευρωπαϊκά κράτη που προέκυψαν από την ΕΣΣΔ) ή 750 εκατ. (μαζί με αυτά), η σύλληψη του γλωσσικού σχεδιασμού αυτής της πολιτισμικής δεξαμενής που συνιστούν οι είκοσι περίπου μείζονες γλώσσες, και ο διπλάσιος αριθμός ελασσόνων, είναι ένα στοίχημα που αξίζει τον κόπο να το αντιμετωπίσει κανείς. Η ανάληψη της πρόκλησης αυτής δεν μπορεί παρά να τιμά την Ευρώπη, ήπειρο ελάχιστα διαφορετική από τις άλλες, η οποία έχει ήδη στη διάθεσή της υλικά και πολιτισμικά μέσα να αντιμετωπίσει τη γλωσσική πολυμορφία. Θα μπορούσε έτσι να καταδειχθεί ακόμη καλύτερα απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο η ικανότητά της να δεχθεί και να διασώσει τις διαφορές της.

Μετάφραση από τα γαλλικά: Δανάη Μιχαήλ

περιοχές όπου είναι πλειονοτικές και σε περιοχές όπου είναι μειονοτικές και εν συνεχεία εκείνων που βρίσκονται παντού σε υποδεέστερη θέση, με περιορισμένη διάδοση, πολιτική και πολιτισμική περιθωριοποίηση.

Γιατί το ερώτημα του καθεστώτος –στη διοίκηση, στην εκπαίδευση και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πρώτα απ' όλα– τίθεται παγκόσμια: μπορεί να θίξει με διαφορετικούς τρόπους κάθε γλώσσα σε κάθε τμήμα του χώρου όπου ομιλείται και να διακυβεύσει περισσότερο ή λιγότερο το τοπικό μέλλον της. Για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, η απουσία οποιασδήποτε υπό-

Ελβετία και το Βέλγιο, μπορεί να προσφέρει τις καλύτερες εγγυήσεις όσον αφορά στην επιβίωση των γλωσσών σε ισότιμη βάση. Η εφαρμογή της αρχής της εδαφικότητας προϋποθέτει, μετά τον καθορισμό του καθεστώτος της κάθε γλώσσας, στην ιεραρχία των κρατών και των περιοχών, την οριοθέτηση διοικητικών ζωνών εφαρμογής αυτών των καθεστώτων. Και αυτό μέσα στο πλαίσιο μιας κοινής διαδικασίας στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη που συνίσταται στην παροχή ολοένα και περισσότερων αρμοδιοτήτων στις περιφερειακές διοικητικές ενότητες και στις πολιτισμικές κοινότητες, έστω και

ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΛΩΝΙΑ, ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ Η ΙΣΠΑΝΙΚΗ!

του Δημήτρη Φιλιππί

ομανικές ονομάζονται διαφορετικά οι λατινικές γλώσσες, από το λατινογενές επίθετο *romanico* και ακριβέστερα από το *romanus rusticus*, που στα λατινά

σημαίνει «γλώσσες της υπαίθρου» και υποδηλώνει τις καθομιλούμενες γλώσσες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, που διέφεραν κατά τι από την τότε «επίσημη» γλώσσα, τη λόγια λατινική του Βιργίλιου...

Από την εκπνοή του Μεσαίωνα είχε ήδη αρχίσει να σημειώνεται σπουδαία λογοτεχνική παραγωγή που προσέδωσε κύρος σ' αυτές τις γλώσσες –γαλλικά, ιταλικά, ισπανικά (καστιλιάνικα)– οι οποίες επιβλήθηκαν και διαδόθηκαν ως εθνικές γλώσσες ή αλλιώς ως «γλώσσες πολιτισμού».

«Πολιτισμοί» που όμως δεν ταυτιζόνταν εξολοκλήρου με την εθνική γλώσσα. Και στην Ιταλία και στην Ισπανία οι διάφορες (ημι)αυτόνομες περιοχές δεν σταμάτησαν ποτέ να διεκδικούν –και διά των όπλων, πολλές φορές– το δικαί-

ωμα στη δική τους γλώσσα, ιδιοσυγκρασία, κουλτούρα. Και τυγχάνει η συγκυρία να επαναφέρει δυναμικά σήμερα στο προσκήνιο αυτές τις «αυτονομίες», όπως τις λένε Ιταλοί και Ισπανοί. Ανάμεσά τους πρωτοστατούν η Λέγκα στην Ιταλία, η βασιλική ένοπλη εξτρεμιστική οργάνωση ΕΤΑ και η καταλανική – και κυβερνητική– *Convergencia y Unió* (=Σύγκλιση και Ένωση) στην Ισπανία. Μ' αυτή την τελευταία λίγο ασχολείται ο διεθνής Τύπος. Είναι ωστόσο η πιο ενδιαφέρουσα. Και να γιατί...

...Γιατί ο ηγέτης αυτού του αυτονομιστικού κόμματος της «Ένωσης και της Σύγκλισης», κυβερνήτης της Καταλωνίας και άσπονδος φίλος του **Φελίππε Γκονζάλες**, ο ιδιορρυθμος **Γιόρδι Πουγιόλ**, υπομονετικά, αθόρυβα και αποτελεσματικά, κατάφερε να κατοχυρώσει νομοθετικά την «εθνική» γλωσσική και πολιτιστική ιδιαιτερότητα της Καταλωνίας.

Και το κατάφερε αυτό χωρίς ποτέ να καταφύγει σε αιματηρές τρομοκρατικές ενέργειες τύπου ΕΤΑ και χωρίς να απασχολεί συχνά – πυκνά τα πρωτοσέλιδα όπως ο συνάδελφός του **Μπόσι**, της ιταλικής Λέγκας...

Αυτό που έκανε ο Πουγιόλ πρώτη φορά συμβαίνει στην ιστορία των «αυτονομιών» και στην ιστορία της Ισπανίας. Πρώτη φορά «εξοβελίζεται» η εθνική γλώσσα μιας χώρας

από σημαντικό κομμάτι της ίδιας της χώρας. Σύμφωνα με την καινοτομία του Πουγιόλ, από δω και στο εξής για την περιοχή της Καταλωνίας «πρώτη *«ισπανική»* γλώσσα θα

είναι η καταλανική». Ενδέχεται, λοιπόν, στο εγγύς μέλλον, η παραδοσιακά δίγλωσση κοινωνία της Καταλωνίας να γίνει μονόγλωσση, όπου κυρίαρχη γλώσσα θα είναι η καταλανική, κι αυτό εις βάρος βεβαίως της ισπανικής γλώσσας και κουλτούρας. Δεν πρόκειται για απί-

θανη περίπτωση, αν σκεφτεί κανείς ότι σύμφωνα με τη νέα κατάσταση των πραγμάτων, η καστιλιάνικη θεωρείται πια στη Βαρκελώνη γλώσσα υποχρεωτικά... προαιρετική, εφόσον η διδασκαλία της θα αρχίζει από την έβδομη τάξη του ΕJB (=Βασική Γενική Εκπαίδευση κατά το ισπανικό σύστημα). Κατατάσσουν εν ολίγοις οι Καταλανοί την εθνική γλώσσα της Ισπανίας στο ίδιο επίπεδο με την αγγλική ή τη γαλλική, δηλαδή ως μια ξένη γλώσσα...

Είναι μια πολιτική πράξη αυτή του Γιόρδι Πουγιόλ που θέτει σε αμφισβήτηση –έστω θεωρητικά (;)– την ενότητα της Ισπανίας, με τις ευλογίες μάλιστα του Φελίππε Γκονζάλες και της κυβέρνησής του, που ένοχα σιωπούν. Αν ο Πουγιόλ αποσύρει την υποστήριξή του προκαλείται αυτόματα κυβερνητική κρίση, κάτι που ο Φελίππε θέλει πάση θυσία να αποφύγει...

Φαντασθείτε τώρα τις αντιδράσεις που προκλήθηκαν στην Ισπανία από τη συντριπτική πλειονότητα των ισπανών διανοουμένων (και πολλών Καταλανών συμπεριλαμβανομένων), μια μεγάλη μερίδα του Τύπου –όχι πάντως της *El Pais*– και από τους ευαίσθητους στο φρόνημα Ισπανούς. Όλοι εξέφρασαν τον αποτρο-

«Αυτός ο άνθρωπος (σ.σ. ο μη καταλανός Ισπανός) ταπεινός και αναρχικός, και εδώ και εκατοντάδες χρόνια πεινασμένος και πολλαπλά στερημένος [...] και που η άγνοια είναι το φυσικό χαρακτηριστικό του, αλλά και αιτία της πνευματικής του μιζέριας [...], αν λοιπόν αυτός ο άνθρωπος καταφέρει ποτέ να πλειοψηφίσει στη δημογραφία της Καταλωνίας, χωρίς προηγουμένως να έχει κατανικήσει την αμηχανία του, τότε θα κατastreψει την Καταλωνία».

Από το βιβλίο του Γιόρδι Πουγιόλ: *Η μετανάστευση πρόβλημα και ελπίδα της Καταλωνίας*, σσ. 285-6.

πιασμό τους για την ενέργεια του Πουγιόλ και για τη «σιωπή» του Φελίπε...

Η μεγάλη συντηρητική εφημερίδα *ABC* (κυρίως βλ. φύλλο 24 Ιουνίου και 16 Νοεμβρίου 1994) χαρακτήρισε την ενέργεια του Πουγιόλ «κόλαφο στο ισπανικό Σύνταγμα», «βόμβα στα θεμέλια του ισπανικού πολιτισμού». Κατά την έγκυρη εφημερίδα ανατρέπεται αυτόχρημα η φιλοσοφία του ισπανικού Συντάγματος, που διαφυλάσσει την πολυμορφία του ισπανικού έθνους, κατοχυρώνοντας παράλληλα την ομοιογένειά του. Και αυτό γιατί όταν στην Καταλωνία το ήμισυ του πληθυσμού που δεν είναι δίγλωσσο, είναι δηλαδή μόνο ισπανόφωνο, καταχωρίζεται ως «ξένο», άλλο τόσο ξένοι θα πρέπει να θεωρούνται και οι

Ισπανόφωνοι της Χώρας των Βάσκων, όσοι δηλαδή δεν μιλούν τα βάσικα (εουσκέρα), και εκείνοι της Γαλικίας που δεν μιλούν τα γαλικιακά... Πρώτη φορά στην ιστορία του ισπανικού πολιτισμού, παρατηρεί η ίδια εφημερίδα, αμφισβητείται όχι η κυριαρχία – γιατί αυτή, ευτυχώς, πολλακώς αμφισβητήθηκε – αλλά η ιστιμία και ισονομία της ισπανικής γλώσσας απέναντι στις αυτόχθονες γλώσσες δεν συνέβη ούτε στη Βολιβία και το Περού (όπου ομιλούνται τα ισπανικά και το κετσούα), ούτε στη Γουατεμάλα και το Μεξικό (ισπανικά και γλώσσα μάγια), ούτε στην Παραγουάη (ισπανικά και γκουαρανί). Και έρχεται τώρα το Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης και τα λύκεια της Καταλωνίας που προσλαμβάνουν

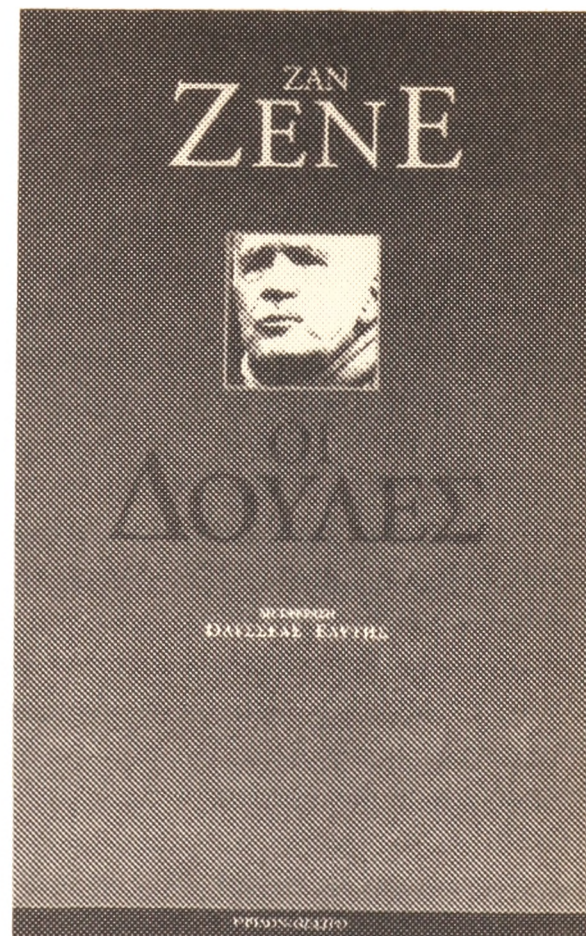
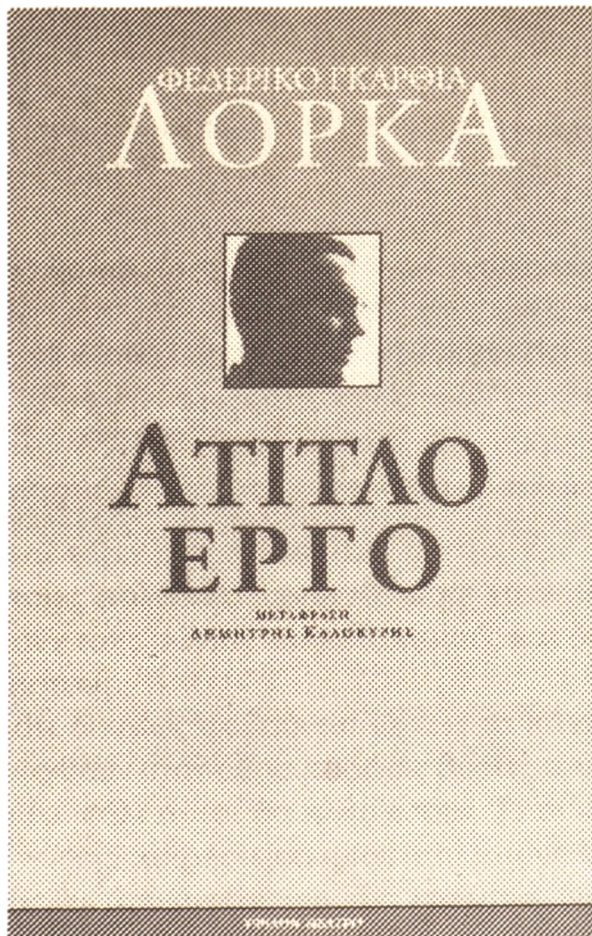
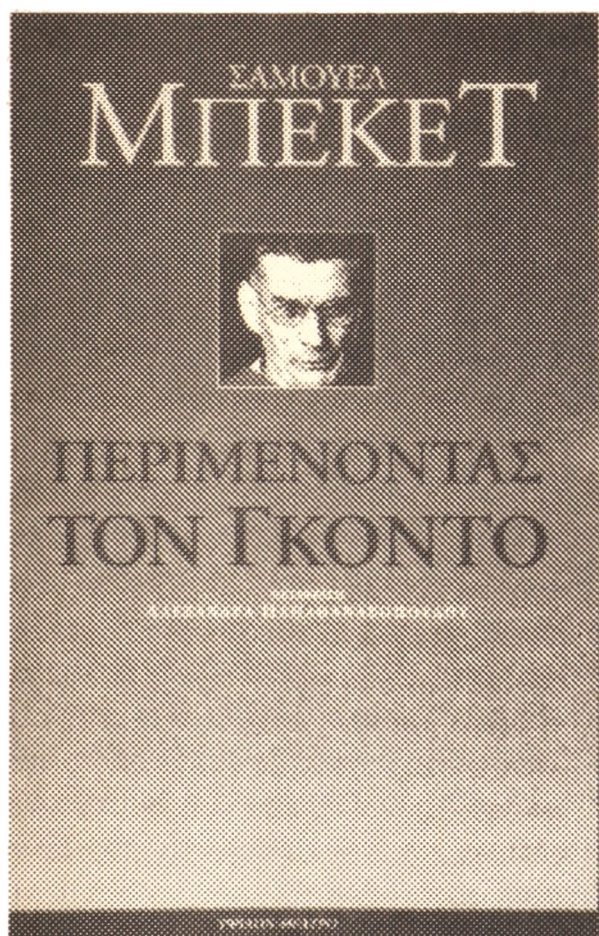
τους υπό διορισμόν καθηγητές οιασδήποτε ειδικότητας υποχρεώνοντάς τους σε αυστηρή εξέταση στην καταλανική. Αν τυχόν ο υποψήφιος αποτύχει ψάχνει για διορισμό στην... υπόλοιπη Ισπανία.

Κάπως έτσι έχουν τα πράγματα όπως τα λέει η *ABC*. Απ' την άλλη όμως όλα αυτά δεν συνέβησαν έτσι, εξ απίνης. Εδώ και δεκαπέντε - είκοσι χρόνια κυκλοφορούν βιβλία του Πουγιόλ που προπαγανδίζουν την «υπεροχή» της Καταλωνίας. Οι ακραίες αυτές θέσεις προκάλεσαν βέβαια την αντίδραση πολλών διανοουμένων που έγκαιρα διείδαν τον κίνδυνο. Δημιουργήθηκε έτσι στη Βαρκελώνη ένας δραστήριος Σύλλογος Υπεράσπισης της Καστιλιάνικης και είναι ενδεικτικό επ' αυτού το βιβλίο του **Φεντε-**

ρίκο Χιμένεθ Λοσάντος *Η σιωπηρή δικτατορία: Οι ολοκληρωτικοί μηχανισμοί της δημοκρατίας μας*.

Όσο, όμως, ο Πουγιόλ έχει στο χέρι τον Φελίπε θα έχει αυτός τον πρώτο λόγο. Είναι τόση η δύναμή του που απέσπασε από την κυβέρνηση της Μαδρίτης ένα υπέρογκο κονδύλι για την αποκατάσταση του «Λυκείου της Βαρκελώνης», του επιβλητικού αυτού μεγάρου της τέχνης που πρόσφατα καταστράφηκε από πυρκαγιά. Η απόφαση αυτή ξεσήκωσε τους πάντες και ο Φελίπε για να αμβλύνει τις εντυπώσεις δεσμεύθηκε για την παράλληλη αποκατάσταση του καταρρέοντος καθεδρικού ναού του Μπούργος. Ήταν ένα αίτημα που δεκαετίες τώρα εκκρεμούσε...

1979-1994 ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ ύψιλον/βιβλία

ύψιλον/βιβλία ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 34, ΑΘΗΝΑ 10681 ΤΗΛ 3638257, FAX 3640349

ΝΑ ΜΗ ΣΠΑΤΑΛΗΘΕΙ ΚΙ ΑΥΤΗ Η ΕΥΚΑΙΡΙΑ

του Α.Φ. Χριστίδη

ίδρυση ενός κέντρου που αφορά τη γλώσσα ενός έθνους δεν μπορεί παρά να αποτελεί ένα γεγονός ιδιαίτερης σημασίας. Για τη νεότερη Ελλάδα όπου το ζήτημα της γλώσσας συνδέθηκε στενό-

τατα με την πολιτική και κοινωνική ιστορία της, το γεγονός αυτό αποκτά αυξημένη σημασία και φόρτιση.

Στη δεκαετία του 1970 — και στα πλαίσια καθόλου τυχαίων συγκυριών — αναγνωρίζεται η δημοτική γλώσσα ως επίσημο όργανο και έτσι μπαίνει — και τυπικά — τέλος στο μακράιωνο «γλωσσικό ζήτημα». Η σημαντική αυτή χρονολογική τομή καταγράφει μια καινούργια πραγματικότητα: το ζήτημα της γλώσσας έχει πάψει πια να είναι ένα από τα στρατηγικά μέτωπα στα οποία διαδραματίζονται οι ευρύτερες κοινωνικές και ιδεολογικές αντιπαραθέσεις.

Ήδη, από την όψιμη δεκαετία του 1970 (και με εντεινόμενο ρυθμό στην επόμενη δεκαετία, καθώς και στην τρέχουσα) μορφοποιείται μια νέα αντιπαράθεση για τα ζητήματα της

γλώσσας, χωρίς το εύρος της πρώτης, αλλά με σαφή τα στοιχεία της καταγωγής της από εκείνην. Η αντιπαράθεση αυτή επικεντρώνεται γύρω στα ζητήματα της γλωσσικής αγωγής. Η έμφαση στη νέα ελληνική δημοτική γλώσσα ως κατεξοχήν παιδευτικό εργαλείο και η υποβάθμιση της αρχαίας στο αναλυτικό πρόγραμμα αναβιώνουν επιχειρήματα της παλαιότερης αντιπαράθεσης: η άγνοια της αρχαίας ελληνικής θέτει σε κίνδυνο την ελληνική γλώσσα και παράγει χρήστες ανεπαρκείς. Επιπλέον, επανέρχεται το επιχείρημα της «καθαρότητας»: η εισροή ξένων δανείων θεωρείται ότι — και αυτή — εγκυμονεί κινδύνους για την επιβίωση της ελληνικής γλώσσας. Ο αντίλογος στις απόψεις αυτές τονίζει την επικοινωνιακή και παιδευτική αυτάρκεια της νέας ελληνικής γλώσσας και, χωρίς να αρνείται το ενδεχόμενο ρύθμισης στο ζήτημα των δανείων, αντικρούει το επιχείρημα της «καθαρότητας» στον βαθμό που είναι γνωστό ότι όλες οι γλώσσες διαμορφώθηκαν — και διαμορφώνονται — μέσα από επιμειξίες με άλλες γλώσσες και, κατά συνέπεια, ο δανεισμός δεν είναι τεκμήριο επαπειλούμενης γλωσσικής καταστροφής. Στην καινούργια αυτή αντιπαράθεση έρχεται να προστεθεί, σαν αποτέλεσμα ανακατατάξεων ευρύτερα, αλ-

λά ιδιαίτερα στη δική μας γεωγραφική περιοχή, μια νέα διάσταση: η αναβίωση των εθνικισμών. Είναι περίπου προφανές πως διαπλέκεται το ζήτημα του εθνικισμού με όψεις της αντιπαράθεσης αυτής.

Το Κέντρο για την Ελληνική Γλώσσα καλείται να λειτουργήσει μέσα σ' αυτή τη συγκυρία. Η πορεία του θα εξαρτηθεί από την αποφυγή δύο συμπληγάδων. Η πρώτη είναι γνωστή και ορατή: η ρηχή ελληνολατρική ρητορεία που στρεβλώνει το αντικείμενο της έρευνας και τον παιδευτικό ρόλο. Η δεύτερη ορίζεται από έναν όλο και περισσότερο ορατό τεχνοκρατικό ακαδημαϊσμό, ο οποίος οχυρωμένος στη στενή ειδίκευση, αδιαφορεί για τη συνθετότητα του φαινομένου «γλώσσα», με αποτέλεσμα η όποια συμβολή του στα ερευνητικά — αλλά και παιδευτικά — γλωσσικά αιτήματα να είναι εξίσου στρεβλωτική.

Το αντικείμενο του Κέντρου είναι — και δεν μπορεί παρά να είναι — η ελληνική γλώσσα σε όλο το ιστορικό της εύρος και βάθος χωρίς αξιολογήσεις και μυθοποιήσεις. Ήδη, στον χώρο της λεξικογραφίας διαθέτει μια σημαντικότερη υποδομή (συνεργασία με Ίδρυμα Mc Donald, αρχείο Γεωργακά, λεξικό Κριαρά).

Η συμβολή του Κέντρου στα ζητήματα της γλωσσικής αγω-

γής (είτε στο εσωτερικό είτε στον χώρο της Διασποράς ή της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας) θα πρέπει να βασιστεί στην αρχή ότι η γλώσσα — η νέα ελληνική γλώσσα — είναι ένα σύνολο χρήσεων που αντιστοιχούν σε ποικίλες επικοινωνιακές ανάγκες. Η αξιολόγηση των χρήσεων αυτών — ουσιαστικό στοιχείο της γλωσσικής αγωγής — γίνεται πάντα σε συνάρτηση με τις επικοινωνιακές ανάγκες που τις κινητοποιούν και δεν εκτρέπεται σε σιγματισμό. Ο «πλούτος» της γλώσσας δεν είναι, τελικά, παρά η τεράστια πλαστικότητά της, που τεκμηριώνεται από την ποικιλία των γλωσσικών χρήσεων.

Ο χώρος της Διασποράς προς τον οποίο οφείλει να στραφεί το κέντρο — με βάση τις νομοθετικές προδιαγραφές του — αποτελεί μια περιοχή — για την ακρίβεια τη μόνη περιοχή — όπου η ανησυχία για την τύχη της ελληνικής γλώσσας έχει πραγματικό περιεχόμενο. Στη Διασπορά κινδυνεύει η ελληνική γλώσσα, γιατί χάνει τους ομιλητές της. Κι εδώ όντως χρειάζεται στήριξη.

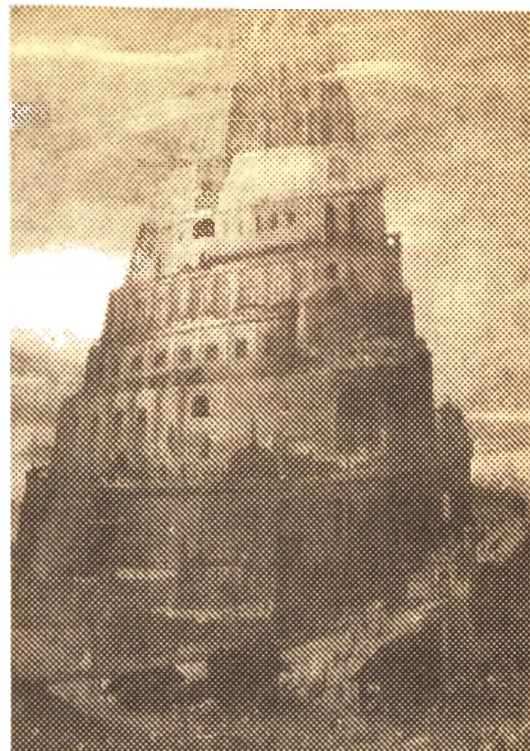
Το Κέντρο για την Ελληνική Γλώσσα αποτελεί μια μεγάλη ευκαιρία για σοβαρή έρευνα — μια ευκαιρία η οποία δεν πρέπει ούτε να χαθεί ούτε να σπαταληθεί (κι αυτό ίσως είναι το σοβαρότερο).

ΣΥΜΠΟΣΙΟ

από το **αντί**
και το Γαλλικό
Ινστιτούτο Αθηνών

ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών και το περιοδικό *Αντί* οργανώνουν στις 3, 4 και 5 Φεβρουαρίου 1995 τριήμερο διεθνές Συμπόσιο με θέμα «Η ελληνική γλώσσα στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση. Γλωσσικός πλουραλισμός και γλωσσοεθνοκεντρισμός» / «La langue grecque dans l' Union européenne élargie. Plurilinguisme et ethnocentrisme linguistique».

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

Η Ευρώπη ήταν ανέκαθεν πολύγλωσσο πολιτισμικό μόρφωμα. Στη *γλωσσική πολιτική* (*politique linguistique*) της Ευρωπαϊκής Ένωσης κεντρική θέση κατέχει σήμερα ο «γλωσσικός πλουραλισμός» («*plurilinguisme*»). Ειδικότερα η έννοια αυτή παραπέμπει, τουλάχιστον, σε δύο διαφορετικές θεωρήσεις: η πρώτη εναντιώνεται στην επιβολή των κυρίαρχων επίσημων γλωσσών των κρατών-μελών, *προσπαθώντας να ενισχύσει τις μειονοτικές γλώσσες*: η δεύτερη *εναντιώνεται στην επιβολή μίας και μόνης, ηγεμονικής κοινοτικής γλώσσας* (προφανώς της αγγλικής), προασπίζοντας ένα πολύγλωσσο κοινοτικό καθεστώς.

Η προκείμενη και μακροπρό-

θεσμη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανατρέπει την ως τώρα ισοτιμία μεταξύ των επίσημων γλωσσών της, οι οποίες είναι συνάμα γλώσσες εργασίας. Η γλωσσική ευρωπαϊκή ανασυγκρότηση συνεπάγεται έναν νέο *γλωσσικό σχεδιασμό*: ήδη αρχίζει να διαφαίνεται η ρητή διάκριση ανάμεσα στις ισχυρές, «δυνάμει ομοσπονδιακές» γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά...) και στις περιφερειακές. Εν όψει αυτών των δεδομένων και των πιθανών μελλοντικών αλλαγών τίθενται, μεταξύ άλλων, ορισμένα ερωτήματα που αφορούν στην προοπτική της ελληνικής γλώσσας σε σχέση με τον κυοφορούμενο ευρωπαϊκό γλωσσικό πλουραλισμό:

— Στο πλαίσιο της δεδομένης γλωσσικής ανισοτιμίας η ελληνική, ως περιφερειακή γλώσσα, μοιάζει να απειλείται. Οι κίνδυνοι είναι βάσιμοι ή καλλιεργείται κάποια κινδυνολογία;

— Είναι τεκμηριωμένοι οι φόβοι ότι εξαιτίας της αυξανόμενης εισβολής ξένων λέξεων κινδυνεύει η ίδια η ύπαρξη της ελληνικής γλώσσας (γλωσσικός αφellenισμός) και συνεπώς επιβάλλεται η κάθαρσή της, ακόμη και η προστασία της διά νόμου (ρυθμιστικού, απαγορευτικού, κατασταλτικού); Ή μήπως, αντίθετα, ο λεξικός δανεισμός είναι μια διαδικασία που πρέπει να κριθεί στο γενικότερο πλαίσιο της νε-

ολογίας και του νεολογικού δανεισμού, φαινόμενα που θεωρείται ότι εμπλουτίζουν τη γλώσσα, τη διατηρούν εν εγρηγόρσει, ανοικτή απέναντι στις άλλες γλώσσες και τα οποία επομένως καθιστούν περιττά ή επικίνδυνα τα περιοριστικά, κατασταλτικά νομοθετικά μέτρα;

— Πώς αντιμετωπίζει η μεταφράζουσα ελληνική γλώσσα το ξένο πρωτότυπο; Το δεξιώνεται μέσω προσαρτήσεων, ακόμη και ξενηλασίας (μεταφραστικός εθνοκεντρισμός), ή εγκολπώνεται την ξενότητά του;

— Αν η γενικευμένη πολυγλωσσία (*multilinguisme*) των ευρωπαίων πολιτών εγγυάται τη διαφύλαξη του γλωσσικού πλουραλισμού (*plurilinguisme*) στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, με ποια μέσα (θεσμικά, εκπαιδευτικά, πολιτισμικά, πολιτικά κ.ά.) θα ενισχυθεί και θα προωθηθεί η ελληνική γλώσσα στον ευρωπαϊκό χώρο;

— Κατά πόσον είναι δυνατή μια γλωσσική εκπαιδευτική πολιτική που θα προασπίζεται την ελληνική γλώσσα με τον ίδιο τρόπο εκτός και εντός της Ελλάδος; (Η ελληνική ως γλώσσα επικοινωνίας / η ελληνική ως μητρική δημιουργική γλώσσα);

— Μπορεί να συνδυαστεί μια εθνική γλωσσική πολιτική με το όραμα της Ενωμένης, (συν)ομοσπονδιακής Ευρώπης;

— Συνάδει το όραμα της Ενωμένης Ευρώπης με μια μορφή γλωσσικής αναδίπλωσης: στροφή προς τον ιστορικό τοπισμό, αξίωση για μια νέα νεοελληνική (ρυθμιστική;) γραμματική, επανένταξη λόγιων στοιχείων στη νεοελληνική κοινή;

ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ

Στο Συμπόσιο έχουν κληθεί και θα συμμετάσχουν προσωπικότητες από το χώρο των Πανεπιστημίων και των γραμμάτων. Ανάμεσά τους, προσκεκλημένοι μας θα είναι και οι **Claude Hagège** (γλωσσολόγος, καθηγητής στο Collège de France), **Claude Truchot** (διευθυντής του Groupe d' Étude sur le Plurilinguisme Européen [Στρασβούργο], καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Franche-Comté, Besançon, Γαλλία), **Jacques Bouchard** (ελληνιστής, καθηγητής της Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μόντρεαλ), **Dominique Grandmont** (ποιητής, μεταφραστής). Θα παρευρεθούν και θα συμμετάσχουν, επίσης, πολλοί έλληνες ομιλητές, ο πλήρης κατάλογος των οποίων θα ανακοινωθεί στο επόμενο τεύχος μας.

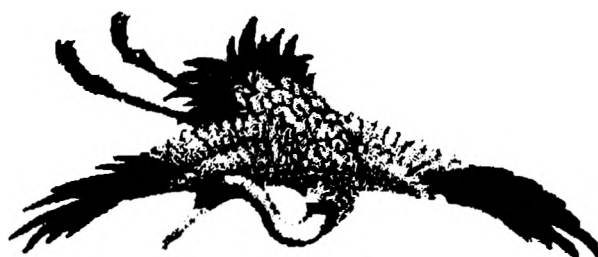
• Το *Αντί* και το Γαλλικό Ινστιτούτο ετοίμαζαν από πολύ καιρό τούτο το Συμπόσιο. Κανείς, όμως, δεν είχε φαντασθεί ότι τα τελευταία γεγονότα θα το έκαναν ιδιαίτερα επίκαιρο.

ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 1994

ΙΑΠΩΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΣΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΑΚΟΥΤΑΓΚΟΥΑ ΡΙΟΥΝΟΣΟΥΚΕ

Κάπα
(Μυθιστόρημα)

*

Ρασομόν
καί άλλες ιστορίες

ΓΙΟΣΙΜΟΤΟ ΜΠΑΝΑΝΑ

KITCHEN
(Δύο νουβέλες)

ΕΝΤΟ ΣΙΟΥΣΑΚΟΥ

Σιωπή
(Μυθιστόρημα)

ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ ΚΑΖΟΥΟ

Τ' απομεινάκια μιας μέρας
(Μυθιστόρημα)

ΚΑΒΑΜΠΑΤΑ

ΓΙΑΣΟΝΟΥΡΙ

Κιότο
(Μυθιστόρημα)

ΜΙΣΙΜΑ ΓΙΟΥΚΙΟ

Δίψα για έρωτα
(Μυθιστόρημα)

ΚΟΤΖΙΚΙ

Αρχαία γιαπωνέζικη επική
χρονογραφία

ΜΙΣΙΜΑ ΓΙΟΥΚΙΟ

Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ

Α' Ανοιξιάτικο χιόνι
(Μυθιστόρημα)

ΜΟΥΡΑΚΑΜΙ

ΧΑΡΟΥΚΙ

Το Κυνήγι του
Αγριοπρόβατου
(Μυθιστόρημα)

ΤΑΝΙΖΑΚΙ

ΤΖΟΥΝΓΙΤΣΙΡΟ

Το πορτρέτο της Σούνκιν
(Διηγήματα)

*

Σβάστικα

(Μυθιστόρημα)

*

Οι αδελφές Μακινόκα

(Μυθιστόρημα)

ΧΑΪΚΟΥ ΚΑΙ

ΣΕΝΡΙΟΥ

Γιαπωνέζικα τρισίχα

ZEN

Μιά γιαπωνέζικη μορφή της γνώσης

**ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ
1994**

ΚΕΝΖΑΜΠΟΥΡΟ ΟΕ

Μια προσωπική υπόθεση
Μετάφραση
ΕΡΡΙΚΟΣ ΜΠΑΡΤΖΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
(Μυθιστόρημα)

*

Σιωπηλή κραυγή
Μετάφραση
ΓΙΟΥΡΙ ΚΟΒΑΛΕΝΚΟ
(Μυθιστόρημα)

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ**

ΣΕΪ ΣΟΝΑΓΤΟΝ

Το βιβλίο του μαξιλαριού

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Ρωσική ρουλέτα

Μαίνονται οι μάχες στην πρωτεύουσα της Τσετσενίας Γκρόζνυ μετά τη ρωσική εισβολή. Μια ακόμη εκατόμβη θυμάτων, ένστολων και αμάχων, σε μια χώρα που διεκδικεί την ανεξαρτησία της από τη ρωσική κηδεμονία μετά την κατάρρευση της κομμουνιστικής αυτοκρατορίας. Παρά την αντίσταση των Τσετσένων, η υπεροχή της ρωσικής στρατιωτικής μηχανής προδικάζει το αποτέλεσμα, μολονότι δεν πρέπει να αποκλειστεί η δημιουργία μιας κατάστασης τύπου Αφγανιστάν, όπου θα εμπλακεί και θα βαλτώσει ο ρωσικός στρατός για χρόνια.

Είναι φανερό ότι ο πρόεδρος Γέλτσιν επέλεξε τη στρατιωτική επέμβαση για την κατάπνιξη της «εξέγερσης» έναντι μιας λύσης μέσω διαπραγματεύσεων, αδιαφορώντας για τα θύματα και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αποβλέπει, προφανώς, να ενισχύσει την εξουσία του στο εσωτερικό «παίζοντας» με τα νεύρα των εθνικιστικά προσανατολισμένων Ρώσων και να αποκαταστήσει μέρος της απωλεσθείσης ρωσικής αυτοκρατορίας καθυποτάσσοντας μια, μικρή μεν πλούσια δε σε πετρέλαιο, χώρα. Δίνει ταυτόχρονα κι ένα μήνυμα προς πολλές κατευθύνσεις για τις προθέσεις της ρωσικής «άρχης».

Προς το παρόν, ο Γέλτσιν έχει τη συγκατάθεση

Θα ήταν
ίσως
καλύτερο να
υπομνήσει
κανείς στον
Γέλτσιν ότι
οι
στρατιωτικές
διευθετήσεις
εμπεριέχουν
πάντα το
σπέρμα της
έκρηξης.

των δυτικών δυνάμεων που χαρακτήρισαν την όλη επιχείρηση «εσωτερική υπόθεση» αφού ποντάρουν όλα τα χαρτιά τους στον σημερινό ρώσο ηγέτη. Γνωρίζουν, φυσικά, τη δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας και την εγγενή της πολιτική αστάθεια. Αλλά, μολονότι φοβούνται για επέκταση του «πειράματος» στις βαλτικές χώρες και την Ουκρανία, «εκτιμούν» τις όποιες «δειλές» προσπάθειες του Γέλτσιν για καπιταλιστικές μεταρρυθμίσεις και ίσως να βλέπουν με καλό μάτι μια περιορισμένη αποκατάσταση της ρωσικής ισχύος στην περιοχή προς χάριν της σταθερότητας. Όμως, η ρωσική πολιτική στην Τσετσενία δημιουργεί προβλήματα γενικότερα, πέρα από το γεγονός ότι μπορεί να αποδειχθεί μπουμέραγκ για τον ίδιο τον Γέλτσιν. Η Ρωσία παραμένει μια μεγάλη χώρα εν μέσω όμως μιας θυελλώδους οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής κρίσης. Θα ήταν ίσως καλύτερο να υπομνήσει κανείς στον Γέλτσιν ότι οι πολιτικές διευθετήσεις είναι προτιμότερες και διασφαλίζουν τη σταθερότητα, ενώ οι στρατιωτικές εμπεριέχουν πάντα το σπέρμα της έκρηξης.

Όμως, και εδώ έχουμε άλλο ένα παράδειγμα σιωπής –για λόγους γενικότερης σκοπιμότητας– απέναντι σ' ένα γεγονός που είναι από κάθε πλευρά καταδικαστέο άνευ συζητήσεως.

Annus Horribilis

του Δημήτρη Σκάλκου

Το 1994 θα περάσει στις σελίδες της τουρκικής πολιτικής ιστορίας ως το έτος της ηχηρής διάψευσης των προσδοκιών των ηγετικών κύκλων της γειτονικής χώρας – προσδοκιών που ήθελαν την Τουρκία να εξελίσσεται σε «περιφερειακή δύναμη».

Οι προσδοκίες αυτές καλλιεργήθηκαν μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και τις εκτιμήσεις αναλυτών για το ρόλο της στη νέα τάξη πραγμάτων. Ωστόσο, οι προβλέψεις δεν επαληθεύτηκαν και η τουρκική κυβέρνηση καλείται τώρα να αντιμετωπίσει όχι μόνο παλαιά αλλά και νέα προβλήματα.

Στο οικονομικό πεδίο, υπήρξε φανερή η αποτυχία της κυβέρνησης Τσιλέρ να θέσει τη χώρα σε τροχιά ανάπτυξης και να εκσυγχρονίσει την οικονομική ζωή. Σύμφωνα με στοιχεία που καταγράφει ο *Economist*, το ΑΕΠ σημείωσε υποχώρηση της τάξεως του 3%, ενώ ο πληθωρισμός «έτρεξε» με 105%. Η «σφικτή» οικονομική πολιτική που ακολουθήθηκε για την τιθάσευση του πληθωρισμού είχε πολύ υψηλό κόστος, τη στιγμή που η κοινωνική πίεση για ανάπτυξη είναι πολύ μεγάλη, σε μία χώρα που το κατά κεφαλή ΑΕΠ δεν ξεπερνά τα 2.000 δολάρια και ο πληθυσμός αυξάνεται με ρυθμό 2,1%, ρυθμός που ξεπερνά κράτη του τρίτου κόσμου όπως η Ινδία. Η δημόσια διοίκηση δεν εκσυγχρονίζεται και οι απαραίτητες ιδιωτικοποιήσεις δεν πραγματοποιούνται, αφού συναντούν ισχυρές αντιδράσεις στο εσωτερικό της χώρας. Ας μην ξεχνάμε πως ο κρατισμός, ο λαϊκισμός και οι πελατειακές σχέσεις βρίσκονται στη βάση της οργάνωσης του τουρκικού κράτους. Το ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο, το δημόσιο χρέος, η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από τη «Moody's», οι δύσκο-

Το Κουρδικό συνεχίζει να είναι μείζον πρόβλημα για την Τουρκία.

λες στιγμές που πέρασε η τουρκική λίρα συμπληρώνουν την άσχημη εικόνα της οικονομίας. Τέλος, πρέπει να σημειώσουμε πως οι κάκιστες οικονομικές επιδόσεις είναι ταυτόχρονα αίτιο και αποτέλεσμα των πολλών και πολυδάπανων στόχων της τουρκικής διπλωματίας.

Θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι, εκεί που απέτυχε περισσότερο η κυβέρνηση Τσιλέρ ήταν στο πεδίο της εξωτερικής

πολιτικής. Η αιτία γι' αυτό θα πρέπει μάλλον να αναζητηθεί στα πολλά «μέτωπα» που άνοιξε ταυτόχρονα η Άγκυρα – απόρροια των υπερβολικών εκτιμήσεων για τις δυνατότητές της – με αποτέλεσμα η εξωτερική πολιτική της να πάσχει από «στρατηγική υπερεξάπλωση», δηλαδή αναντιστοιχία στόχων και δυνατοτήτων. Από μία άποψη, η Τουρκία αυτοπαγιδεύθηκε πέφτοντας θύμα της πολιτικής της.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΗ ΜΕ ΙΡΑΝ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑ

Έτσι, ο πολυδιακηρυγμένος στόχος της διείσδυσης στις μουσουλμανικές δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ δεν έφερε τα ποθούμενα αποτελέσματα, αντίθετα την έφερε αντιμέτωπη με το Ιράν και τη Ρωσία. Με αφορμή το Αζερμπαϊτζάν, η Τουρκία ήρθε σε σύγκρουση με τη Ρωσία — που είναι αποφασισμένη να μην απωλέσει τον έλεγχο στην περιοχή αυτή — δημιουργώντας ένα ανταγωνιστικό παίγνιο με άγνωστες συνέπειες για το μέλλον. Η αντίδραση της Ρωσίας υπήρξε ισχυρή και στο ζήτημα των Στενών και στις προσπάθειες της Τουρκίας να ανατρέψει το ισχύον καθεστώς. Η Άγκυρα χάνει, επίσης, τη «μάχη του αγωγού» (πετρέλαιο από τη Μαύρη Θάλασσα) με την προώθηση του αγωγού Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη. Ακόμη, μειώνεται ο γεωπολιτικός της ρόλος στη Μέση Ανατολή, λόγω της πορείας της ειρηνευτικής διαδικασίας Ισραήλ - Αράβων και τα οφέλη για τη Συρία από την προσέγγιση αυτή. Τέλος, βρέθηκε στο στόχαστρο μεγάλης μερίδας του ευρωπαϊκού και αμερικανικού Τύπου με αφορμή τις παραβάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την κακή λειτουργία της δημοκρατίας, που έγιναν φανερές στη δίωξη των Κούρδων βουλευτών, αλλά και στη συνολική αντιμετώπιση του κουρδικού προβλήματος.

ΑΓΚΑΘΙ, ΤΟ ΚΟΥΡΔΙΚΟ

Πραγματικά, το μεγαλύτερο «αγκάθι» της κυβέρνησης είναι το κουρδικό ζήτημα που, σύμφωνα με έγκυρους παρατηρητές, απειλεί την ίδια τη συνοχή του τουρκικού κράτους. Στα νοτιοανατολικά της χώρας διεξάγεται πλέον ένας πόλεμος «χαμηλής έντασης», καθώς 250 χιλιάδες στρατιώτες με πλήρη υποστήριξη αδυνατούν να επιβληθούν των ανταρτών του PKK δημιουργώντας ένα είδος «μικρού Βιετνάμ». Σε πολλές περιοχές έχει επιβληθεί στρατιωτικός νόμος, ενώ έχουν πολλαπλασιασθεί οι τρομοκρατικές ενέργειες. Η κατάσταση αυτή ενισχύει τον ρόλο του στρατού στα πολιτικά πράγματα της χώρας, εμποδίζει τον εκδημοκρατισμό της, επιβαρύνει τον προϋπολογισμό (αμυντικές δαπάνες). Η αποτυχία της κυβέρνησης να λύσει το πρόβλημα στρατιωτικά οδήγησε στη διεθνοποίησή του, με αποτέλεσμα να γίνει φανερό στη διεθνή κοινή γνώμη το «δημοκρατικό έλ-

λειμμα» της χώρας και ο αυταρχισμός της εξουσίας, πράγμα που την απομακρύνει από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε κάθε περίπτωση, η επίλυση του ζητήματος περνά μέσα από την αναγνώριση του πλουραλισμού και του πολυεθνικού χαρακτήρα του τουρκικού κράτους. Όμως, η πολιτική αυτή διευθέτηση σκοντάφτει στην κεμαλική αρχή του εθνικισμού - μονοεθνοτισμού.

Ύστερα απ' όλες αυτές τις επισημάνσεις για τις κυβερνητικές αποτυχίες, δεν αποτελούν έκπληξη οι αντιθέσεις που εκδηλώθηκαν στους κόλπους της κυβερνητικής συμμαχίας (Κόμμα Ορθού Δρόμου και Σοσιαλδημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα), στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να τοποθετήσουμε και την παραίτηση του ΥΠΕΞ Σαϊσάλ που συνοδεύθηκε από «βολές» κατά της πρωθυπουργού. Αποτέλεσμα της λαϊκής δυσανεξίας πρέπει να θεωρηθεί και η μεγάλη άνοδος του ισλαμικού Κόμματος Ενημερίας του Ερμπακάν στις νομαρχιακές εκλογές που έφθασε το 18,2%, κερδίζοντας μάλιστα και μεγάλες πόλεις όπως η Άγκυρα. Ωστόσο, κατά την προεκλογική περίοδο το Κόμμα Ενημερίας απέφυγε να υιοθετήσει έναν ακραίο ισλαμικό πολιτικό λόγο, έτσι ώστε η επιτυχία του να μην μπορεί να ερμηνευθεί ως απόρριψη του κοσμικού χαρακτήρα του κράτους από την τουρκική κοινωνία. Στο κομματικό σύστημα ήρθε, τέλος, να προστεθεί ένα νέο πολιτικό κόμμα, το Νεοδημοκρατικό Κόμμα. Με ηγέτη τον Τζεμ Μπόινερ, πρώην πρόεδρο της Ένωσης Τούρκων Βιομηχάνων, υιοθετεί έναν δυτικοστραφή φιλελεύθερο λόγο, προβάλλοντας τον πλουραλισμό, κατηγορώντας το στρατό για το ρόλο του στα πολιτικά πράγματα και τονίζοντας την ανάγκη να εγκαταλειφθεί ο κεμαλισμός που στέκεται εμπόδιο στον εκσυγχρονισμό της χώρας, υπόσχεται να ακουστεί περισσότερο στο μέλλον, βάζοντας στόχο τις εθνικές εκλογές του 1996.

Πάντως, εν μέσω μιας «τρομακτικής χρονιάς» (*annus horribilis*), η τουρκική κυβέρνηση είχε και επιτυχίες, όπως αυτή απέναντι στην Ελλάδα για το ζήτημα της επέκτασης των χωρικών μας υδάτων, όπου πέτυχε αυτό που ήθελε. Αν και χωράει συζήτηση για το εάν υπήρξε επιτυχία της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής ή αποτυχία της δικής μας, πράγμα βέβαια που μας φέρνει αντιμετώπους με το δικό μας *annus horribilis*...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ο 2ος τόμος του περιοδικού
ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ

εθνολογία

Περιοδική έκδοση της
Ελληνικής Εταιρείας Εθνολογίας
Τόμος 2/1993

Αθήνα
1994

Περιέχει εργασίες των:

Ανδρομάχη Οικονόμου: Παραγωγή και εμπορία της ρητίνης στα Βόλια της Αττικής

Μαρία Βελιώτη: Κτηνοτροφία και στρατηγικές απόκτησης και χρήσης της γης σε μια κοινότητα της Ανατολικής Πελοποννήσου

Ελένη Κοβάνη: Αμερινδικά φυτά στην Ελλάδα. Μήνυμα διακριτικό

Ελένη Τσενόγλου: Η «αθέατη» διάσταση του χώρου. Προσπάθεια ανθρωπολογικής προσέγγισης ενός οικιστικού συστήματος: Καστελλόριζο Δωδεκανήσου

Αλέκος Φλωράκης: Ιστέρνια-Υστέρνια Τήνου. Τοπωνομασία, παρετυμολογία και ιδεολόγημα

Γιώργος Αγγελόπουλος: «Ζώντας ανάμεσα»: Ταυτότητα και πολιτική μιας χωρισμένης κοινότητας

Ελευθέριος Π. Αλεξάκης: Περί της Βπόρας ή του στοιχείου του σπιτιού. Η συμβολική συγκρότηση της οικογένειας και της συγγένειας στους Αρβανίτες της Αττικής

Παύλος Κάβουρας: Αυτοσχέδιο διαλογικό τραγούδι και γλεντιός συμβολισμός στην Όλυμπο Καρπάθου

Ελεωνόρα Σκουτέρη-Διδασκάλου: Διήγησης έρωτος ανόμου και νομίμου. Το παραμύθι για το κορίτσι που ο πατέρας του ήθελε να το πάρει (AT501B)

Λουκάς Τσιτσιπής: Κραυγές στο δρόμο: Η διαλογική οπτική στη Γλωσσική Ανθρωπολογία

Σίβυλλα Δημητρίου-Κοτσώνη: Η ιστορική διάσταση στην ανθρωπολογική προσέγγιση της θρησκείας

Φώτης Τερζάκης: Αποσαφήνιση ορισμένων βασικών εννοιών μιας ανθρωπολογικής θεωρίας

Antonino Colajanni: Η επανακοινωνικοποίηση ως διαδικασία προσαρμογής του ερευνητή σε μια διαφορετική κοινωνία

Έκδοση: Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας
Ερεσσού 43, 106 81 Αθήνα
Τηλ. 3619465

Αφρικανικές ειρηνευτικές δυνάμεις: φιλοδοξίες και προβλήματα

του Αστέρη Κ. Χουλιάρα

Το 1990, οι χώρες της Οικονομικής Κοινότητας της Δυτικής Αφρικής (ECOWAS) έστειλαν μια ένοπλη ειρηνευτική δύναμη στη Λιβερία. Φέτος, σε μια συνάντηση στη Ζιμπάμπουε, ηγέτες από οκτώ χώρες της νότιας Αφρικής προσφέρθηκαν να στείλουν ειρηνευτικές δυνάμεις υπό την αιγίδα του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας στην Αγκόλα και τη Μοζαμβίκη¹. Το 1991 στην Ουγκάντα, η Διάσκεψη για την Ασφάλεια, τη Σταθερότητα, την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία στην Αφρική ζήτησε τη δημιουργία ενός αφρικανικού μηχανισμού διατήρησης της ειρήνης². Τον περασμένο Ιούνιο, οι προτάσεις της διάσκεψης υιοθετήθηκαν από την 29η σύνοδο του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας που συνήλθε στο Κάιρο³. Το μήνυμα είναι σαφές: οι Αφρικανοί επιδιώκουν να αναλάβουν τη διατήρηση της ειρήνης στην Αφρική⁴.

Σε μεγάλο βαθμό, οι τελευταίες εξελίξεις δεν είναι τίποτε άλλο από μια προσπάθεια των ηγετών της Αφρικής να καλύψουν το κενό που δημιουργείται από την απροθυμία των ανεπτυγμένων χωρών να συμβάλουν σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις στην ήπειρο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, κυρίως μετά την αποτυχία της Σομαλίας, δεν φαίνονται διατεθειμένες να δαπανήσουν χρήματα ή να θέσουν σε κίνδυνο τις ζωές αμερικανών στρατιωτών για να διατηρήσουν την ειρήνη στην Αφρική: η ήπειρος έχει χάσει πια τη στρατηγική σημασία που είχε στην περίοδο του ψυχρού πολέμου⁵. Έτσι, στελέχη της κυβέρνησης Κλίντον δήλωσαν πρόσφατα ότι ελπίζουν πως ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας θα έχει τη δυνατότητα μέχρι το έτος 2000 να σχεδιάζει και να εκτελεί σημαντικές αποστολές διατήρησης

της ειρήνης⁶. Μια ακόμη απόδειξη του μειωμένου ενδιαφέροντος των μεγάλων δυτικών κρατών για τα τεκταινόμενα στην Αφρική είναι τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών στη χρηματοδότηση της ειρηνευτικής δύναμης στη Ρουάντα. Όχι απρόσμενα, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης συζήτησαν στο πρόσφατο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Έσσεν μια γαλλοβρετανική πρόταση για μεγαλύτερη συμμετοχή του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας στην πρόληψη και επίλυση των κρίσεων στην Αφρική.

ΚΟΙΝΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

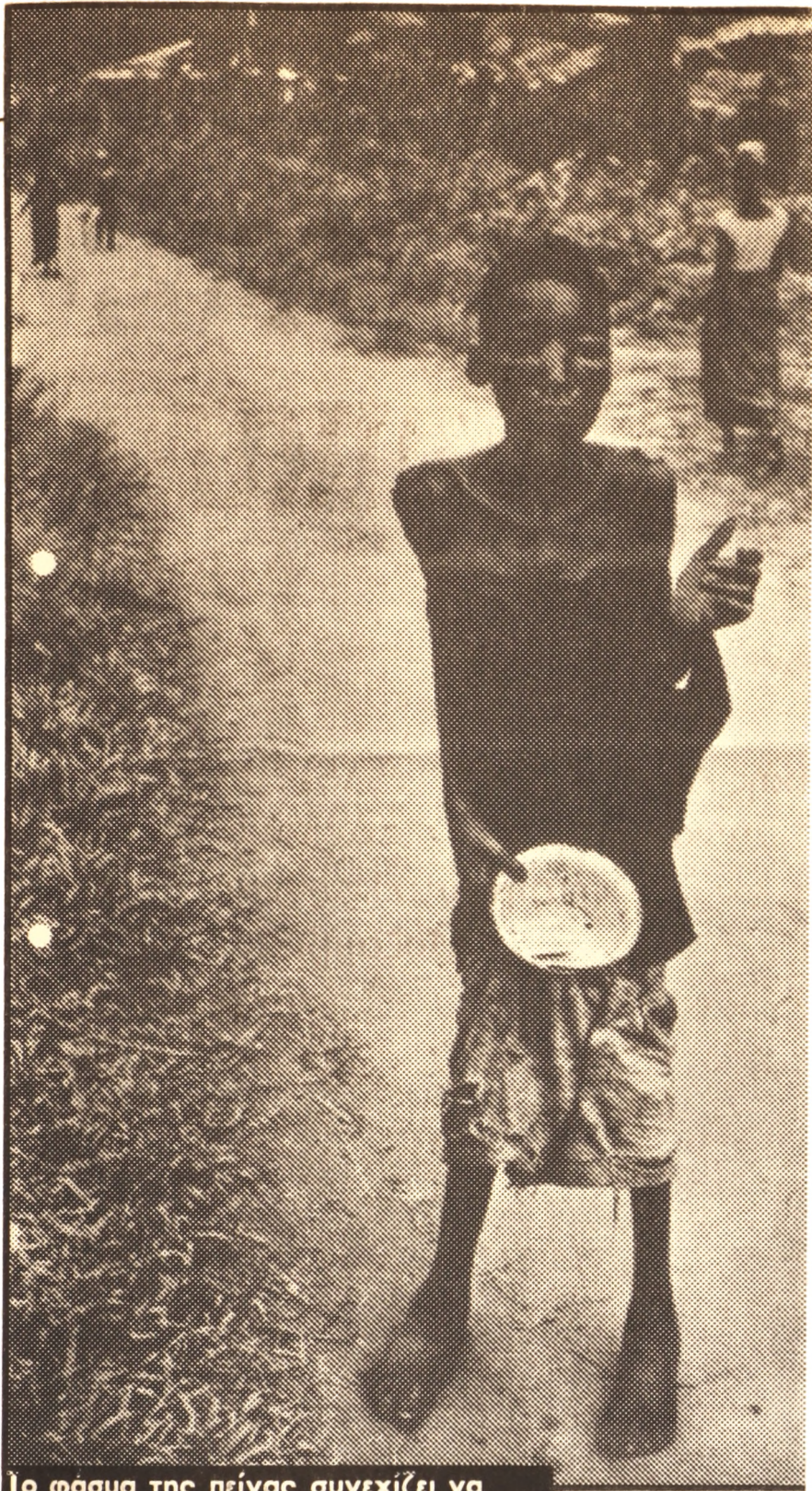
Μια δεύτερη αιτία των τελευταίων εξελίξεων είναι η αναγνώριση της αυξανόμενης αλληλεξάρτησης των χωρών της ηπείρου και, κατά συνέπεια, η κατανόηση της ανάγκης εισαγωγής κοινών μηχανισμών ασφάλειας: οι εσωτερικές διαμάχες δεν μπορούν να συγκρατηθούν εντός των συνόρων, ενώ οι στρατιωτικές συγκρούσεις έχουν ευρύτερες δημογραφικές, περιβαλ-

λοντικές και οικονομικές επιπτώσεις⁷. Το Ζαΐρ, η Τανζανία και η Ουγκάντα επιθυμούν εξομάλυνση της κατάστασης στη Ρουάντα που θα επιτρέψει τη σταδιακή επιστροφή των 2,5 εκατομμυρίων προσφύγων. Η Νότιος Αφρική επιδιώκει τον εκδημοκρατισμό και τη σταθερότητα στη Μοζαμβίκη, ελπίζοντας στον περιορισμό του λαθρεμπορίου όπλων στο έδαφός της. Κανένα κράτος δεν μπορεί να ζήσει ανεπηρέαστο σε έναν κόσμο όπου κυριαρχούν η απελευθέρωση των αγορών και η δημιουργία περιφερειακών οικονομικών ενώσεων: μια απεργία στη Νιγηρία επηρεάζει την παγκόσμια τιμή του πετρελαίου, ενώ η απροθυμία της Τράπεζας της Γαλλίας να στηρίξει το αφρικανικό φράγκο δημιουργεί μια αλυσίδα πολιτικών εξελίξεων στις γαλλόφωνες χώρες της ηπείρου.

ΛΕΠΟΥΝ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ!

Βέβαια, το μεγάλο ερώτημα είναι κατά πόσον οι χώρες της Αφρικής διαθέτουν τις οικονομικές και διοικητικές ικανότητες για να σχεδιάσουν και να εκτελέσουν με-

(*) Διδάκτορας Πολιτικών Επιστημών του University of Hull (Αγγλία). Ειδικός Επιστήμονας στο υπουργείο Εσωτερικών.

Το φάσμα της πείνας συνεχίζει να είναι το σημαντικότερο, ίσως, πρόβλημα που βασανίζει την Αφρική.

γάλης κλίμακας ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Η εμπειρία με την ειρηνευτική δύναμη στη Λιβερία (ECOMOG) είναι απ' αυτή την άποψη ανησυχητική. Στην αποστολή συμμετέχουν 4.000 στρατιώτες και 8.000 προσωπικό υποστήριξης από τη Νιγηρία, την Γκάνα, τη Γουινέα, τη Σιέρρα Λεόνε και το Μάλι. Παρ' όλα αυτά, η όλη αποστολή βασίζεται στην υποστήριξη μίας και μόνο χώρας, της Νιγηρίας, η οποία είναι ο κύριος χρηματοδότης της δύναμης (80% του συνολικού προϋπολογισμού) και ο κύριος συμβάλλων σε δυνάμεις (70% των στρατιωτών)*. Η ECOMOG απέτρεψε την πτώση της πρωτεύουσας Μονρόβια στις δυνάμεις του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Τσαρλς Τέηλορ έχοντας, όμως, επιδείξει και μια θλιβερή εικόνα λεηλασίας της Λιβερίας*. Κανένας δεν είναι σε θέση να υπολογίσει την αξία των αγαθών

security in Southern Africa, *Africa Institute Bulletin*, Vol. 34 (3), 1994, p. 1.

3. Ibid.

4. Emad Awwad, Un mecanisme apte à prevenir et régler les conflits en Afrique, *Defense Nationale*, Novembre 1993, pp. 145-158.

5. Marguerite Michaels, Retreat from Africa, *Foreign Affairs*, Vol. 72 (1), pp. 93-108 (esp. 94-95).

6. The Economist, *op. cit.*, p. 54.

7. Philippe Leymarie, L'Afrique appauvrie dans la spirale des conflits, *Le Monde Diplomatique*, Septembre 1994, pp. 10-11.

8. Oluyemi Adeniji, Regionalism in Africa, *Security Dialogue*, Vol. 24 (2), p. 219.

9. Stephen Ellis, Liberators or Looters? *Focus on Africa* (BBC), October - December 1994, p. 14.

10. Ibid.

ΑΦΡΙΚΗ

που έχουν κλαπεί από τις δυνάμεις της ειρηνευτικής δύναμης μέσα στα τελευταία τέσσερα χρόνια. Μόνο στο Μπουκάναν, το δεύτερο λιμάνι της Λιβερίας, σε μια περιοχή υπό τον αποκλειστικό έλεγχο των Νιγηριανών, ένα διυλιστήριο έγινε στόχος λεηλασίας: μέσα σε έξι μήνες εξαφανίσθηκαν μηχανήματα αξίας 50 εκατομμυρίων δολαρίων¹⁰!

Έτσι, η αποστολή δυνάμεων διατήρησης της ειρήνης αποδεικνύεται ότι δεν είναι αποκλειστικά υπόθεση πολιτικής βούλησης, αλλά παράλληλα και θέμα οικονομικών πόρων και διοικητικής διαχείρισης. Για μια ακόμη φορά, η διάκριση ανάμεσα στην «υψηλή» και τη «χαμηλή» πολιτική αποδεικνύεται ξεπερασμένη.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Peacekeeping in Africa: By Africans, *The Economist*, October 29, 1994, pp. 53-54.

2. Simon Baynham, Towards peace and

Salvatore Nicosia

ΤΟ ΣΗΜΑ ΚΑΙ Η ΜΝΗΜΗ

Ταφικά επιγράμματα από την αρχαία Ελλάδα

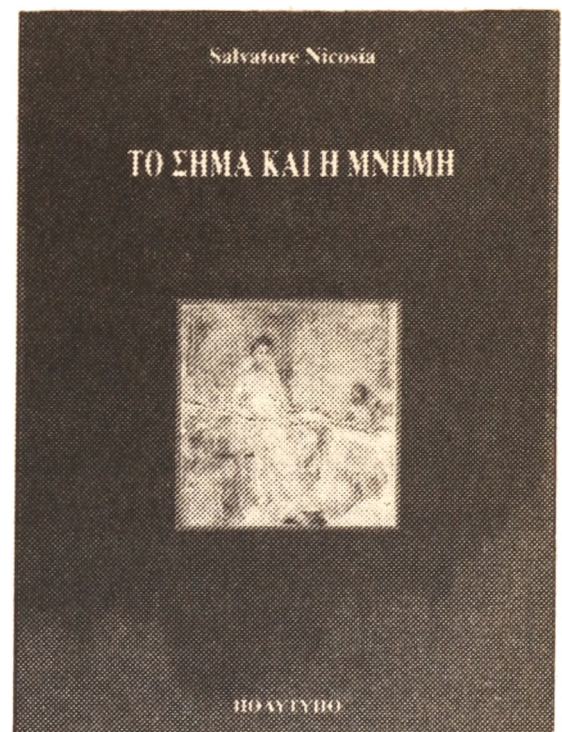
Μετάφραση:
Ευριπίδης Γαραντούδης

Από τις χιλιάδες επιγραφές που διασώθηκαν παρουσιάζεται μία σημαντική επιλογή που περιέχει κείμενα από τον 7ο π.Χ. αιώνα μέχρι τον 4ο μ.Χ.

Αρχαίο κείμενο, μετάφραση, σχόλια.

Εκτενής εισαγωγή του ελληνιστή
Σαλβατόρε Νκοζία.

Τετράχρωμες απεικονίσεις από τις επιτύμβιες στήλες της Δημητριάδος.

Η επιτύμβια επιγραφή διαιωνίζει τό όνομα και την ταυτότητα ενός ατόμου, μαρτυρεί τον τρόπο που έζησε και πέθανε, χαράζει την παρουσία του στη μνήμη του κοινωνικού συνόλου, προτείνοντάς τον σαν ήρωικό πολιτικό, ήθικό παράδειγμα και του ξαναδίνει τη μοναδική μορφή ύπαρξης που μπορεί να συνεχίζει ακόμα και μετά τό θάνατο.

Έκδόσεις
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Ισλαμιστές: Δεν έχουν να χάσουν παρά τις... αλυσίδες τους!

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Η πρόσφατη αεροπειρατία σε αεροπλάνο των γαλλικών αερογραμμών από φανατικούς Ισλαμιστές της Αλγερίας έδειξε ότι είναι αδύνατο η Γαλλία να απεμπλακεί, όσο και αν θα το επιθυμεί, από τον εμφύλιο πόλεμο στην πρώην αποικία της. Το θέμα βέβαια αφορά, στο σύνολό του, τον δυτικό κόσμο, που παίζει με τη φωτιά όταν προορίζει τον ισλαμισμό για την κάλυψη του κενού που άφησε η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Ο εμφύλιος πόλεμος στην Αλγερία έχει πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις και είναι σαφές πια ότι ξεπερνά τα όρια της χώρας. Η αεροπειρατία σε αεροσκάφος των γαλλικών αερογραμμών και ό,τι ακολούθησε δείχνει ότι η Γαλλία δεν μπορεί να μείνει έξω από αυτή τη διαμάχη.

Η ισλαμική οργάνωση που ανέλαβε την ευθύνη για την αεροπειρατεία υποστήριξε ότι αυτή έγινε γιατί η Γαλλία υποστηρίζει οικονομικά και πολιτικά το στρατιωτικό καθεστώς της Αλγερίας. Μετά την επέμβαση των γάλλων κομμάντος και το τέλος της αεροπειρατίας, οι αρχές ανακάλυψαν στο αεροσκάφος μεγάλη ποσότητα δυναμίτη. Ορισμένοι από τους επιβάτες ισχυρίζονται ότι άκουσαν τους αεροπειρατές να λένε ότι θα ανατίναζαν το αεροσκάφος πάνω από το Παρίσι. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο δεν είναι απίθανο.

Στον απόηχο της αεροπειρατίας, φανατικοί Ισλαμιστές δολοφονούν στην Αλγερία τέσσερις καθολικούς ιερείς. Όσοι ήταν και οι αεροπειρατές που έχασαν τη ζωή τους κατά την επέμβαση των γάλλων κομμάντος.

Συνολικά 78 ξένοι έχουν δολοφονηθεί στην αφρικανική χώρα από τον Σεπτέμβριο του 1993, ενώ υπολογίζεται ότι 30.000 άτομα έχουν χάσει τη ζωή τους από την έναρξη του εμφυλίου το 1992, οπότε πραξικοπηματικά ακυρώθηκε ο δεύτερος γύρος

Η καταστολή της αεροπειρατίας αναζωπυρώνει τα προβλήματα.

των εκλογών και επιβλήθηκε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης στη χώρα.

ΤΟ ΝΕΟ ΦΟΒΗΤΡΟ

Το μακελειό στην Αλγερία δεν έχει προηγούμενο και όπως φαίνεται η εικόνα που φτάνει σε μας αποτελεί μορφή της πραγματικότητας που το καθεστώς προσπαθεί να συγκαλύψει, επιβάλλοντας εμπάργκο στη μετάδοση ειδήσεων. Οι επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων, ντόπιων και ξένων, έχουν αναγκάσει πολλά ειδησεογραφικά πρακτορεία να απομακρύνουν τους ανταποκριτές τους.

Η Γαλλία, λοιπόν, που αναπόφευκτα έχει ιδιαίτερους δεσμούς με την πρώην αποικία της και που το 1992 στήριξε το πραξικόπημα προκειμένου να μην ανέλθει στην εξουσία το Ισλαμικό Μέτωπο Σωτηρίας, δεν μπορεί να μείνει έξω από τη διαμάχη. Βέβαια, μετά την αεροπειρατεία, η ηγεσία

της χώρας προσπάθησε να πάρει αποστάσεις, τονίζοντας ότι δεν υποστηρίζει καμιά από τις αντιμαχόμενες πλευρές, αλλά ο ευρωπαϊκός Τύπος στο σύνολό του μιλούσε ήδη για τον δεύτερο πόλεμο της Αλγερίας.

Η πρόσφατη τρομοκρατική ενέργεια προφανώς είναι η κορυφή του παγόβουνου. Η ηγεσία της Γαλλίας καλείται να αναλάβει τις ευθύνες της για τις επιλογές του παρελθόντος. Δεν έχει βέβαια πολλές επιλογές, καθώς στον πόλεμο αυτό οι φανατικοί Ισλαμιστές τα παίζουν όλα για όλα. Οι μαχητές του Ισλάμ δεν έχουν να χάσουν τίποτα, η οικονομική και κοινωνική κατάστασή τους είναι η χειρότερη δυνατή, έχουν απορρίψει το δυτικό πρότυπο ζωής και είναι αποφασισμένοι για τον πόλεμο.

Το θέμα δεν αφορά βέβαια μόνο τη Γαλλία. Ο δυτικός κόσμος έχει παίξει ένα παιχνίδι που ενδέχεται να του γυρίσει μούμεραγκ. Στις περισσότερες από τις χώρες που ανθεί το ισλαμικό κίνημα η Δύση είχε στηρίξει στο παρελθόν για να αντιμετωπίσει τον «κόκκινο κίνδυνο». Σήμερα, που ο «κόκκινος κίνδυνος» εκλείπει, ο φονταμενταλισμός προορίζεται να παίξει το ρόλο του αντίπαλου δέους, που χάθηκε με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού. Το καινούργιο «αντίπαλον δέος» έχει αρχίσει λοιπόν να παίρνει σάρκα και οστά. Μόνο που η διαμόρφωση μιας νέας τάξης πραγμάτων στη βάση της αντιπαράθεσης των πολιτισμών και των θρησκειών δεν είναι παρά ένα παιχνίδι με τη φωτιά.

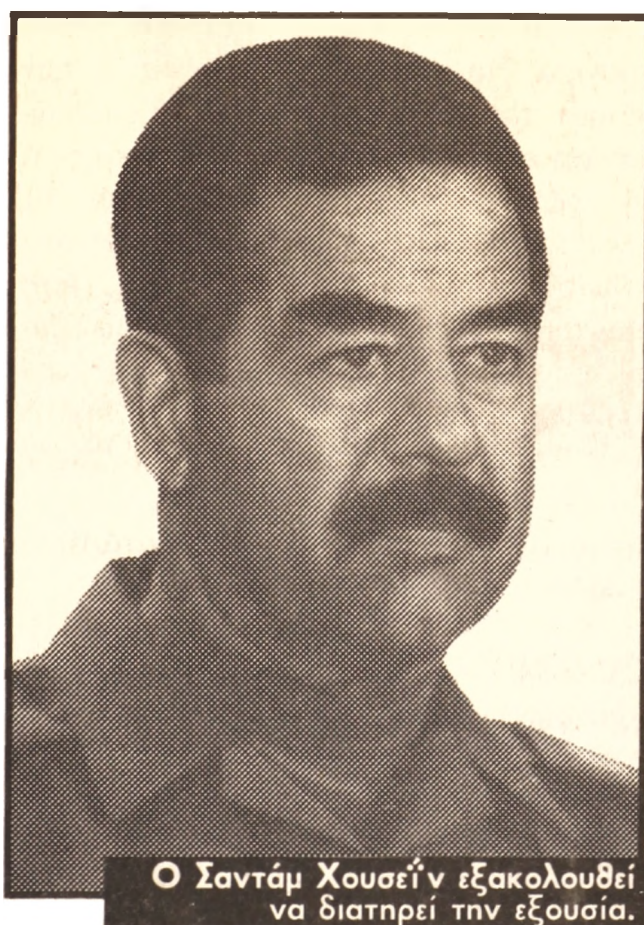
Τι άλλαξε με τον Σαντάμ;

του Σωτήρη Ντάλη

Τέσσερα χρόνια μετά τον πόλεμο στον Περσικό, ποιες σταθερές διαμορφώνονται στην περιοχή, ιδιαίτερα μετά την αναγνώριση του Κουβέιτ από το Ιράκ του Σαντάμ Χουσεΐν; Είναι αργαγές το τότε «συμμαχικό μέτωπο»; Τι επιπτώσεις είχαν οι διεθνείς κυρώσεις επί του καθεστώτος του Σαντάμ; Γιατί αν η σημερινή κατάσταση στην πρώην Γιουγκοσλαβία θεωρείται ως η κυριότερη δοκιμασία για τη μεταψυχροπολεμική «τάξη πραγμάτων», ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο χαρακτηρίστηκε ως το «σημείο απαρχής» μιας νέας εποχής, που θα προσέδιδε διαφορετική διάσταση στη «νέα τάξη πραγμάτων», διάσταση κυρίως ειρηνική και σε πλαίσιο συνεργασίας, στη βάση του σεβασμού στοιχειωδών αρχών του διεθνούς δικαίου.

Οι εξελίξεις, τόσο στην πρώην Γιουγκοσλαβία όσο και στις δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης έδειξαν ότι η «νέα τάξη πραγμάτων» έκρυβε πολλές δυσάρεστες εκπλήξεις.

Στον Περσικό, η «νέα τάξη πραγμάτων» επισφραγίστηκε μ' έναν «θρίαμβο χωρίς νίκη», καθώς χρειάστηκε να περάσουν περισσότερο από τρία χρόνια για να πεισθεί ο Σαντάμ Χουσεΐν να αναγνωρίσει το Κουβέιτ και την απόφαση 833 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Αλλά πέρα από την επίδειξη των υπερσύγχρονων οπλικών συστημάτων, η συμμαχική στρατιωτική επιχείρηση στον Περσικό δεν κατάφερε (ή δεν θέλησε) να απαλλάξει τον ιρακινό λαό από έναν στυγνό δικτάτορα, ο οποίος διατηρεί ακόμη και σήμερα τις ίδιες ιδέες, το ίδιο ύφος εξουσίας, τις ίδιες φιλοδοξίες και ικανότητες στην εξόντωση των αντιπάλων του. Ο πρόεδρος του Ιράκ έχει καταφέρει να αναγάγει τον πόλεμο σε «τέχνη διακυβέρνησης» και παραμένει ο μόνος κυρίαρχος του παιχνιδιού στη χώρα του, περιφρονώντας και προκαλώντας τη διεθνή κοινή γνώμη με τη συμπεριφορά του απέναντι σε Κούρδους και Σιίτες, ενώ εξακολουθεί να επιδιώκει τη δημιουργία και πυρηνικού οπλοστασίου.

Όσο για τον ιρακινό λαό, αποπροσανατολισμένος από τις ελλείψεις λόγω του εμπάργκο, όχι μόνο δεν επιχειρεί να ανατρέψει τον Σαντάμ Χουσεΐν αλλά, αντίθετα, θεωρεί τον εαυτό του και τον «πρόεδρό του» θύμα συνωμοσίας της Δύσης.

Επιπλέον, τα Ηνωμένα Έθνη έχουν εμπιστευθεί στο καθεστώς του Σαντάμ τη διανομή της ανθρωπιστικής και ιατροφαρμακευτικής βοήθειας στον πληθυσμό της χώρας, πράγμα που καθιστά τη Βαγδάτη κυ-

ρίαρχο του παιχνιδιού, καθώς ο Σαντάμ χρησιμοποιεί τη βοήθεια όπως αυτός θέλει, στερώντας βασικά τρόφιμα από τους Κούρδους. Η Δύση, έτσι, σήμερα στηρίζει τις όποιες ελπίδες τρέφει για την ανατροπή του Σαντάμ στις επιπτώσεις των οικονομικών κυρώσεων που έχουν επιβληθεί.

Η ΙΡΑΚΙΝΗ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Με την αντίληψη αυτή διαφωνεί η ιρακινή αντιπολίτευση. Ένα από τα ηγετικά της στελέχη, ο Λάιθ Κούμπα, σε πρόσφατο τεύχος του περιοδικού *Διάλογος*, που εκδίδεται στο Λονδίνο από επιτροπή σιιτών μουσουλμάνων, γράφει τα εξής:

«Οι κυρώσεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν ένα προσωρινό μέτρο για να απαλλαγεί το Ιράκ από τον Σαντάμ Χουσεΐν μόνο αν συνδυαστούν και με άλλα μέτρα, όπως είναι η εγκατάσταση παρατηρητών για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρο το ιρακινό έδαφος, η εξαίρεση του Κουρδιστάν και της ζώνης του Νότου από τα μέτρα, η απαγγελία κατηγοριών εναντίον του Σαντάμ για εγκλήματα πολέμου και για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και η στήριξη των Ιρακινών στην προσπάθειά τους να ανατρέψουν τη δικτατορία».

Θύματα, όμως, του Σαντάμ Χουσεΐν, συνεχίζουν να είναι και οι σιίτες μουσουλμάνοι (στην ιρακινή ηγεσία κυριαρχούν οι

Σε τεντωμένο σκοινί κινείται η αμερικανική στρατηγική της δίωξης αναχαίτισης Ιράν-Ιράκ στον Περσικό.

σουνίτες μουσουλμάνοι). Τρία χρόνια έχουν περάσει από τη δημιουργία της «ζώνης» βορείως του 36ου παράλληλου και μιας ανάλογης νοτίως του 32ου παράλληλου για την προστασία των Κούρδων και των Σιτών (αντιστοίχως) που κατοικούν εκεί. Όμως, οι ζώνες αυτές δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Τους σίτες μουσουλμάνους η Βαγδάτη τους «αντιμετώπισε» μ' έναν «ειδικό» τρόπο, κυρίως μέσα από την κλιμάκωση μιας εκστρατείας αποξήρανσης μεγάλων ελωδών εκτάσεων στο νότιο τμήμα της χώρας, εκτρέποντας και τη ροή των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη.¹

Αυτή η εκστρατεία «αποξήρανσης» άρχισε τον Αύγουστο του 1992 και περιελάμβανε εμπρησμούς χωριών, εκτελέσεις και επιθέσεις με χημικά όπλα εναντίον σιτών μουσουλμάνων. Προκάλεσε μάλιστα και τη στρατιωτική αντίδραση των τριών μεγάλων δυνάμεων της συμμαχίας (ΗΠΑ, Μεγ. Βρετανία και Γαλλία) που είχε «κατατροπώσει» τον Σαντάμ Χουσεΐν στον πόλεμο του Κόλπου.²

ΡΩΓΜΕΣ

ΣΤΟ «ΣΥΜΜΑΧΙΚΟ» ΜΕΤΩΠΟ

Το μέτωπο διεθνούς συνεργασίας που συγκροτήθηκε τον Ιανουάριο του 1991³ για την αντιμετώπιση του Σαντάμ δεν φαίνεται να είναι πλέον αργαγές.

Η αμερικανική κυβέρνηση συναντά πολλές δυσκολίες στην προσπάθειά της να πείσει τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας να διατηρήσουν το διεθνές εμπάργκο πετρελαίου και τις υπόλοιπες εμπορικές κυρώσεις κατά του Ιράκ. Οι πρώτες ενδείξεις ότι θα υπάρξουν σημαντικές διαφοροποιήσεις επ' αυτού του θέματος φάνηκαν

από τον περασμένο Απρίλιο, όταν κατά τη διάρκεια της καθιερωμένης, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, επανεξέτασης των μέτρων που έχουν ληφθεί, οι ΗΠΑ επεδίωξαν την επαναδιατύπωση της έκφρασης ότι «το Ιράκ δεν έχει ακόμη δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για άρση του εμπάργκο». Όμως, Ρωσία, Κίνα και Γαλλία και ορισμένα από τα εκ περιτροπής μέλη του Συμβουλίου επιδίωξαν μια διατύπωση στην οποία να αναφέρεται ότι «το Ιράκ επιδεικνύει τώρα έντονη διάθεση συνεργασίας». Αποτέλεσμα ήταν να μην εκδοθεί, για πρώτη φορά μετά τον Αύγουστο του 1990, σχετικό ανακοινωθέν.⁴

Μπορεί η Ρωσία, η Γαλλία και η Κίνα να έχουν εκφράσει αρκετές φορές τελευταία (ιδίως μετά την αναγνώριση του Κουβέιτ από το Ιράκ) την επιθυμία τους να αποκαταστήσουν και πάλι τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις τους με το Ιράκ, μεγαλύτερο όμως ενδιαφέρον παρουσιάζει η σαφής προσπάθεια της Τουρκίας να δημιουργήσει θετικό κλίμα στη διεθνή κοινότητα για την, έστω και μερική, άρση του εμπάργκο εναντίον του Ιράκ.

Η Τουρκία ανακίνησε το θέμα εκδηλώνοντας την πρόθεσή της να εκκενώσει τον αγωγό πετρελαίου που συνδέει το Ιράκ με τη Μεσόγειο μέσω τουρκικών εδαφών. Όπως είναι γνωστό, ο αγωγός παραμένει γεμάτος τα τέσσερα τελευταία χρόνια και η Άγκυρα επιθυμεί να αντλήσει το πετρέλαιο του αγωγού και να το διαθέσει στην

εγχώρα αγορά της, αποφεύγοντας έτσι την εκροή συναλλάγματος. Σχεδιάζει μάλιστα να πληρώσει τους Ιρακινούς σε είδος, κυρίως σε ανθρωπιστική βοήθεια.

Στο πλαίσιο αυτό ας σημειωθεί ενδεικτικά η επίσκεψη του προέδρου Ντεμιρέλ στην Ιορδανία τον περασμένο Αύγουστο, η επίσκεψη Τούρκων επιχειρηματιών στο Ιράκ και το άνοιγμα της πύλης Χαμκούρ στα σύνορα Τουρκίας - Βόρειο Ιράκ.

ΚΡΙΣΙΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Το ερώτημα που τίθεται είναι μέχρι πού μπορεί να φτάσει η αποστασιοποίηση της Άγκυρας από την Ουάσιγκτον όσον αφορά στο ζήτημα του Ιράκ, ενόσω οι ΗΠΑ συνεχίζουν να υποστηρίζουν με έμφαση ότι η επανέναρξη των πωλήσεων ιρακινού πετρελαίου όχι μόνο θα ισχυροποιήσει τον Σαντάμ Χουσεΐν αλλά και θα του δώσει τη δυνατότητα να αποκαταστήσει το οπλοστάσιό του. Η αναχαίτηση του Ιράκ από τις ΗΠΑ απαιτεί τη συνεργασία χωρών όπως η Τουρκία, η Αίγυπτος και η Σαουδική Αραβία. Όσο για τις μικρότερες χώρες του Κόλπου, η διατήρηση της ενότητας του Ιράκ αποτελεί μια γεωπολιτική αναγκαιότητα, ώστε να αποφευχθεί η αύξηση της δύναμης της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν. Τον τελευταίο καιρό, άλλωστε, αξιωματούχοι του Ομάν, του Μπαχρέιν και του Κατάρ έχουν κατ' επανάληψη αναφερθεί στην ανάγκη αποκατάστασης της θέσης του Ιράκ στην περιοχή. Παράλληλα, η Ρωσία, πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ιαπωνία δεν επιθυμούν τη συνέχιση της οικονομικής απομόνωσης του Ιράκ. Για παράδειγμα, η άρση του εμπάργκο πετρελαίου θα σήμαινε για τη Ρωσία ότι το Ιράκ θα ξανάρχιζε τις πληρωμές του χρέους προς τη Μόσχα που υπολογίζεται ότι ανέρχεται στα 7 δισ. δολάρια.

ΔΙΠΛΗ ΑΝΑΧΑΙΤΙΣΗ

Απέναντι σ' αυτές τις νέες σταθερές στην περιοχή του Κόλπου, ο Μπιλ Κλίντον αντιτάσσει τη στρατηγική της διπλής αναχαίτισης του Ιράκ και του Ιράν.

Η πρόσφατη μάλιστα συγκέντρωση ιρακινών στρατευμάτων στα σύνορα του Κουβέιτ επέτρεψε στην Ουάσιγκτον να πείσει το Συμβούλιο Ασφαλείας ότι ο σκεπτικισμός της αναφορικά με τις προθέσεις της Βαγδάτης είναι δικαιολογημένος. Παράλληλα, όσο ο Σαντάμ Χουσεΐν βρίσκεται στην εξουσία, είναι απαραίτητη για τις ΗΠΑ η συνεργασία του Ιράν και των μου-

ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

λάδων, γιατί είναι πολύ πιθανό η ταυτόχρονη αναχαίτιση των δύο πρώην θανάσιμων αντιπάλων να οδηγήσει στη συσπείρωσή τους.

Στις ΗΠΑ είναι πολύ ισχυρές οι απόψεις που υπογραμμίζουν ότι η οικονομική απομόνωση του Ιράν έχει αποτέλεσμα την ενδυνάμωση των εξτρεμιστών που δρουν στις παρυφές της ιρανικής ηγεσίας ενισχύοντας τη διεθνή τρομοκρατία και την εξαγωγή του φουνταμενταλισμού. Αλλά και πολλές χώρες του Περσικού Κόλπου θεωρούν πως ένας αποκλεισμός του Ιράν αποτελεί στρατηγικό σφάλμα. Η Σαουδική Αραβία και το Κουβέιτ, που αισθάνονται κόμμα την ιρακινή απειλή, έχουν προτεγγίσει το Ιράν πιστεύοντας πως η Τεχεράνη έχει «εγκαταλείψει» την παλιά της τακτική της αποστοθεροποίησης της τερριτορίας.

Η στρατηγική της διπλής αναχαίτισης του αντιτάσσει η κυβέρνηση Κλίντον. Προϋποθέτει μια σταθερή αντιπαλότητα ανάμεσα στα δύο κράτη, τέτοια που θα καθιστά σχεδόν αδύνατη τη συμμαχία ανάμεσά τους. Επιπλέον, η πιθανολογούμενη ανασυγκρότηση της στρατιωτικής ισχύος του Ιράκ και του Ιράν καθιστά απαραίτητη τη συνεχιζόμενη πρακτική παρουσία, των ΗΠΑ στην τερριτορία.

Ο ΑΤΟΥ ΤΟΥ ΣΑΝΤΑΜ

Ο Σαντάμ, τον οποίο η διεθνής συμμαχία δεν επιχείρησε να ανατρέψει μετά την αποχώρηση των ιρακινών στρατευμάτων από το Κουβέιτ το 1991, γιατί όπως δήλωσε πρόσφατα ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Τζωρτζ Μπους, οι αραβικές χώρες θα στρέφονταν εναντίον της, παραμένει ο μόνος κυρίαρχος ταιριδιού στη χώρα του. Περιφρονείται προκαλεί τη διεθνή κοινή γνώμη με τη συμπεριφορά του απέναντι σε Κούρδους και Σιίτες, καταστρέφει μεν, κάτω από την πίεση του ΟΗΕ, μερικούς πυρηνικούς, κρατά όμως δύο καλά χαρτιά στα χέρια του: τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου στον κόσμο και τον «Θεό των Εθνών». Μάλιστα, πριν από λίγους μήνες, κήρυξε και εκστρατεία εθνικής θρησκευτικής πίστης.

Ο ίδιος ο Σαντάμ εμφανίζεται με στρατιωτική περιβολή γονατιστός σε χαλί προσευχής. Την εικόνα αυτή συναντάει κανείς σε όλους τους κεντρικούς δρόμους της χώρας. Η κρατική τηλεόραση

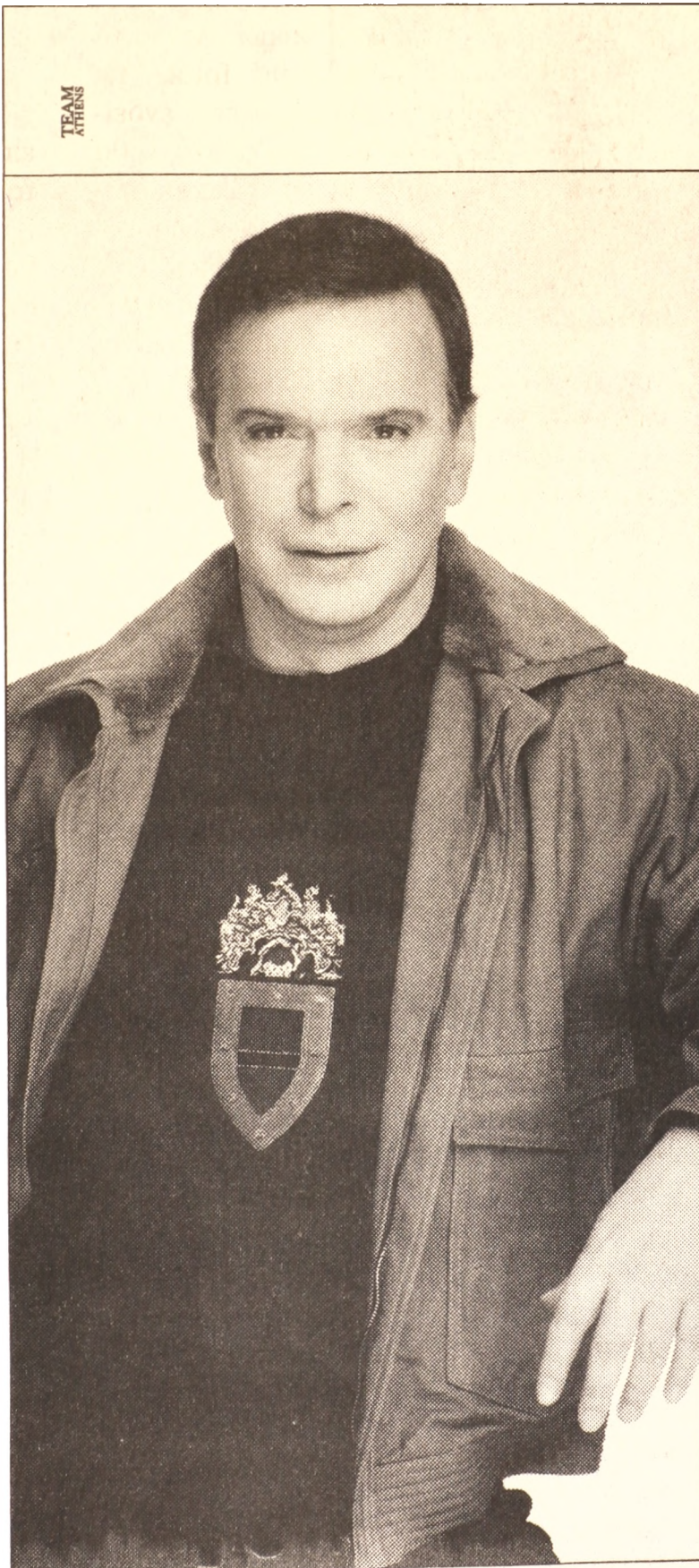
διακόπτει πολύ συχνά το πρόγραμμά της για προσευχή. Σήμερα πολλοί αναλυτές πιστεύουν ότι η εκστρατεία αυτή του Σαντάμ είναι έντονα πολιτική και παραλήπτες δεν είναι μόνο οι κάτοικοι του Ιράκ, αλλά και η διεθνής κοινότητα.

«Όταν ασκούνται άδικες πιέσεις, ενδυναμώνεται η θρησκευτική συνείδηση με φυσική κατάληξη την κήρυξη ιερών πολέμων εναντίον των καταπιεστών», υποστηρίζει χαρακτηριστικά ο πρόεδρος του ιρακινού Κοινοβουλίου **Μαχντί Σαλέχ**.⁵

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Chris Hedges: «Πώς ο Σαντάμ εξοντώνει τους Σιίτες» στους *New York Times*, αναδημοσίευση *Το Βήμα* (5.12.1993).
2. Για τα γεγονότα του Αυγούστου 1992, βλέπε: Σ. Ντάλης: «Από τον Περσικό Κόλπο στο Μάαστριχτ και τη Γιουγκοσλαβία», περιοδικό *Τετράδια*, τχ. 32, 1993.
3. Βλέπε εφημερίδα *Liberation* (20.10.1994).
4. Francoise Chipaux: «Un regime renforcé par l' embargo» στην εφημερίδα *Le Monde* (12.11.1994).
5. *The Guardian* (Καθημερινή, 9.9.94).

TEAM ATHENS

ΕΚΤΑΚΤΟ ΔΕΛΤΙΟ ΘΥΕΛΛΗΣ

**Ο Γιώργος Μαρίνος
απολαυστικά δικός σας,
κάθε Κυριακή στη
μία το μεσημέρι.**

Στον "Αθήνα 9.84"
σχολιάζει και καυτηριάζει
πρόσωπα και γεγονότα
της επικαιρότητας.

Κι όποιον πάρει η... θύελλα...

**Κυριακή, 1-2 νωρίς το μεσημέρι,
από τον 9.84.**

τίσω του Βοϊσκέτε
μόνο εσείς!

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

ΝΕΟΣ ΑΣΤΕΡΑΣ

Η ρεπουμπλικανική «επανάσταση» άρχισε την περασμένη Τετάρτη στο Κάπιτολ Χιλ. Ο νέος ηγέτης των αμερικανών Ρεπουμπλικάνων στη βουλή των αντιπροσώπων Newt Gingrich υποσχεται ακατάσχετη δράση 100 ημερών για να εφαρμόσει το πρόγραμμα του κόμματος «Συμβόλαιο με την Αμερική», την προεκλογική πλατφόρμα με την οποία ξεριζώθηκε η πλειοψηφία των Δημοκρατικών στο Κογκρέσο. Το «Συμβόλαιο» αυτό δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα πρόγραμμα μιας θρησκόληπτης συντηρητικής νεο-Δεξιάς που εξαντλείται στην αυστηρότατη εφαρμογή της θανατικής ποινής, την περικοπή στις δαπάνες κοινωνικής πρόνοιας και την αύξηση των αμυντικών δαπανών. Κάτι ξέρει ο Κλίντον που έσπευσε αμέσως να μετακινηθεί προς τα δεξιά, ποντάροντας σε ένα νέο πολιτικό χώρο για την επανεκλογή του. Εναπόκειται βέβαια να δούμε στην πράξη κατά πόσο το σχέδιο της αμερικανικής Δεξιάς θα περάσει χωρίς αντιστάσεις.

ΜΥΣΤΗΡΙΟ

Ο ηγέτης και «πατέρας» της Βόρειας Κορέας **Κιμ Ιλ Σουνγκ** πέθανε τον περασμένο Ιούλιο. Έκλαψε τότε μπροστά στις τηλεοπτικές κάμερες σύσσωμος ο λαός που έχασε τον προστάτη του. Ο υιός του **Κιμ** ακόμα δεν έχει αναλάβει τα δύο σημαντικά αξιώματα της χώρας ως διάδοχός του, κληρονομικό δικαίωμα

όπως στις μοναρχίες. Το αξίωμα του προέδρου του κράτους και του γενικού γραμματέα του κόμματος. Φημολογείται ότι ο Κιμ, ετών 52, είναι σοβαρά άρρωστος, γι' αυτό και δεν απηύθυνε το πατροπαράδοτο μήνυμα για το νέο έτος ούτε εμφανίστηκε στις επίσημες τελετές. Τα κρατικά ΜΜΕ μετέδωσαν το περσινό πρωτοχρονιάτικο μήνυμα του πατέρα του, σαν φωνή από τον τάφο. Το μυστήριο για τον Κιμ παραμένει. Κανείς ξένος ηγέτης ή επίσημος δεν έχει τελευταία συναντηθεί μαζί του. Στους βυζαντινούς διαδρόμους της κομμουνιστικής εξουσίας ποιος ξέρει τι άραγε να συμβαίνει;

ΑΥΞΑΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΝΟΝΤΑΙ

Τρία νέα μέλη απέκτησε η Ευρωπαϊκή Ένωση από τη νέα χρονιά: τη Σουηδία, την Αυστρία και τη Φινλανδία, ενώ το υποψήφιο τέταρτο, η Νορβηγία, έμεινε προς το παρόν, εκτός νυμφώνος. Τι Ευρώπη θα διαμορφωθεί τα επόμενα δυο χρόνια υπό το φως μάλιστα της διακυβερνητικής διασκέψεως του 1996 ουδείς γνωρίζει. Το βέβαιο είναι ότι οι συνεχείς διευρύνσεις –που προς το παρόν μάς συμφέρουν από τη σκοπιά των προσπαθειών μας για την ένταξη της Κύπρου– δημιουργούν σοβαρά θεσμικά προβλήματα κυρίως όσον αφορά τους μηχανισμούς λήψης

των αποφάσεων. Γιατί όλοι θα πρέπει να έχουμε πάρει χαμπάρι πλέον ότι η Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων και των ομόκεντρων κύκλων αποτελεί ήδη μια προοπτική –αν όχι μια πραγματικότητα– την οποία οι «μεγάλοι» εταίροι μας επιδιώκουν σε κάθε βήμα τους. Ας καλωσορίσουμε τα νέα μέλη –που άλλωστε είναι «μικρές» μολονότι πλούσιες χώρες– στην ευρωπαϊκή οικογένεια, αλλά ας έχουμε κατά νου ότι το μέτωπο των «μικρών» χωρών πρέπει γρήγορα να συνταχθεί και να είναι συμπαγές στα βασικά, αν θέλουμε να έχουμε κάποια φωνή στη διαμόρφωση της Ευρώπης του αύριο

Μαχητής της Τσετσενίας στους δρόμους της πρωτεύουσας Γκρόζνυ μετά τις νυκτερινές μάχες με τα ρωσικά στρατεύματα. Η Αυτοκρατορία επανέρχεται για να ενσωματώσει μια περιοχή πλούσια σε πετρέλαιο. Ίσως αποδειχθεί το κύκνειο άσμα του Γέλτσιν.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΞΑΝΘΟΥΛΗΣ

Γιάννης Ξανθούλης

Η Δευτέρα των αθώων

Μυθιστόρημα

ΟΓΔΟΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Black

o u t

Π Ι Σ Ω ΚΑΙ ΣΑΣ ΦΑΓΑΜΕ

Το γεγονός ότι ανταμώνουμε και πάλι, και τούτη την ολοκαίνουργια χρονιά, στις σελίδες του ANTI, εσείς οι ανήσυχτοι αναγνώστες του και μεις, οι αμετανόητοι γραφιάδες του, είναι μια νίκη, είναι μεγάλη υπόθεση, όταν μάλιστα δεν φτάνει μόνο το τετρακοσάρι για να γίνει κάποιος φίλος του ANTI· ακόμα και ο τελευταίος επιτυχημένος εκδότης περιοδικής λαχανοφυλλάδας μπορεί να το αγοράσει, πόσοι, όμως, από δαύτους θα έκλειναν το κινητό τους για να το διαβάσουν;

Και γιατί να μην παινέψουμε το σπίτι μας, αυτό το χάρτινο σπίτι που είναι ανοικτό στους ανέμους και τα ρεύματα των ιδεών, αυτό το μικρό εστιατόριο καλού σπιτικού φαγητού για το μυαλό που επιμένει να υπάρχει σε πείσμα των κολοσσιαίων συγκροτηματικών ταχυφαγείων που γέμισαν την πιάτσα με έντυπα ισοδύναμα πλαστικών χάμπουργκερ επικίνδυνων για τη δημόσια υγεία;

Και γιατί να μην χαρούμε όλοι μας, που το ANTI, ύστερα από είκοσι τόσα χρόνια επιμένει να δείχνει με το δάχτυλο τη γελοιότητα των φελλών, την πομπώδη σοβαροφάνεια μιας -ψυχικά- ξεβράκωτης εξουσίας, σαν το παιδάκι που, μόνο αυτό, άρχισε να φωνάζει πως ο βασιλιάς ήταν γυμνός;

Και, δυστυχώς ή ευτυχώς, οι βασιλιάδες μας στις μπίζνες, την πολιτική, τον πολιτισμό και τα Μέσα Μαζικής Εξημέρωσης, είναι, οι περισσότεροι, απογυμνωμένοι από οποιαδήποτε καλαισθησία, αγωγή, σοφία, φιλοτιμία ή πρωτοτυπία· γέμισε ο τόπος προπετείς αυτοκράτορες του φανταχτερού τίποτα, οχληρούς γραβατωμένους πιθήκους που αλληλοξεπριζίζονται από τηλεοράσεως, γέμισε η Ελλάδα μiasματικές αλογόμυγες που μεταδίδουν την επιδημία της

βλακείας, και, μην γελιέστε, είναι τίτλος τιμής για ένα περιοδικό να είναι μυγοσκοτώστρα.

Και γιατί να μην είμαστε χαρούμενοι που ζήσαμε, αγαπήσαμε, σκεφτήκαμε και δημιουργήσαμε μαζί το χρόνο που έφυγε; Και γιατί να μην έχουμε δικαίωμα στο ψυχοκαθαρτήριο γέλιο, αυτό που χαρακτηρίζει μόνο τους ελεύθερους ανθρώπους; Άλλωστε οι νέοι σκλάβοι, οι νεόδουλοι της κατανάλωσης, αλλά και οι αφέντες τους, ως γνωστόν δεν γελούν παρά χαχανίζουν με το στατιό ή σαρκάζουν χυδαία. Στο μαγαζί μας, αναγνώστες και γραφιάδες, γελάσαμε πολύ, και πρώτα πρώτα με τους εαυτούς μας, όπως θα γέλαγε ένα ψυχωμένο ποντίκι με τον εαυτό του πριν αρχίσει να βρυχάται κατάμουτρα σ' ένα αποσβολωμένο λιοντάρι, όπως γελάει και το σημαιοφόρο ψαράκι του λογοτύπου μας μπροστά από τ' ανοιχτά σαγόνια της ψαρούκλας που το νοστιμεύεται εδώ και είκοσι χρόνια.

Έτσι κι αλλιώς το γέλιο είναι επαναστατικό, γιατί καταλύει το δέος της οποιας εξουσίας. Και όταν μάλιστα τα Μέγαρά, οι τόσοι δα μικρούτσικοι, τα θεία βρέφη κι οι πρώην αεροσυνοδοί νυν συντηρήτριες αρχαιοτήτων μαζί μ' όλη τους τη έντυπη κι ηλεκτρονική καμαρίλα μάς θέλουν όλους πειθήνιους μουρτζούφληδες, άκεφους και άνευρους, όταν ο άλλος πόλος της δημόσιας κατήφειας είναι η κορομηλάτη γελοιότητα, ε, τότε ο τρίτος δρόμος του ελεύθερου γέλωτα, της λυτρωτικής ευθυμίας, είναι ο μόνος που αξίζει για να τον περπατήσουμε - και αυτό κάνουμε σ' αυτό το περιοδικό, αυτό κάναμε το χρόνο που μας πέρασε.

Έτσι σχεδιάζουμε να πορευτούμε και το 1995 σ' αυτό το περιπετειώδες ταξίδι της ψυχής που είναι η ζωή ενός περιοδικού ή ενός ανθρώπου. Χωρίς κεχαγιάδες στο μυαλό μας, χωρίς πολιτικούς Λαιστρυγόνες και τηλε-Κύκλωπες να μας στέλνουν με φαξ τα πρώτα θέματα, χωρίς πολυκατοικίες και φουσκωτά να βαραίνουν το φύλλο μας, χωρίς μυστικά κονδύλια να εισρέουν στον τραπεζικό μας λογαριασμό με αντιπαροχή την αλαλία μας, χωρίς πρόγραμμα τηλεόρασης, ωροσκόπιο ή συσκοτιστικά της διανοίας «ρεπορτάζ» για τις φιλανθρωπικές δραστηριότητες με τις οποίες οι κατεψυγμένες μεγαλοκυρίες κροίσων πασπαλίζουν την ανία τους, χωρίς ψεύδη και βλακείες, χωρίς περιττές αποσκευές, μα μόνο με τις απολύτως απαραίτητες, τις εξής δύο: το γέλιο και την αγάπη γι' αυτό που κάνουμε κι αυτό που είμαστε. *Κι αυτά, διάβολε, δεν είναι διαπραγματεύσιμα.*

Καλή χρονιά σ' όλους!

Παύλος Μεθενίτης

ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΤΕΣΗΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΤΕΣΗΣ

‘Ο Παλαιός
τῶν ‘Ημερῶν
Μυθιστόρημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

δεν γυρίζει πίσω

Σεισάχθεια, λοιπόν...

Σεισάχθεια, λοιπόν, κύριε Παπανδρέου. Ούτε γάτα ούτε ζημιά. Πρώτα αφήνετε την κατηγορία να αιωρείται, ξαμολάτε τους φανατικούς να ορύνονται, βάζετε τον Τύπο να κυνηγάει τους πάντες και τα πάντα· κι ύστερα, έρχεστε, μεγάλθυμος και μεγαλοπρεπής, βγάζετε ένα ωραίο διάγγελμα προς τον ελληνικό λαό και δηλώνετε «εξυγιαντής» του πολιτικού συστήματος και θεματοφύλακας των θεσμών. Δηλώνετε μάλιστα (επειδή ξέρετε τι θα σας σούρουν από πίσω οι πολιτικοί σας αντίπαλοι) ότι δεν είναι κίνηση συμψηφισμού αλλά υψίστη υπηρεσία προς τη δημοκρατία.

Σεισάχθεια. Κι όσο για κείνους που θα συνεχίσουν να αλυχτάνε ότι το δημοκρατικό τους καθήκον δεν τους επιτρέπει να συναινέσουν σ' αυτή, δεν τους αδειάζετε από το κόμμα αλλά τους κρατάτε να ωρύονται. Το μέλλον διαρκεί πολύ (που έλεγε και ο άλλος) κι εσείς πρέπει να προβλέψετε και γι' αυτό. Κανείς δεν ξέρει τι κινήσεις αντιπερισπασμού θα κάνει ο αντίπαλος, ας κρατήσουμε λοιπόν, καλού-κακού, και μια πισινή.

Σεισάχθεια. Η Ελλάδα είναι τόπος αγγελικός... Δεν υπήρξαν σκάνδαλα, δεν υπήρξε αίτημα για κάθαρση, δεν συνεχίζουμε να ζούμε στην αυτοκρατορία της μίζας και του λαδώματος. Σεισάχθεια. Αναστολή δίωξης του αιώνιου αντιπάλου – και τα σκυλιά δεμένα.

Στον αιώνα του κυνισμού της πολιτικής έχει μείνει κανείς να απορεί για το απροκάλυπτο των μεθοδεύσεων που κατά καιρούς διεκδικούν το χρίσμα της υψηλής πολιτικής;

Ψηφοφορίες

Σεισάχθεια. Και ο Αγάθων, παραφωτισμένος και δύσθυμος, ακουγόταν οργισμένος στην τηλεφωνική γραμμή.

– Με τις αναστολές, ο Ανδρέας Παπανδρέου μετατρέπει ετεροχρονισμένα το 6-7 του ειδικού δικαστηρίου σε 13-0, ο

ΑΘΩΟΣ!

Στο ραδιόφωνο, τελείωνε ένα παλιότερο τραγούδι του Άκη Πάνου:
«Τις λαμαρίνες γρατσουνάμε με σκοπό / στα στεγανά μήπως ανοίξει καμιά τρύπα». Εκείνος, όμως, βρόντηξε το τηλέφωνο.

Νεκρολογίες

Φτάνει να βρεθείτε σε νεκρώσιμες ακολουθίες επιφανών προσώπων για να στηλώσετε τα πόδια και να μη θέλετε με τίποτα να φύγετε από τούτη τη ζωή (ιδιαίτερα μάλιστα αν έχετε πέντε-δέκα γνωστούς από τον λεγόμενο πνευματικό ή πολιτικό κόσμο). Διότι δεν αρκεί που θα πλακώσουν οι τηλεοράσεις και οι σινιέ ενδεδυμένοι «τεθλιμμένοι», μπας και τους προσέξει ο φακός ή, έστω, μπας και τους προσέξουν οι δημοσιογράφοι-κοσμικογράφοι των νεκροταφείων προκειμένου να απαθανατίσουν το ονοματάκι τους, την άλλη μέρα, στις στήλες των εφημερίδων τους. Το χειρότερο είναι που κάποιοι θα βγάλουν λόγο – κι αλίμονο στον ανήμπορο να αντιδράσει εκδημήσαντα...

Στην κηδεία του αξέχαστου Αθανασίου Κανελλόπουλου, του πάντα ζωντανού Θανασάκη της πολιτικής, ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης Μιλτιάδης Έβερτ πήρε το μικρόφωνο για να αποχαιρετίσει τον νεκρό. Και το διέπραξε:

«ΕΙΧΕΣ το προνόμιο να με θεωρείς φίλο σου –είπε– κι ΕΙΧΑ την τιμή να σ' έχω δάσκαλό μου».

Κι ο Θανασάκης δεν σηκώθηκε...

Αυριανή δημοσιογραφία

Ξεσάλωσε η Αυριανή, αυτές τις μέρες, κατά της κας Δήμητρας Λιάνη-Παπανδρέου. Στο επίκεντρο, η βίλα της Εκάλης. Στο στόχαστρο, η κυρία πρωθυπουργού για τη χλιδή της κατοικίας της αλλά και για τα χρήματα με τα οποία χτίστηκε.

Παρά τις συνεχείς βολές, ωστόσο, οι αντιδράσεις από πλευράς κυβερνήσεως ήταν χλιαρές. Επί της ουσίας, μόνο ο

υπουργός Τύπου χαρακτήρισε ανάλογα δημοσιεύματα «κίτρινη δημοσιογραφία». Ουδείς, ωστόσο, από την κυβερνητική παράταξη διασαφήνισε αν συνεχίζει εν ισχύ η αξέχαστη ρήση του πρωθυπουργού, το διάστημα της πρώτης οκταετίας του ΠΑΣΟΚ, όταν είχε σπεύσει να αποδώσει στην αυριανή εύσημα εγκυρότητας, χαρακτηρίζοντας την εφημερίδα του Ταύρου «υπόδειγμα αντικειμενικής δημοσιογραφίας» – ή κάπως έτσι...

Δεν έχουμε αυταπάτες ότι θα απαντήσει ποτέ κανείς στο ΠΑΣΟΚ. Στην πολιτική, η αμνησία είναι ενδημική. Γιατί να τα σκαλίζει κανείς, μέρες που 'ναι...

Ορισμοί

Η σχολική χρονιά ξαναρχίζει, μετά την ανάπαυλα των χριστουγεννιάτικων διακοπών, και κανείς δεν γνωρίζει αν οι μαθητικές κινητοποιήσεις και οι καταλήψεις θα συνεχιστούν. Εκείνο που σίγουρα γνωρίζουμε, ωστόσο, είναι ότι έστω κι έτσι οι μαθητές πήραν το βάπτισμα του πυρός σ' αυτό που λέμε μαζική πάλη – και κατέκτησαν, πολλοί απ' αυτούς, ριζοσπαστικό λόγο και στάση. Μαθήτριά της πρώτης Λυκείου, μεθυσμένη από τη συμμετοχή της στην πρώτη κατάληψη της ζωής της, μας περιέγραφε τον τρόπο με τον οποίο βίωσε τους όρους συντηρητικός - προοδευτικός. Από τη θεωρία στην πράξη, μέσω του παραδείγματος που ακολουθεί:
– Συντηρητικός είναι εκείνος που είναι πολύ αδύνατος για να πέσει στη φωτιά της πάλης και πολύ χοντρός για να το βάλει στα πόδια...

Γκράφιτι

Ο μαρκαδόρος, ανελέητος, παραφυλάει τη ματιά σε δρόμο των Εξαρχείων. Λίγο μετά το πρωτοχρονιάτικο διάγγελμα του πρωθυπουργού περί αναστολής διώξεων του πολιτικού του αντιπάλου Κ.

Μητσοτάκη:

– Πού 'σαι Μένιο να τον δεις...

ο Αγύριστος

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Οι ζωγραφιές του νυχτερινού χάρτη

Όλοκληρη η ζωγραφική τῶν πέντε τελευταίων χρόνων,
τοῦ Νίκου Χουλιαρά. Εκατόν πενήντα ζωγραφιές και
σχέδια σε μια υπερπολυτελή έκδοση

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΖΩΗ, ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΦΟΡΑ
(Μυθιστόρημα)

Ο ΛΟΥΣΙΑΣ
(Μυθιστόρημα)

ΣΑΡΑΝΤΑ ΣΧΕΔΙΑ
(Έλμπουμ)

ΤΟ ΑΛΛΟ ΜΙΣΟ
(Διηγήματα)

ΤΟ ΜΠΑΚΑΚΟΚ
(Διηγήματα)

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΤΟ
ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ
(Ποιήματα και ζωγραφική)

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥ ΧΕΙΜΩΝΑ
(Νουβέλα)

Η ΜΕΣΑ ΒΡΟΧΗ
(Διηγήματα)

ΟΙ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΥ
(Ποιήματα και εικόνες)

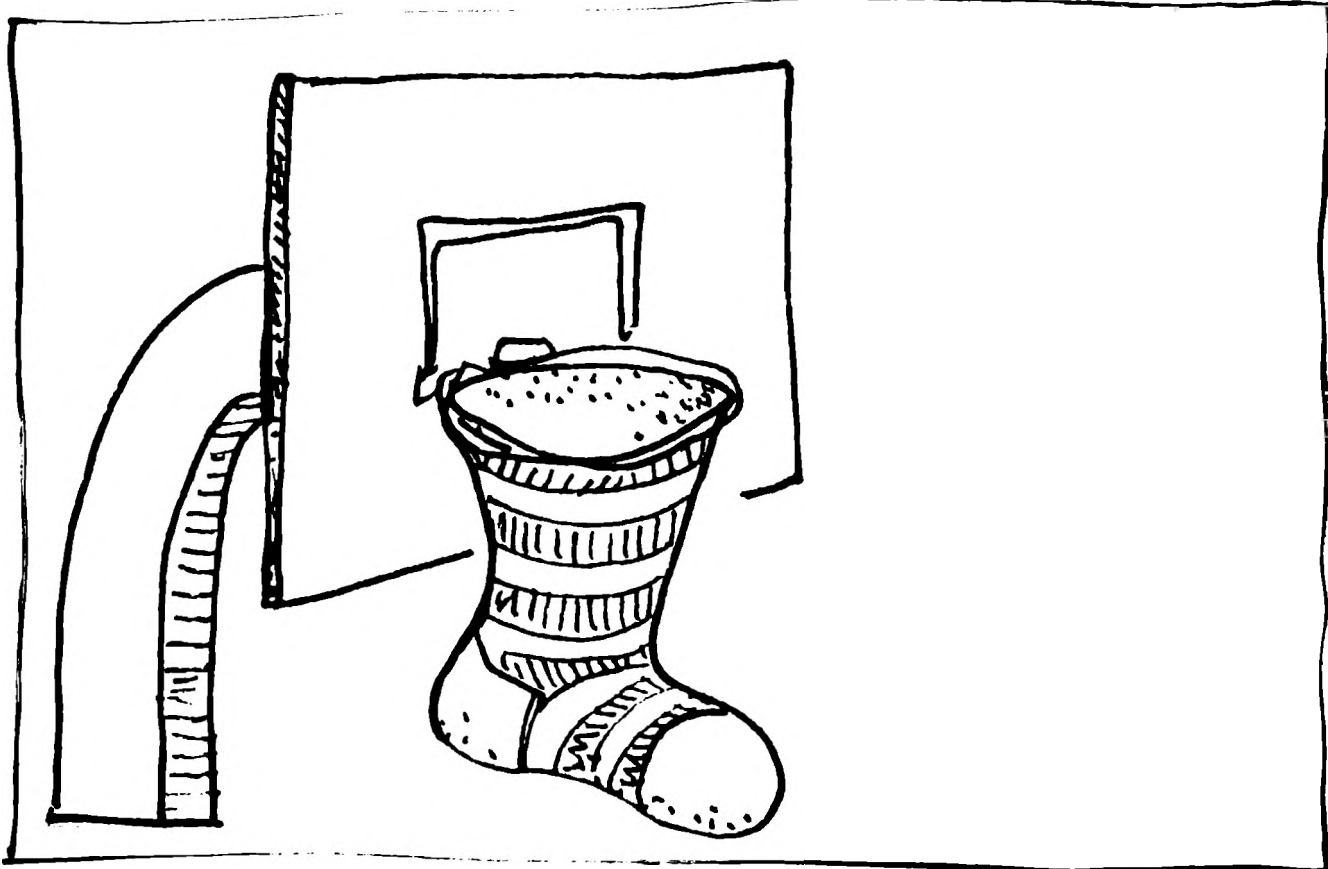
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3607744

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ

Με όχι ευχάριστο κλίμα έκλεισε το 1994, αν θυμηθούμε τις τριβές που ακολούθησαν το ντέρμπυ Ολυμπιακού - Παναθηναϊκού και είχαν πρωταγωνιστή, κυρίως, τον προπονητή των Αθηναίων **Χουάν - Ραμόν Ρότσα** (άλλοτε -κοροϊδευτικά- «Μπουμπλή»). Ο τεχνικός του Παναθηναϊκού ξαφνικά «θορυβήθηκε» από την τρομοκρατία την οποία διέγινωσε στο φηλικό στάδιο την τρίτη μέρα των Χριστουγέννων και δεν θα είχε άδικο αν μιλούσε ως απλώς αργεντινός πολίτης. Η απάντηση ήρθε πληρωμένη από την πειραϊκή μεριά διά στόματος κ. **Ποΐλα**. Ούτε λίγο ούτε πολύ, οι «ερυθροί» του Πειραιά θύμησαν στον Ρότσα ότι πρέπει να καταθέσει στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού το δίπλωμά του ως προπονητής Α' Εθνικής κατηγορίας, και ακολούθως να κρίνει... Όλα αυτά ήταν υπερβολικά και είχαν μοναδικό στόχο να αποπροσανατολίσουν τους άτυχους οπαδούς. Ο Ρότσα είναι καλός χαρακτήρας και ήρεμος τεχνικός. Πρέπει να καταχράστηκε την εξουσία εκείνων που του έχουν δώσει προνόμια - αλλιώς δεν εξηγείται η στάση του. Πάντως και «χωρίς δίπλωμα», ο Αργεντινός δείχνει πως διαθέτει προσόντα για κατάκτηση του τίτλου. Ο Παναθηναϊκός «στάθηκε ορθός» στο Καραϊσκάκη, παίρνοντας ισοπαλία με γκολ του κορυφαίου στράικερ του Πρωταθλήματος Πολωνού **Κριστόφ Βαζέχα**. Πάλι καλά. Διότι με ήττα του Ολυμπιακού η τρομοκρατία θα διαρκούσε...

• Ολυμπιακός και Παναθηναϊκός έδωσαν προχθές και χθες, αντίστοιχα, σημαντικούς αγώνες για το Κύπελλο Πρωταθλητριών στο μπάσκετ με τις ισπανικές Μπαρτσελόνα και Ρεάλ. Τα αποτελέσματά σας είναι ήδη γνωστά. Όπως γνωστή είναι πλέον η συνέπεια της πολιτείας να παραδώσει στον Παναθηναϊκό για χρήση το νέο κλειστό γήπεδο του Ολυμπιακού Αθλητικού Κέντρου της Αθήνας στην Καλογρέζα. Δικαίως ο πρόεδρος **Παύλος Γιαννακόπουλος** διαμαρτυρήθηκε έντονα αρχές της προηγούμενης εβδομάδας,

αν και -μεταξύ μας- ποιος τον άκουσε στα γραφεία της Πανεπιστημίου 25, όπου οι έδρες των κ. **Λιάνη** και **Βασιλακόπουλου**. Η ουσία είναι πως το τμήμα μπάσκετ του Παναθηναϊκού έχει χάσει σεβαστό αριθμό από εισπράξεις, τις οποίες υπολόγιζε να κάνει από τα εισιτήρια των σπουδαίων αναμετρήσεων (όπως η χθεσινή). Το κράτος (Λιάνης) είχε υποσχεθεί στον Παναθηναϊκό πως το γήπεδο (χωρητικότητας 17.000 θεατών) θα δοθεί τον περασμένο Οκτώβριο. Τώρα κάποιος στις υπηρεσίες της Γραμματείας ψέλλισαν για «Μάρτη - Απρίλη» και βλέπουμε. Είναι πρόβλημα. Όσο για τον φιλόδοξο Παναθηναϊκό, υποχρεώνεται να συνεχίσει στο γηπεδάκι της Γλυφάδας, χωρητικότητας 2.100 καθημένων. Πάλι καλά. Πριν, η μεγάλη ομάδα του «τριφυλλιού», χρησιμοποιούσε ως έδρα την αποθήκη του γηπέδου της Λεωφόρου, (ο «Τάφος του Ινδού»). Τουλάχιστον στη Γλυφάδα, όταν βρέχει, οι θεατές αποφεύγουν τις σταγόνες της οροφής...

• Τιμητική (αλλά και θετική) ήταν η παρουσία δύο ελλήνων ποδοσφαιριστών στο παραδοσιακό παιχνίδι των Χριστουγέννων που γίνεται στην Ευρώπη με ομάδα από «αστέρια» όλου του κόσμου. Ο Νίκος

Μαχλάς με δύο γκολ οδήγησε τα «αστέρια» στη νίκη επί της Μίλαν και απέδειξε πως δεν λείπει το ταλέντο από το ελληνικό ποδόσφαιρο. Καλός ήταν κι ο διεθνής αμυντικός **Γιάννης Καλιτζάκης**, ο οποίος αγωνίστηκε και τα 90 λεπτά, αλλά θα σταθούμε στον Μαχλά, διότι αυτός είναι το μέλλον. Για πρώτη φορά προσεκλήθη ποδοσφαιριστής από την Ελλάδα σε τόσο νεαρή ηλικία. Τι σημαίνει αυτό; Πως δεν θα αργήσει η εποχή που οι πόρτες της (ποδοσφαιρικής και σαφώς προηγμένης) Ευρώπης θα ανοίξουν για τους Έλληνες. Έτσι για να νιώσουμε τη χαρά της ανταπόδοσης στον υπερκαταναλωτισμό μας, γενικώς. Όπως είναι γνωστό, κρατάμε τη σημαία της κατανάλωσης μεταξύ των «12» της Ενωμένης Ευρώπης...

• Μετά την ΠΑΕ Παναθηναϊκός και τη Σκόντα Ξάνθη, ιδού ένας τρίτος ποδοσφαιρικός σύλλογος έτοιμος να εγκαινιάσει αθλητικό κέντρο επιπέδου. Είναι η ΠΑΕ Καλαμάτα, η διοίκηση της οποίας διατηρεί φιλόδοξα σχέδια για προκοπή. Από κάθε άποψη, τυχερά τα σπορ στη Μεσσηνία. Διότι αν περίμενε η περιοχή από το κράτος...καληνύχτα σας.

Γιώργος Αρκουλής

Διήλωση

ΚΑΒΓΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΤΡΟΛΛΕΥ

Από τον πρόεδρο του Δ.Σ. του ΗΛΠΑΠ, η επιστολή που ακολουθεί επιχειρεί να ανασκευάσει δημοσίευμα του ΑΝΤΙ (τχ. 564).

Κύριε διευθυντά,

Στη σελίδα 10 (τεύχος 564) του περιοδικού σας της 11ης Νοεμβρίου 1994, έχει καταχωρηθεί δημοσίευμα που υπογράφεται με τα αρχικά Δ.Σ. με τίτλο «ΚΑΒΓΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΤΡΟΛΛΕΥ».

Το δημοσίευμα αυτό αναφέρεται στην υπογραφή σύμβασης για την προμήθεια 200 τρόλλεϋ.

Προφανώς ο (η) συντάκτης του δημοσιεύματος ή δεν ενημερώθηκε πλήρως ή έπεσε θύμα παραπληροφόρησης, που θα απευφεύγετο αν απευθύνετο στη Διοίκηση των ΗΛΠΑΠ (Ηλεκτροκίνητα Λεωφορεία Περιοχής Αθηνών-Πειραιώς), θα είχε μια καθ' όλα πλήρη ενημέρωση και το δημοσίευμα θα είχε πληρότητα, σαφήνεια και ακρίβεια.

Κατ' αρχήν θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι ο προγραμματισμός και η διακήρυξη του διαγωνισμού για την προμήθεια των 200 τρόλλεϋ έχει γίνει από την προηγούμενη Διοίκηση.

Επειδή στο δημοσίευμα αναγράφεται ότι «στις 5.11.1994 η Επιτροπή Πολιτικής Προγραμματισμού Προμηθειών (ΕΠ.Π.Π.) του υπουργείου Εμπορίου απέρριψε ομόφωνα το αίτημα της διοίκησης του ΗΛΠΑΠ για παράταση της προθεσμίας υπογραφής της σύμβασης για την προμήθεια των 200 τρόλλεϋ, έως τις 31.12.1994. Η ΕΠ.Π.Π. έκρινε για μια σειρά από λόγους ότι οι διαδικασίες που τηρήθηκαν κατά τη διάρκεια του διαγωνισμού δεν ήσαν οι απαιτούμενες. Η διοίκηση του Οργανισμού προέβη σε βεβαιωμένες κινήσεις, φθάνοντας μάλιστα στο σημείο να προκηρύξει τον σχετικό διαγωνισμό πριν ακόμη αποφανθεί η Επιτροπή του υπουργείου Εμπορίου».

Έτσι όμως που παρουσιάζεται το δημοσίευμα μπορεί να δημιουργήσει την ψευδή εντύπωση στον αναγνώστη ότι «οι βεβαιωμένες κινήσεις για την προκήρυξη του διαγωνισμού πριν αποφανθεί η Επιτροπή του υπουργείου Εμπορίου» έχουν γίνει

από τη σημερινή Διοίκηση, η οποία ανέλαβε τα καθήκοντά της τον Νοέμβριο του 1993. Ενώ ο διαγωνισμός και κατ' επέκταση οι διαδικαστικές ενέργειες γι' αυτόν έγιναν την Άνοιξη του 1993, δηλαδή από την προηγούμενη Διοίκηση.

Το ίδιο φυσικά συμβαίνει και με την επόμενη παράγραφο του δημοσιεύματος που αναφέρεται και σε δημοσίευμα του εκπροσώπου της ΓΣΕΕ στην ΕΠ.Π.Π., στο οποίο η Διοίκηση του ΗΛΠΑΠ απήντησε δι' επιστολής και επεσήμανε τις ανακρίβειες αυτού του δημοσιεύματος, και σ' αυτή την παράγραφο όσα αναφέρονται είναι ενέργειες διαδικαστικές της προηγούμενης Διοίκησης και δεν έχουν σχέση με τη σημερινή Διοίκηση.

Φυσικά όλα αυτά μετά από έρευνα που έγινε από επιτροπή που συνέστησε το Δ.Σ. των ΗΛΠΑΠ αποτελούσαν αρχικά παρατυπίες οι οποίες είναι δυνατόν να διορθωθούν διά τροποποιητικών πράξεων του υπουργείου Εμπορίου. Και πράγματι τροποποιήθηκαν τόσο με θετικές γνωμοδοτικές αποφάσεις της ΕΠ.Π.Π. του υπουργείου Εμπορίου όσο και με κοινή απόφαση των αρμοδίων υφυπουργών Εμπορίου και Βιομηχανίας.

Στην επόμενη παράγραφο αναφέρεται ότι όννεστήθη επιτροπή για την αξιολόγηση των τρόλλεϋ.

Αυτό είναι ανακριβές δεδομένου ότι η αξιολόγηση των προς προμήθεια 200 τρόλλεϋ έχει γίνει από τη συσταθείσα επιτροπή από υπηρεσιακούς παράγοντες, η οποία και είχε παραδώσει το πόρισμα της αξιολόγησης στην προηγούμενη Διοίκηση και δεν είναι δυνατό ούτε νόμιμο να αξιολογηθούν και πάλι από μια δεύτερη επιτροπή. Η επιτροπή η οποία συνεστήθη από τη νέα Διοίκηση είχε σαν στόχο να διερευνήσει τα τεχνικά χαρακτηριστικά και τους όρους της διακήρυξης.

Είναι ανακριβές επίσης αυτό που αναγράφεται ότι ο Πρόεδρος του Δ.Σ. και ο Γενικός Διευθυντής συμφωνούν με την Α ή Β άποψη, δεδομένου ότι ουδέποτε εξεφράσθησαν υπέρ ή κατά της οιασδήποτε προσφοράς.

Είναι ψευδές ότι δύο σύμβουλοι και συ-

γκεκριμένα: α) ο Ιωάννης Ιασονίδης και β) ο Αθανάσιος Γκιόκας εδήλωσαν στους συνδικαλιστές «άμα πάρετε τρόλλεϋ να μας φτύσετε».

Είμαι υποχρεωμένος σαν Πρόεδρος του Δ.Σ. να διαμαρτυρηθώ για τις ανακρίβειες που αναφέρονται στο δημοσίευμα και να σας πληροφορήσω ότι όλο το Διοικητικό Συμβούλιο ενδιαφέρεται και καταβάλλει μεγάλες προσπάθειες για ανανέωση και εκσυγχρονισμό όχι μόνο του στόλου αλλά και όλης της υλικοτεχνικής υποδομής των ΗΛΠΑΠ, καθώς επίσης και για την εκπαίδευση όλου του προσωπικού, μέσα από τα προγράμματα των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με χρηματοδοτήσεις που έχουμε επιτύχει.

Επίσης είναι απεριορίστη η προσφορά των μελών του Δ.Σ. στην επίλυση των προβλημάτων των εργαζομένων και οι προσπάθειες όλων κατατείνουν με τις καλύτερες των προθέσεων να υπάρχει μια πολλή εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ εργαζομένων και Διοίκησης, και αυτό πιστεύουμε ότι έχουμε επιτύχει καθ' ομολογία των ίδιων των εργαζομένων.

Επειδή κύριε διευθυντά είστε πάντοτε υπέρ της σωστής ενημέρωσης του αναγνωστικού σας κοινού, πιστεύω ότι δημοσιεύοντας την παρούσα απαντητική μου επιστολή συμβάλλει και ο Οργανισμός των ΗΛΠΑΠ στη σωστή ενημέρωση του αναγνωστικού σας κοινού.

Είμαι στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε άλλη πληροφορία ή διευκρίνιση.

Ο πρόεδρος του Δ.Σ.
Αθανάσιος Μπάτσος

Ο συνεργάτης μας Δ(ημήτρης) Ζ(ώνιος), που υπέγραφε το επίμαχο δημοσίευμα, απαντά:

Με την επιστολή του ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου των ΗΛΠΑΠ, **Αθανάσιος Μπάτσος**, επιχειρεί να διαψεύσει — αποσπασματικά κι επιλεκτικά όμως — τμήμα και όχι την ουσία του δημοσιεύματος. Κι επειδή αρέσκεται στο να χρησιμοποιεί πολύ εύκολα τη λέξη «ανακρίβειες» για του λόγου το αληθές σημειώνω — γιατί προφανώς δεν τον ενημέρωσαν — ότι πριν

από τη δημοσίευση του κειμένου επικοινωνήσα τηλεφωνικώς με το γενικό διευθυντή των ΗΛΠΑΠ, **Δημήτρη Φωτιάδη**, ο οποίος επιχείρησε ανεπιτυχώς να με πείσει ότι «όλα είναι μέλι γάλα» στον οργανισμό.

Η επιστολή-απάντηση του Α. Μπάτσου μου έφερε στο νου μια φράση από τον Μολιέρο: «*Το φως της αλήθειας έκανε πολλούς ανθρώπους να ζητούν να κρυφτούν πίσω από τον ίσκιο της*». Πράγματι, οι διαδικασίες του διαγωνισμού για την προμήθεια των 200 τρόλλεϋ πραγματοποιήθηκαν από την προηγούμενη διοίκηση των ΗΛΠΑΠ. Αποτελεί άλλοθι, όμως, αυτό για τη νέα διοίκηση, αφού προχώρησε με τον ίδιο διαγωνισμό, λαμβάνοντας υπ' όψιν μόνο τα συμπεράσματα της επιτροπής που συγκρότησε η γενική διεύθυνση «για την αξιολόγηση όλων των ενεργειών, διαδικασιών, πράξεων και αποφάσεων που αφορούσαν το διαγωνισμό»;

Αποτελεί ελαφρυντικό για τη σημερινή διοίκηση το ότι η διορισμένη από την ίδια επιτροπή αποφάνθηκε στις 4.3.1994 για τη νομιμότητα του διαγωνισμού;

Και οι καταγγελίες-καταπέλτης περί «*άκυρης, παράνομης και βλαπτικής για τα εθνικά συμφέροντα διαδικασίας*» αναφορικά με την προμήθεια των 200 τρόλλεϋ που έκαναν στις 30.7.1993 οι εκπρόσωποι των κοινωνικών φορέων στην Επιτροπή Πολιτικής και Προγραμματισμού Προμηθειών του υπουργείου Εμπορίου (ΕΠ.Π.Π.);

Μήπως ο ίδιος ο γενικός διευθυντής των ΗΛΠΑΠ στη συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου στις 22.3.1994 όπου συζητήθηκε το πρακτικό αξιολόγησης της διορισμένης επιτροπής δεν χαρακτήρισε «επιλήψιμη ημερομηνία» την 14.4.1993, οπότε κι έγινε η αποστολή της διακήρυξης του διαγωνισμού; (Σημειώνεται ότι η σχετική έγκριση της ΕΠ.Π.Π. του υπουργείου Εμπορίου δόθηκε στις 30.4.1993.)

Στην ίδια συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου, ο εκπρόσωπος των εργαζομένων, **Γ. Παλιογιάννης**, αναφερόμενος στο ίδιο θέμα δεν μίλησε για «*παρατυπίες*»;

Επιπλέον, λίγα λεπτά αργότερα, ο **Γιάννης Ιασονίδης** μέλος του δ.σ., δεν ρώτησε τον Α. Μπάτσο αν είναι σωστό να ανοίγονται πρώτα οι οικονομικές προσφορές και μετά να συντάσσεται η βαθμολογία; (Η αποσφράγιση των οικονομικών προσφορών έγινε στις 16.6.1993 και το τελικό πρακτικό αξιολόγησης του κλειστού διαγωνισμού για την προμήθεια των 200 τρόλλεϋ

συντάχθηκε στις 3.8.1993.) Εξάλλου, αν ο Α. Μπάτσος διάβαζε πιο προσεκτικά το κείμενο του ΑΝΤΙ θα διαπίστωνε ότι δεν αναφερόταν πουθενά ότι «*ο πρόεδρος του δ.σ. και ο γενικός διευθυντής έχουν εκφραστεί*» (ανοικτά) υπέρ κάποιας από τις κοινοπραξίες Ansaldo Breda ή Siemens - Hess - Volvo.

Επ' ευκαιρία, όμως, παραθέτω απόσπασμα από τα λεγόμενα του κ. Α. Μπάτσου στη συνεδρίαση του δ.σ. στις 22.3.1994, όπως καταγράφονται στα πρακτικά. «*Πρώτα και κύρια πρέπει να πούμε το εξής: Να κερδίσουμε το χρόνο, δηλαδή παρατάσεις από υπουργείο Εμπορίου και δη όσον αφορά τις προϋποθέσεις Ansaldo Breda, παραμονή του υπάρχοντος*».

Στην ίδια συνεδρίαση ο Δ. Φωτιάδης είχε πει: «*Αυτός ο διαγωνισμός δεν μπορεί να τραβήξει άλλο. Η ιταλική εταιρεία έχει στείλει την παράταση της εγγυητικής επιστολής μέχρι 30.4.1994. Πόσο μπορεί να κρατήσει ακόμη η εγγυητική επιστολή. Τα υλικά της η Ansaldo τα προμηθεύεται από άλλες εταιρείες και κρατάει τις τιμές ένα χρόνο τώρα. Εμείς τι κάνουμε;*».

Κατά τ' άλλα, αλήθεια πώς είναι σίγουρος ο Α. Μπάτσος ότι οι κύριοι Ιασονίδης και Γκιόκας δεν δήλωναν στους διαδρόμους του οργανισμού αυτά που αυτόπτες μάρτυρες επιβεβαίωσαν;

Με αφορμή τον ισχυρισμό του Α. Μπάτσου περί «*ύπαρξης μίας πολύ εποικοδομητικής συνεργασίας μεταξύ εργαζομένων και διοίκησης*» υπενθυμίζω όσα του καταμαρτυρούσε — και ο ίδιος δεν έχει διαψεύσει έως σήμερα — η συνδικαλιστική παράταξη ΠΑΚ - ΗΛΠΑΠ (πρόσκειται στο ΠΑΣΟΚ που διόρισε και τον Α. Μπάτσο πρόεδρο του δ.σ. του οργανισμού) στις εκλογές του συνδικάτου τον περασμένο Σεπτέμβριο.

Σύμφωνα με την ανακοίνωση-διακήρυξη των συνδικαλιστών της παράταξης, ο Α. Μπάτσος «*με φωτογραφική ταχύτητα πήρε απόφαση που και υλοποιήθηκε για την αγορά Σιτροέν Ξάνθια με σκοπό τη μεταφορά του ως πρόεδρος του δ.σ. των ΗΛΠΑΠ, ενώ υπήρχε αυτοκίνητο μάρκας Σίμκα την ίδια ώρα που οι εργαζόμενοι ζητούσαν την προμήθεια υπηρεσιακών οχημάτων για τη μεταφορά τους στους χώρους εργασίας*».

Παράλληλα, οι συνδικαλιστές κατήγγειλαν ότι υπάρχει πρόβλημα στη λειτουργία του οργανισμού με αποκλειστική ευθύνη του δ.σ., στο οποίο συμμετέχουν ως μέλη

και υπάλληλοι του ΗΣΑΠ και του ΟΣΕ!

Όσο για τις αποφάσεις σχετικά με την προμήθεια των 200 τρόλλεϋ, η σημερινή διοίκηση, υπογράφοντας οι συνδικαλιστές, δεν θεώρησε σκόπιμο να ενημερώσει το προσωπικό των ΗΛΠΑΠ.

Δημήτρης Ζώνιος

ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Μια έρευνα στους δασκάλους γεμίζει απαισιοδοξία συμπεράσματα τον αναγνώστη μας και του φέρνει στο νου περασμένες ιστορίες — αλλά όχι ξεχασμένες.

Αγαπητό Αντί,

Σε πολύ πεσσιμιστικές σκέψεις θα πρέπει αν μας βάλει η πρόσφατη έρευνα στους δασκάλους αυτής της χώρας, το 63% των οποίων αποφάνθηκε υπέρ της απέλασης των ξένων... Δεν ξέρει κανείς τι να πρωτοθαυμάσει στη στάση αυτών των κυρίων: τον ακραιφνή ρατσισμό τους ή την αστυνομική τους νοοτροπία, πράγμα σπάνιο σ' όλον τον κόσμο (εξαίρεση: τα ψηφίσματα των εκπαιδευτικών στην πάλαι ποτέ σταλινική ΕΣΣΔ υπέρ της Γκεπεού και της Νικαβεντέ...).

Αλλά το κωμικοτραγικό της υπόθεσης είναι ότι δεν παραδέχονται πως υπάρχει ρατσισμός στην Ελλάδα... γεγονός που δείχνει σε τι πνευματικό επίπεδο κινούνται. Να σε ποιους εμπιστεύεται ο φουκαράς φορολογούμενος πολίτης την εκπαίδευση των παιδιών του! Θα' πρέπε όμως να περιμένουμε τέτοιες θλιβερές εξελίξεις, αποτέλεσμα όχι μόνο της χαμηλής στάθμης των ανωτέρων πνευματικών ιδρυμάτων, αλλά και της συστηματικής πλύσης εγκεφάλων που γίνεται από τα μαζικά μέσα επικοινωνίας κατά τις μεταπολεμικές δεκαετίες γύρω από τα λεγόμενα «εθνικά δίκαια», την εθνική περηφάνια κ.λπ. Κι ούτε είναι τυχαίο πως η εντελής αυτή προπαγάνδα κατάφερε ν' αναισθητοποιήσει την κοινή γνώμη στο θέμα της προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων. Έτσι είμαστε η μόνη χώρα σ' όλο τον κόσμο, όπου δεν ακούστηκε ψίθυρος διαμαρτυρίας ούτε για τις σφαγές των σύγχρονων εργατών το 1956 (το αντίθετο μάλιστα, ο *Ριζοσπάστης* της 23.10.89 θρηνολογούσε τις απώλειες των συγγενικών ΜΑΤ...) ούτε για τα 2 εκατ. θύματα των Ερυθρών Χμερ ούτε για την εξόντωση των Κούρδων από τον Χουσεΐν.

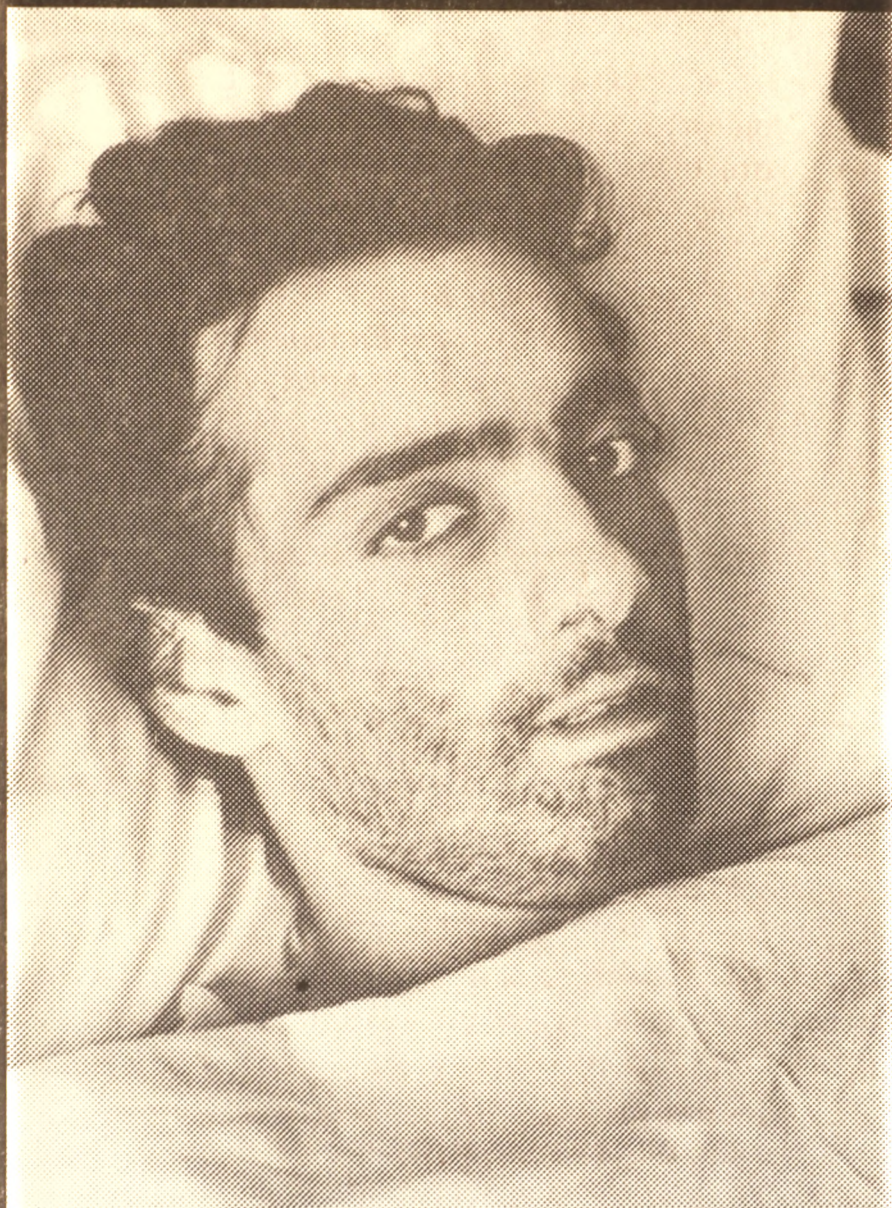
Με τιμή

Αλ. Μαζουλάκης

Αθήνα

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Την περασμένη εβδομάδα, η Ακαδημία Αθηνών απένειμε τα ετήσια κρατικά βραβεία που θεσμοθετεί, επιθυμώντας (σωστά) να δώσει και φέτος το στίγμα των επιλογών ζωής και δράσης που προκρίνει. Οι «αθάνατοι», όμως, φέτος, δεν έκριναν άξιο βράβευσης κάποιο λογοτεχνικό κείμενο. Απορούμε: δεν βρήκαν άραγε οι πνευματικοί μας ταγοί άξιο βράβευσης κείμενο; Μήπως, από όσα πολλά διακρίθηκαν, κανένα δεν πληρούσε τους ιδεολογικούς όρους, ενός κοντόθωρου συντηρητισμού, που μας συνηθίζει η Ακαδημία να επιβραβεύει. Μα, στα σοβαρά, τόσο απaréγκλιτα προσδεδεμένη είναι η κρίση των ακαδημαϊκών μας σ' έναν μυωπικό συντηρητισμό; Τέτοιον που της επιτρέπει να διαγράφει -μονοκονδυλιά- τις δημιουργικές προσπάθειες που φυσικό είναι να αρνιούνται την πεπατημένη των στερεότυπων; Η ζωή κυλάει, η ζωή έχει χυμούς -κι η μικροψυχία, πάντα θα είναι μια πράξη που δεν αρμόζει σε πνευματικές ιδίως ηγεσίες.

48 Ο ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΑΛΕΞΗΣ ΜΠΙΣΤΙΚΑΣ

«ΑΓΑΠΩ ΤΗΝ ΞΥΛΟΚΑΪΝΗ...»

«...και μισώ το Erythrocine από τη φλέβα. Μα πιο πολύ αγάπησα τους ανθρώπους. Τα χαμόγελα των νοσοκόμων, τα τρεμάμενα χέρια των γιατρών, τις πράσινες στολές τους με τα νάιλον παπουτσάκια.» Ο Ι.Σ. Σκοπετέας παρουσιάζει τον φωτογράφο Αλέξη Μπίστικα και το άλμπουμ του «Ευαγγελισμός».

50 ΡΟΣ ΝΤΕΗΛΥ

«Ας μην προσβάλλουμε τις παραδόσεις κρατώντας τες με το ζόρι στη ζωή.» Ο Ρος Ντέηλυ σε μια συνέντευξη-ποταμό στη Μαρία Δημητροπούλου και στο Γιώργο Ανανδρανιστάκη.

53 ΕΛΕΝΗ ΠΑΧΙΝΗ-ΤΣΑΝΤΣΑΝΟΓΛΟΥ

Πέθανε στη Θεσσαλονίκη η αφοσιωμένη ερευνήτρια της νεοελληνικής φιλολογικής επιστήμης. Μικρός -οφειλόμενος- φόρος τιμής.

«Αγαπώ την ξυλοκαΐνη και μισώ το Erythrocīn από τη φλέβα...»

Πίγες εβδομάδες πριν από την επίσημη προβολή της πρώτης μεγάλου μήνους ταινίας του, *Χάραμα*, ο **Αλέξης Μπίστικας** μας παρουσιάζει όψεις του φωτογραφικού του ταλέντου μ' ένα προσωπικό λεύκωμα. «*Ευαγγελισμός είναι πρώτα απ' όλα τ' όνομα του νοσοκομείου που με φιλοξένησε όταν έπαθα πνευμονία το 1993. Ευαγγελισμός είναι ακόμη το ΜΗΝΥΜΑ, ο Ευαγγελισμός...*»

Αυτά δήλωνε ο Αλέξης Μπίστικας στην επίσημη παρουσίαση του βιβλίου του. Είκοσι εννέα και μία φωτογραφίες, μαζί με το εξώφυλλο με τη **Μελίνα Μερκούρη** και τριάντα εννέα κείμενα είναι τα εξωτερικά στοιχεία που συγκροτούν αυτή την έκδοση του οίκου Πατάκη. Πρώτη απορία μου: Φωτογραφικό άλμπουμ ή λεύκωμα ποιημάτων; Η εικόνα κυριαρχεί. Αλλά τα κείμενάκια, αντικριστά συνήθως από τις φωτογραφίες, δεν είναι λεζάντες που τοποθετήθηκαν για να δώσουν μια κατεύθυνση στον αναγνώστη-θεατή, ώστε να προσεγγίσει τη φωτογραφία. Μερικά ναι, διαλέγονται άμεσα με τις εικόνες απέναντί τους, επεξηγούν ή υπερτονίζουν. Αλλά τα περισσότερα χώνονται μέσα στον εαυτό τους, γίνονται αυτόνομες «σκηνές» σ' αυτό το φιλμ

από χαρτί του Αλέξη Μπίστικα. Φωτογραφικό ή ποιητικό λεύκωμα λοιπόν;

Δεν έχει τελικά σημασία. Ούτε για τον ίδιο ούτε για μας. Σημασία έχει μόνο ότι φωτογραφίες και κείμενα λειτουργούν εδώ για τον ίδιο σκοπό και με τον ίδιο τρόπο: λιτά, ειλικρινά, αφαιρετικά. Και εδώ βρίσκεται το κερδισμένο πρώτο μεγάλο στοίχημα.

Μέσα σ' ένα περιβάλλον που είναι αδύνατον να μην σε υποβάλλει και να μην «σε πάρει από κάτω», όπως αυτό του τεράστιου δημόσιου νοσοκομείου, ο Αλέξης Μπίστικας απομονώνει μια γωνία και στήνει ένα «κανονικό» στούντιο φωτογράφισης. Μ' έναν τοίχο και μια πέτσινη πολυθρόνα με ξύλινα χέρια. Δεν χρειάζεται βαριά φλας, ούτε γιγάντιους ανακλαστήρες. Οι άσπροι τοίχοι και οι λάμπες φθορίου καλούνται να γίνουν οι φωτοδότες που θα χαράξουν το «μήνυμα» πάνω στα πρόσωπα των φωτογραφιζομένων νοσοκόμων και επισκεπτών του δωματίου του Αλέξη Μπίστικα. Το νοσοκομείο είναι εκεί και δεν είναι πουθενά. Πόσοι άνθρωποι που φωτογραφίζουν μπορούν να το πετύχουν αυτό; Και πόσοι ελάχιστοι επαγγελματίες μπορούν να φωτογραφίσουν έτσι;

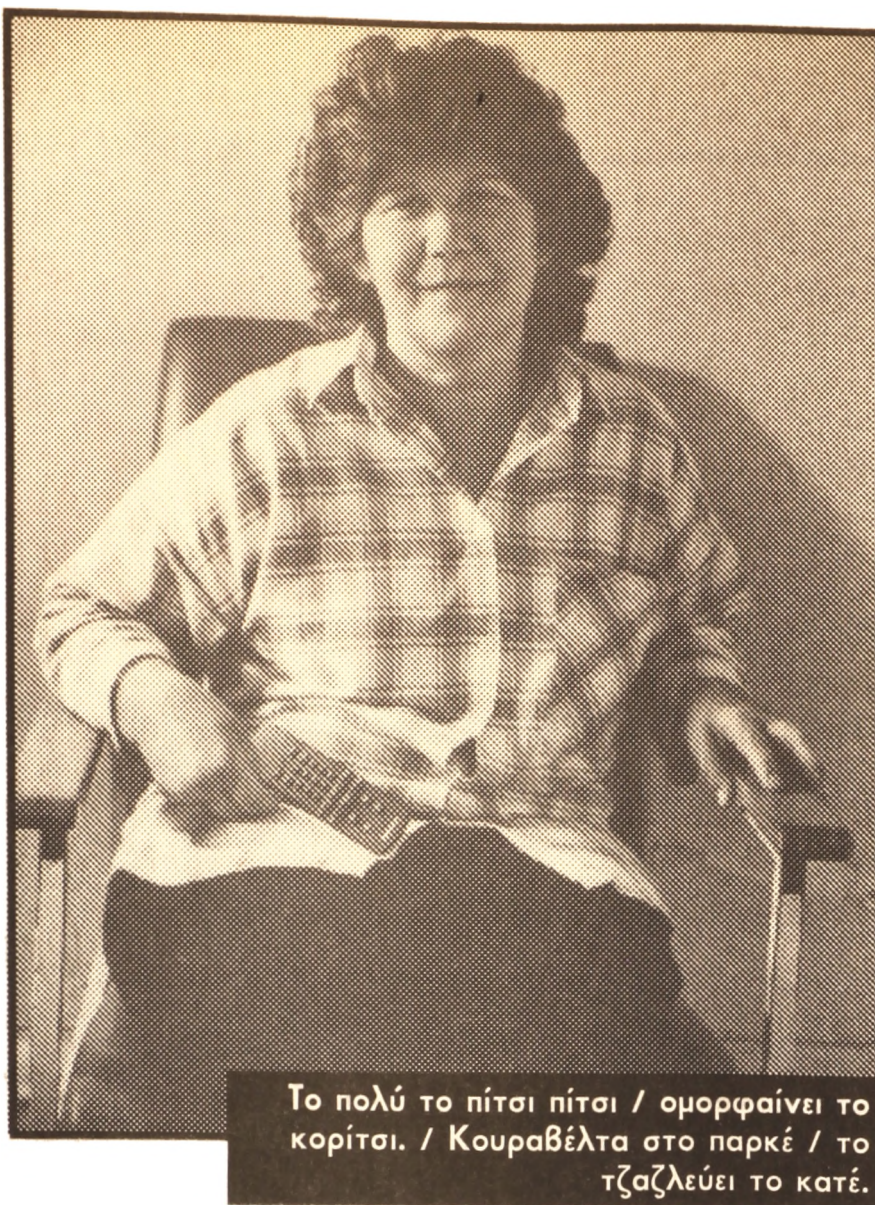
Από τους εικονιζομένους στα τριάντα πορträίτα αναγνωρίζουμε εύκολα τη **Μελίνα Μερκούρη**, στο εξώφυλλο και στην πρώτη φωτογραφία. Γνωστές οι σχέσεις αμοιβαίας αγάπης και θαυμασμού, από την εποχή ακόμη που ο Αλέξης Μπίστικας γύριζε τα *Μάρμαρα* και ακόμη πιο παλιά. Οι περί τον χώρο αναγνωρίζουν ακόμη τη μητέρα του, τη δημοσιογράφο. Ξεφυλλίζω τα υπόλοιπα πορträίτα. Η οικειότητα που μου προξενούν προκαλεί καταρχήν έκπληξη. Αυτούς τους ανθρώπους δεν τους ξέρω, κι όμως νιώθω σαν να τους γνώρισα κάπου, κάποτε. Τη φάση της μακρόχρονης νοσηλείας δεν την έχω βιώσει, κι όμως νιώθω σαν να ήμουν κι εγώ εκεί. Τον Αλέξη Μπίστικα δεν τον έχω χαιρετήσει ποτέ, κι όμως νομίζω ότι μοιράστηκα μερικά πράγματα μαζί του. Ο υπαινιγμός και ο ψιθυρός είναι δίαυλοι για να αναγνώσουμε και να αναγνωρίσουμε αυτές τις φωτογραφίες.

Ούτε περίεργες γωνίες λήψης, ούτε φακοί υπερευρυγώνιοι, ούτε εικαστικές αναζητήσεις. Άμεση καταγραφή «φάτσα με φάτσα». Ντουπ. Τίποτε άλλο. Και όμως, τα πορträίτα «μιλάνε». Όχι μόνο με το «βλέμμα» ή με το «ντύσιμο», όπως διδάσκουν τα φωτογραφικά

εγχειρίδια. Η φωτογραφία ολόκληρη, μέσα στις τέσσερις γωνίες της, σπαράσσεται από αισθήματα και αναμνήσεις. Και εδώ βρίσκεται το δεύτερο κερδισμένο στοίχημα: η καλλιτεχνική μνήμη ενός, κατά γενική ομολογία, μεγάλου κινηματογραφικού ταλέντου, βρίσκει εξίσου καλή διέξοδο μέσα από ένα άλλο μέσο: το φωτογραφικό χαρτί.

Στους «εκτός του χορού» φαίνονται σχεδόν ταυτόσημα: καταγραφές εικόνων ο κινηματογραφιστής, καταγραφές εικόνων και ο φωτογράφος. Έτσι νομίζουν. Αγνοώντας ότι ο κινηματογραφιστής είναι πρώτα απ' όλα δραματουργός που πλάθει το χρόνο σε αφήγηση. Ούτε χρειάζεται ούτε επιδιώκει συνήθως να μπορεί να «μιλήσει» το πλάνο του, όντας ακίνητο. Του αρκεί να δημιουργεί την προσμονή του «μετά», δηλαδή να αφηγείται.

Η φωτογραφία δεν έχει τέτοια αρ-

Το πολύ το πίτσι πίτσι / ομορφαίνει το κορίτσι. / Κουραβέλτα στο παρκέ / το τζαζλεύει το κατέ.

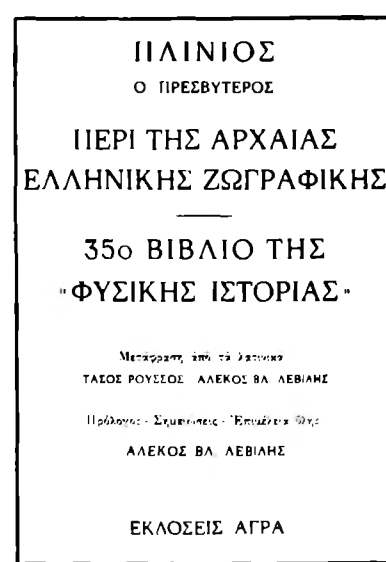
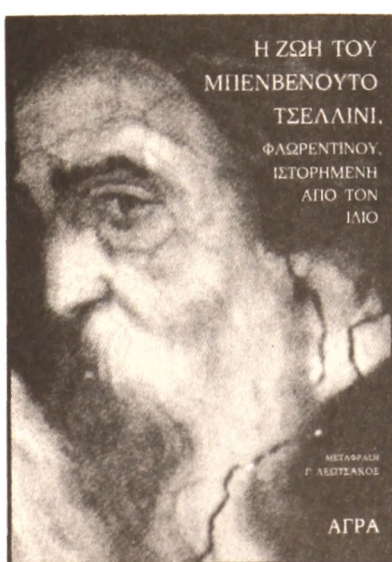
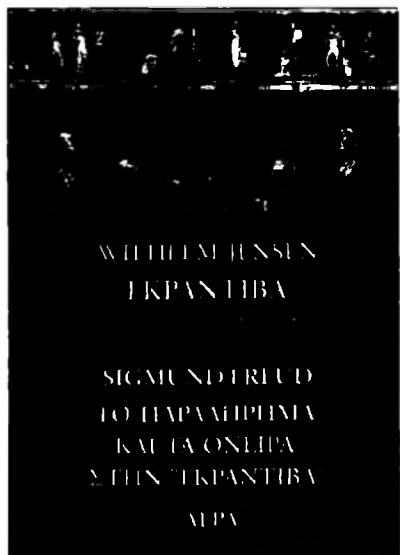
μοδιότητα. Η μεταφυσική της πρέπει να αρχίζει και να τελειώνει στις τέσσερις μαύρες γραμμές του περιγράμματός της. Αλλιώς δεν είναι καλή φωτογραφία.

Να εναλλάσσεις τη φωτογραφική με την κινηματογραφική κάμερα είναι τόσο δύσκολο όσο να οδηγείς λεωφορείο και αμέσως μετά αυτοκίνητο φόρμουλας. Ένας καλός σκηνοθέτης είναι συνήθως μετριότατος φωτογράφος. Ελάχιστοι σκηνοθέτες επιμένουν και τα καταφέρνουν και στα δύο. Ο Αλέξης Μπίστικας είναι ένας απ' αυτούς.

Με εντιμότητα, απόσταση και διαύγεια διηγείται αμιγώς φωτογραφικά — και λεκτικά — μια φάση της ζωής του. Με διακόσιους στίχους και τριάντα πορträίτα-προφάσεις για να μας παρουσιάσει τις μνήμες του. Ο «Ευαγγελισμός» είναι τελικά ένα λεύκωμα που χρωστά την ύπαρξή του στην ίδια αιτία για την οποία υπάρχει και η Ποίηση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ 1979-1994

«Ας μην προσβάλλο κρατώντας τες με

της Μαρίας Δημητροπούλου
και του Γιώργου Ανανδρανιστάκη

«Η παράδοση είναι μια στάση ζωής, όπου η κάθε πράξη έχει μια τόσο ισορροπημένη σχέση με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, ώστε να ξεπερνάει τους περιορισμούς του χρόνου και του χώρου ακόμα». Με αυτές του τις σημειώσεις, ο Ρος Ντένλυ δίνει έναν ζωντανό ορισμό στην έννοια της παράδοσης, διακρίνοντάς την με σαφήνεια από τα έντονα σημάδια φολκλωρισμού και εθνικισμού που φέρει κάθε απαίδευτο ρεύμα «επιστροφής στις ρίζες». Και προσθέτει ότι αυτό που αγαπάμε πρέπει να ξέρουμε να το αφήνουμε να πεθαίνει με αξιοπρέπεια. Ας παρακολουθήσουμε τις σκέψεις του, στη συνέντευξη που παραχώρησε για το ΑΝΤΙ:

— Κύριε Ντένλυ, είναι γνωστό ότι ασχολείστε κυρίως με την παραδοσιακή μουσική. Πόσο εύκολο είναι για έναν άνθρωπο που ζει μέσα στις συνθήκες μιας συγκεκριμένης εποχής να προσεγγίσει ένα καλλιτεχνικό δημιούργημα του παρελθόντος που έχει παραχθεί σε ένα εντελώς διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον;

— Η μαγεία της μουσικής βρίσκεται στη δυνατότητα που σου προσφέρει να ζήσεις τη στιγμή. Το πρώτο ζητούμενο της μουσικής είναι η πρόσκληση προς το δημιουργό και τον ακροατή να ζήσουν τη στιγμή. Όταν ζεις τη στιγμή, ο χρόνος καταρρέει. Παρελθόν, παρόν και μέλλον γίνονται ένα. Αυτή η διαδικασία της υπέρβασης του χρόνου δεν μπορεί να κατανηθεί από τη γραμμική λογική που υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος έχει σχέση μόνο με την εποχή του και ότι μόνον αυτή μπορεί να εκφράσει. Η μουσική —και η τέχνη γενικότερα— δεν έχει να κάνει με μια σχεδόν δημοσιογραφική αναφορά στον παρόν. Η αληθινή τέχνη, είτε κλασική είναι είτε λαϊκή, έχει μια υπερβατική διάσταση όπου οι σχέσεις των ανθρώπων με τα αρχέτυπα, με τους ήχους, με την έμπνευση δεν ορίζονται από τους συνη-

θισμένους νόμους του χώρου και του χρόνου.

— Δηλαδή δεχόμαστε ότι κάποια πράγματα είναι ανεξάρτητα από το χώρο και το χρόνο;

— Κάποια πράγματα έχουν μια πορεία ξεχωριστή, που ο δικός μας τρόπος αντίληψης μας υποχρεώνει να τη βιώνουμε ως πορεία στο χώρο και στο χρόνο. Η πορεία τους όμως στο χώρο και το χρόνο δεν είναι παρά ένα αποτύπωμα της αληθινής τους υπόστασης που βρίσκεται έξω από το χώρο και το χρόνο. Ένας τρόπος να έρθουμε σε επαφή με αυτό είναι η τέχνη, που επίσης βρίσκεται έξω από το χώρο και το χρόνο.

— Αυτή η άποψη μοιάζει κάπως ιδεαλιστική, με την έννοια ότι αποδέχεται κάποιες «ουσίες» που υπάρχουν αναλλοίωτες.

— Το ότι υπάρχουν πράγματα, ακόμα και η ίδια η συνειδητότητα, που βρίσκονται έξω από το χώρο και το χρόνο δεν είναι ζήτημα ιδεολογίας ή ιδεαλισμού, αλλά ζήτημα φυσικής. Έχουν ασχοληθεί με αυτό το θέμα φυσικοί, προσεγγίζοντάς το μέσα από συγκεκριμένες επιστημονικές θεωρίες.

— Το βίωμα αυτό της πέρα από το χώρο και το χρόνο διάστασης είναι κάτι που αφορά μόνο το δημιουργό-καλλιτέχνη ή ίσως και τον καθένα από εμάς;

— Στην παράδοση με την οποία ασχολούμαι εγώ και πολλοί άλλοι άνθρωποι δεν συναντάμε ποτέ και πουθενά τον μύθο της ξεχωριστής υπόστασης του καλλιτέχνη. Υπήρχε απλώς κάποιος άνθρωπος που είχε από τη φύση του και στη συνέχεια καλλιέργησε το χάρισμα να χειρίζεται κάποια όργανα και να μετουσιώνει τις εμπνεύσεις του σε μουσικές. Και υπήρχαν και κάποιοι άλλοι που τον ακούγανε. Αν αυτό το σχήμα μεταφραστεί σε ενέργεια, είναι η ενέργεια της προσήλωσης που κατατίθεται από το μουσικό. Και όλο αυτό μετουσιώνεται σε ένα ομαδικό αίτημα για μια μουσική να συμβεί. Και πράγματι συμβαίνει, γιατί αυτό που ζητάς αυτό και θα πάρεις.

— Δηλαδή ο καλλιτέχνης δημιουργεί επειδή του το ζητάνε;

— Ο δημιουργός δεν δημιουργεί τίποτα. Γίνεται αγωγός.

— Μήπως αποκαλύπτει κάτι που προϋπήρχε;

— Οι πιθανότητες μέσα στη μουσική είναι συγκεκριμένες και πεπερασμένες. Όλες οι μουσικές υπάρχουν μαθηματικά στο χώρο των πιθανοτήτων. Είναι όμως λίγο ανθρωποκεντρικό να λέμε ότι κάποιος αποκαλύπτει. Πιο ακριβές θα ήταν να πούμε ότι η στιγμή γι' αυτή τη μελωδία να εμφανιστεί στον κόσμο ήρθε, και ήρθε μέσω ενός ανθρώπου που ήταν στην κατάλληλη κατάσταση να τη δεχτεί και να τη μεταδώσει.

— Δηλαδή δεχόσαστε ένα προδιαγεγραμμένο σχέδιο των πραγμάτων;

— Η αντίληψη ότι όλα δουλεύουν όπως δουλεύει το μυαλό μας είναι μια ανθρωποκεντρική αντίληψη. Το μυαλό μας είναι ένα μέρος της ύπαρξής μας αλλά η

ΜΙΛΑ ΣΤΟ ΑΝΤΙ

υμε τις παραδόσεις το ζόρι στη ζωή»

«Η κοινωνία που καθρεφτίζει στην τέχνη σου είναι ένας αντικατοπτρισμός του εαυτού σου...»

ύπαρξή μας ως σύνολο δεν δουλεύει όπως δουλεύει το μυαλό μας. Άρα δεν λειτουργούν όλα τα πράγματα με βάση κάποιο σχέδιο ή κάποιο πρόγραμμα. Οι νόμοι που ορίζουν την ύπαρξη είναι τόσο απλοί και ταυτοχρόνως τόσο πολύπλοκοι, που το ανθρώπινο μυαλό αδυνατεί να τους συλλάβει, επειδή ακριβώς παγιδεύεται σε αυτή τη δήθεν αντίφαση ανάμεσα στην απλότητα και την πολυπλοκότητα. Οπότε κάτι άλλο, εκτός από τη λογική, απαιτείται για να βιώσει κανείς αυτά τα δυο πράγματα ως ένα και να προσεγγίσει, κατά συνέπεια, τους νόμους που ορίζουν την

ύπαρξη. Μια πόρτα προς αυτή την προσέγγιση είναι και η τέχνη. Και όταν μιλάω για τέχνη, δεν εννοώ μόνο τις κλασικές τέχνες αλλά οποιαδήποτε καθημερινή ενασχόληση όπου ο άνθρωπος είναι 100% μέσα στην πράξη του τη στιγμή που τη ζει. Έτσι η τέχνη είναι κάτι μάλλον σπάνιο στον κόσμο μας.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΘΡΕΦΤΕΣ

— Οι απόψεις σας ανατρέτουν την ισχύουσα αντίληψη περί τέχνης. Υπάρχουν όμως και άλλες θεωρίες, όπως αυτή για παράδειγμα που βλέπει την τέχνη ως αντανάκλαση των υλικών όρων της κοινωνίας.

— Σίγουρα υπάρχουν άνθρωποι που η δική τους καλλιτεχνική διάσταση είναι αυτή. Προσωπικά όμως πιστεύω ότι η τέχνη έχει πολύ περισσότερες δυνατότητες από το να ασχοληθεί με τον αντικατοπτρισμό καθρεπτών. Γιατί αυτό γίνεται στην περίπτωση που ένας καλλιτέχνης θέλει να καθρεφτίσει την κοινωνία. Όταν βιώνεις την ξεχωριστή ατομική σου υπόσταση, είναι φύσει αδύνατον να βλέπεις σε έναν άλλον άνθρωπο ή και σε πολλούς άλλους ανθρώπους αυτό που δεν έχεις εσύ. Βλέπεις στους άλλους μόνο όσα υπάρχουν σε σένα. Η κοινωνία άρα που καθρεφτίζει είναι ένας αντικατοπτρισμός του εαυτού σου. Και αυτό είναι ένα ατέρμονο παιχνίδι που διαρκώς ανακυκλώνεται χωρίς να βγάζει πουθενά.

— Πώς μπορεί ένα καλλιτέχνης να ξεφύγει από αυτόν τον φαύλο κύκλο;

— Η τέχνη αρχίζει από την αναγνώριση ότι δεν έχουμε ξεχωριστή ατομική υπόσταση. Αν και κάποια πράγματα μας το δείχνουν αυτό, είμαστε πολύ μακριά από τα να το βιώνουμε στην καθημερινή μας ζωή. Οι Αμπορίτζινες της Αυστραλίας δεν έχουν στη γλώσσα τους τη λέξη «εγώ», αλλά μια άλλη λέξη που την υποκαθιστά και που σημαίνει «ό,τι πέφτει στην αντίληψή μου». Όταν λοιπόν λένε «εγώ», εννοούν «αυτό που βλέπω, αυτό που ακούω, αυτό που αισθάνομαι κάθε στιγμή». Όταν λένε «εγώ» εννοούν «αυτό». Ίσως την ανώτερη φιλοσοφική αρχή, που ξεπερνάει και την ίδια τη φιλοσοφία μας, τη διδάσκει ο πιο πρωτόγονος λαός της γης με την απλή έλλειψη μιας λέξης.

Η τέχνη αρχίζει από την υποψία ότι όλο αυτό το παιχνίδι του «εγώ», «εσύ», «αυτοί», είναι μία πλάνη. Η τέχνη είναι μια προσευχή, ένα αίτημα απέναντι στην ίδια σου την ύπαρξη. Και ξέρεις πολύ καλά ότι η έκκλησή σου δεν παίζει κανένα ρόλο για το αν θα γίνει αυτό που θέλεις ή όχι. Αλλά αν δεν το ζητήσετε, δεν γίνεται. Αυτό είναι έξω από τη λογική, όπως και όλη η τέχνη είναι έξω από τη λογική, παρ' όλο που έχει απόλυτα ανάγκη τη χρήση της.

— Νομίζετε ότι μπορεί κανείς να μιλάει γι' αυτά τα πράγματα και να γίνεται αντιληπτός; Μήπως στην περίπτωση αυτή η γλώσσα αγγίζει τα όριά της;

— Η γλώσσα είναι πολύ δύσκολο να αποδώσει αυτά τα πράγματα, για τον πολύ απλό λόγο ότι μπορεί να τα καταλάβει μόνο όποιος τα έχει βιώσει. Είναι πολύ δύσκολο να αποδώσει κανείς σε οποιαδήποτε γλώσσα κάποιες έννοιες, οι οποίες βρίσκονται σε έναν υπαρκτό χώρο που υπερβαίνει τη λογική αλλά που δεν αντιτίθεται στη λογική.

— Αυτό έχει σχέση με την επιλογή σας να μη χρησιμοποιείτε λόγια στη μουσική σας;

— Όχι, γιατί αυτό δεν είναι επιλογή μου. Απλώς, μέχρι στιγμής δεν έχω συναντήσει συχνά κάποιον που να λέει μέσω του λόγου αυτό που λέω εγώ με τη μουσική μου. Γενικότερα, η αρμονική συνύπαρξη στίχου και μουσικής είναι κάτι που δύσκολα επιτυγχάνεται. Στο χώρο του ελληνικού τραγουδιού λίγες τέτοιες περιπτώσεις θα μπορούσα να αναφέρω. Κάποια παραδείγματα είναι η εξαιρετική συνεργασία

του Γκάτσου με τον Χατζιδάκι, ορισμένα τραγούδια του Σαββόπουλου και κάποιες από τις δουλειές που έχει κάνει ο Νίκος Παπάζογλου. Η σύγχρονη ελληνική μουσική έχει ένα πρόβλημα: αυτό που ονομάζουμε ελληνικό τραγούδι έχει γίνει φετίχ με συνέπεια να εκτοπίζει οτιδήποτε άλλο. Και συνήθως δεν είναι παρά ένα τριλεπτό τετράλεπτο κατασκευάσμα που καταπιάνεται με την αγοραία μορφή του έρωτα. Πάντως, ακόμα και στις πιο ευαίσθητες περιπτώσεις το αποτέλεσμα έχει έναν εγωκεντρισμό. Από ένα σημείο και μετά φυτεύτηκε στον κανένα ο σπόρος του «σκυλάδικου». Εγώ προσωπικά δεν βλέπω τίποτα άλλο.

ΜΕΓΑΛΩΝΟΝΤΑΣ ΣΤΙΣ ΓΙΓΑΝΤΟΑΦΙΣΕΣ

— Δεν είναι λίγο απόλυτη η άποψή σας;
— Όταν βλέπεις τους ανθρώπους που πριν από δέκα χρόνια συμμετείχαν σε διάφορες εναλλακτικές και εκτός κατεστημένου προσπάθειες να βρίσκονται σήμερα σε γιγαντοαφίσεις, τότε τι να πεις; Όλη η ελληνική μουσική σήμερα επιβιώνει σε μαγαζιά, δηλαδή σε χώρους κατανάλωσης «ναρκωτικών». Ακόμα και στις συναυλίες έχει μεταφερθεί αυτό το κλίμα των μαγαζιών.
— Εσείς όμως επιμένετε να κάνετε ζωντανές εμφανίσεις.
— Επιμένω, γιατί ελπίζω ακόμα ότι θα βρεθεί κάποιος τρόπος να κάνουμε όπως πρέπει αυτές τις συναυλίες, με τη μορφή δηλαδή της προσφοράς. Γι' αυτό αναζητώ μικρούς χώρους όπου η επαφή με τον ακροατή είναι πιο άμεση. Όταν παίζεις μουσική έτσι, διαπιστώνεις ότι φτάνεις σιγά σιγά σε κάτι που ίσχυε από την αρχαιότητα, γίνεσαι ο μουσικός ο οποίος βρίσκεται ανάμεσα σε έναν αριθμό ανθρώπων που μπορεί να δεχθεί την ενέργεια της προσήλωσης, να αφήσει ελεύθερο αυτό που έχει έμφυτο μέσα του και να μετουσιώσει αυτή την ενέργεια σε κάτι ουσιαστικό, που αφορά την αληθινή διάσταση των ανθρώπων που συνενεργούνται — και όχι το εγώ τους.
— Περιγράψατε τη μουσική ως διαδικασία ενεργειακής ανταλλαγής όπου ο καλλιτέχνης συμμετέχει ως ένα μέρος του όλου κύκλου. Μήπως όμως ο κύκλος αυτός ολοένα και αποενεργοποιείται από τη μεριά των ακροατών, και εννοώ την έλλειψη ομόψυχης συμμετοχής στα δρώ-

Δυο είναι τα στηρίγματα της μουσικής: η εμπνευση και η μύηση. Και δεν είναι τυχαίο ότι τις δύο αυτές επαραιτες λέξεις δεν τις ακούς ποτε στα ωδεια...

μενα, με αποτέλεσμα να αποενεργοποιείται και ο καλλιτέχνης και να μην μπορεί να αποδώσει στο έργο του;

— Από τη στιγμή που ο καλλιτέχνης συνειδητοποιήσει την τέχνη ως επεξεργασία της ενέργειας βιώνει αμέσως έναν σοβαρό κίνδυνο. Μέχρι τότε τον προστατεύει η άγνοιά του, που στην ουσία είναι η προστασία του εσωτερικού κόσμου από την αλήθεια. Μόλις όμως η αλήθεια φτάσει πιο βαθιά, αυτομάτως στερείσαι κάθε άλλοθι, κάθε δυνατότητας να αποφύγεις τη ροή της ενέργειας που θα σε αγγίξει.

— Και πώς επιτυγχάνεται η υπέρβαση αυτής της άγνοιας;

— Είναι δύσκολο να περιγραφεί με λόγια. Μπορώ μόνο να σας πω πώς αρχίζει. Αρχίζει με το να σε ενδιαφέρει αυτό, και μόνο αυτό. Αμέσως ύστερα θα σου φανερωθεί το επόμενο βήμα. Το πρόβλημα είναι ότι συχνά σε μια τέτοια διαδικασία δεν βλέπεις το επόμενο βήμα, αλλά το εκατοστό κι εκεί πολύ εύκολα χάνεσαι.

Η ΕΜΠΝΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΜΥΗΣΗ

— Υπάρχει σήμερα ένα ρεύμα νέων μουσικών που εκφράζονται με τις παραδοσιακές φόρμες. Βρίσκετε κάποιο ενδιαφέρον στις προσπάθειες αυτές;

— Σίγουρα παρουσιάζει κάποιο ενδιαφέρον, μια και συνδέει νέους ανθρώπους με τις παραδόσεις που δημιουργήθηκαν στο χώρο τους. Αυτό, αν μη τι άλλο, τους φέρνει κοντά στη ζωντανή μουσική. Από την άλλη, όμως, πιστεύω ότι ελάχιστοι από τους ανθρώπους αυτούς γνωρίζουν πραγματικά το αντικείμενο με το οποίο ασχολούνται. Δεν έχουν κάνει τον κόπο να γνωρίσουν τις παραδόσεις του τόπου τους ούτε νομίζω ότι θα το κάνουν. Πριν προλάβουν καλά καλά

να μάθουν τα παραδοσιακά όργανα, ανέβηκαν στη σκηνή και έγιναν στυγνοί επαγγελματίες. Εγώ το τονίζω και θα το τονίζω ώσπου να γίνω βαρετός. Δυο είναι τα στηρίγματα της μουσικής, η εμπνευση και η μύηση. Και δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι τις δύο αυτές «επαραιτες» λέξεις δεν τις ακούς ποτέ στα ωδεια.

— Σίγουρα, όμως, υπάρχει μια αποδοχή αυτού του «ρεύματος», τόσο από μια μερίδα του κοινού όσο και από το ραδιόφωνο και τις δισκογραφικές εταιρείες. Μήπως η αποδοχή αυτή έχει να κάνει και με μια γενικότερη κοινωνική, πολιτική στροφή προς τις αξίες του παρελθόντος που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας;

— Υπάρχει στην εποχή μας έξαρση του εθνικισμού, κι αυτό δυστυχώς είναι παγκόσμιο φαινόμενο. Ο εθνικισμός είναι μια αρρώστια. Ο άνθρωπος κοιτά αυτό που βρίσκεται απέναντί του και βλέπει σε αυτό τη δική του εικόνα, όπως θα την έβλεπε σε έναν καθρέφτη. Αυτή όμως η εικόνα είναι άσχημη και ξένη. Υπάρχει μια ρωγμή στο κέντρο της ύπαρξης του ανθρώπου που πάσχει από την αρρώστια του εθνικισμού. Για να χτυπήσουμε το κακό στη ρίζα του, πρέπει να κλείσουμε αυτή τη ρωγμή.

Στη μουσική τώρα, όλο το ρεύμα της επιστροφής στις ρίζες κουβαλάει εντόνως στοιχείο του εθνικισμού. Του λείπει κάτι δημιουργικό. Ως αποτέλεσμα βγαίνει ένα είδος φολκλορισμού. Δεν μας αρέσει να παραδεχτούμε ότι η εποχή των τοπικών παραδόσεων τελειώνει, ακριβώς επειδή οι άνθρωποι δεν βιώνουν πια μια τοπική πραγματικότητα. Βλέπουμε παραδόσεις να χάνονται, επειδή δεν μπορούν να επιβιώσουν στη σημερινή εποχή. Είναι σαν να βλέπεις κάποιον ηλικιωμένο άνθρωπο να πεθαίνει και να μην μπορείς να κάνεις τίποτα. Αυτή είναι η λειτουργία της φύσης και τίποτα δεν μπορεί να πάει κόντρα στη φύση. Εγώ δεν είμαι υπέρ της διαφύλαξης της παράδοσης με όλα αυτά τα τεχνητά μέσα που προτείνουν κάποιοι. Αυτό που χρειάζεται είναι αγάπη και σεβασμός. Αυτά θα μας καθοδηγήσουν ώστε να αφήσουμε να επιβιώσουν όσα στοιχεία της παράδοσης μπορούν να επιβιώσουν. Γιατί και τις παραδόσεις όταν τις κρατάμε με το ζόρι στη ζωή, τις προσβάλλουμε.

Ανεκτίμητη ερευνητική και εκπαιδευτική προσφορά

Την Τρίτη, 3 Ιανουαρίου 1995, στις 10.30 το πρωί έφυγε η Ελένη Τσαντσάνογλου ύστερα από σκληρή μάχη επί ενάμιση χρό-
νο με τον καρκίνο. Η Ελένη Τσαντσάνο-
γλου υπήρξε μια σπάνια προσωπικότητα
ερευνητριας της νεοελληνικής φιλολογι-
κής επιστήμης που γνώριζε την τέχνη και
είχε την ηθική δύναμη να σβήνει τη δική
της προσωπικότητα έτσι ώστε να αναδει-
κνύεται πληρέστερα το λογοτεχνικό έργο.
Γεννημένη το 1937 στα Σέρβια Κοζάνης, η
Ελένη Τσαντσάνογλου σπούδασε στη Φι-
λοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσ-
σαλονίκης, απ' όπου και αποφοίτησε το
1960. Για ένα σύντομο χρονικό διάστημα
εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση, ενώ η
πρώτη ερευνητική της ενασχόληση ήταν ως
επιστημονική συνεργάτις, πλάι στο δάσκα-
λό της Λίνο Πολίτη, για τον καταρτισμό ερ-
μηνευτικού λεξικού της νεοελληνικής λο-
γοτεχνίας. Από το 1966 εργάστηκε αρχικά
ως βοηθός, κατόπιν ως επιμελήτρια και τέ-
λος ως αναπληρώτρια καθηγήτρια της Νε-
ότερης Ελληνικής Φιλολογίας του Τμήμα-
τος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Το
1978 αναγορεύτηκε διδάκτορας της ίδιας
σχολής. Δίδαξε Νεότερη Ελληνική Φιλο-
λογία ως επισκέπτρια καθηγήτρια στο Πα-
νεπιστήμιο Κρήτης και το 1992-93 στο Πα-
νεπιστήμιο Κύπρου.

Τα κυριότερα δημοσιεύματά της είναι:

1. Αθανάσιος Χριστόπουλος, *Λυρικά*, Ει-
σαγωγή-φιλολογική επιμέλεια (εκδ. Ερ-
μής, NEB), Αθήνα 1970.
2. Βιτζέντζος Κορνάρος, *Η Θυσία του*
Αβραάμ, φιλολογική επιμέλεια (εκδ.
Ερμής, NEB), Αθήνα 1971.
3. *Μια λανθάνουσα ποιητική σύνθεση του*
Διονυσίου Σολωμού - Το αυτόγραφο τετρά-
διο Ζακύνθου αρ. 11, Θεσσαλονίκη 1978
(φωτοτ. έκδοση) και (εκδ. Ερμής, NEB),
Αθήνα 1982.

4. Διονυσίου Σολωμού, *Η Γυναίκα της Ζά-
κυνθος*. Όραμα του Διονυσίου Ιερομονά-
χου εγκατοίκου εις ξωκλήσι Ζακύνθου, Ει-
σαγωγή, αναλυτική έκδοση, σημειώσεις,
σχόλια, (εκδ. Βικελαία Δημοτική Βιβλιο-
θήκη), Ηράκλειο 1991.

5. Διονύσιος Σολωμός, *Η Γυναίκα της Ζά-
κυνθος*. Όραμα του Διονυσίου Ιερομονά-
χου εγκατοίκου εις ξωκλήσι Ζακύνθου, Ει-
σαγωγή, κείμενο, γλωσσάρι (εκδ. Ωκεανί-
δα), Αθήνα 1993.

Δημοσίευσε άρθρα της κυρίως για τον Ρή-
γα, τον Χριστόπουλο και τον Σολωμό σε
επιστημονικά περιοδικά, όπως το *Παλίμ-
ψηστον* και τον *Μολυβδοκονδυλοπελεκη-
τή*, καθώς και σε σύμμεικτους τόμους όπως
το *Σάτιρα και Πολιτική* (εκδ. Εταιρεία
Σπουδών της Σχολής Μωραΐτη), αφιέρωμα

στον Κ.Θ. Δημαρά, στον Στ. Καρατζά, κ.ά.

Η μαθητεία της πλάι στον Λίνο Πολίτη
και η συνεργασία της μαζί του έδωσε ση-
μαντικούς καρπούς, που φέρουν την προ-
σωπική της σφραγίδα. Ο τρίτος τόμος των
Απάντων του Διονυσίου Σολωμού *Αλληλο-
γραφία* (εκδ. Ίκαρος, 1991) δεν θα είχε
ίσως ποτέ δει το φως της δημοσιότητας αν
δεν είχε με τόση αυταπάρηση δουλέψει η
Ελένη Τσαντσάνογλου για την ολοκλήρω-
σή του από το σημείο στο οποίο τον άφησε
ο Λίνος Πολίτης. Υπήρξε επίσης συνεργά-
τις του Γ.Π. Σαββίδη σε ποικίλες δραστη-
ριότητες, ξεκινώντας από μια κοινή δημο-
σίευση στη *Νέα Εστία*: Μια ανθολογία γυ-
ναικείας ποίησης.

Δούλεψε ως το τέλος για να συμβάλει στο
πρόγραμμα του Μορφωτικού Ιδρύματος
Εθνικής Τραπέζης που στόχο του έχει την
επανάδοση των αυτόγραφων έργων του
Σολωμού και πρόλαβε να παραδώσει
διορθωμένη μεταγραφή της *Γυναίκας της*
Ζάκυνθος.

Μέχρι πολύ πρόσφατα το ενδιαφέρον της
για τις εκδοτικές τύχες του Σολωμού εκδη-
λώθηκε έμπρακτα σε ένα τελευταίο της δη-
μοσίευμα στην εφ. *Καθημερινή*. Άλλωστε,
η συμβολή της στις Σολωμικές Σπουδές
υπήρξε καθοριστική και η μέθοδος της
αναλυτικής φιλολογικής έκδοσης των χει-
ρογράφων της *Γυναίκας της Ζάκυνθος*
που επέλεξε, συνιστά μια διαφορετική
προσέγγιση του συνολικού έργου του Σο-
λωμού.

Η εκπαιδευτική προσφορά της Ελένης
Τσαντσάνογλου υπήρξε ανεκτίμητη. Δεν
είναι έργο αυτής της στιγμής η αποτίμησή
της. Ωστόσο, οι χιλιάδες φοιτητές που πέ-
ρασαν από την αίθουσα διδασκαλίας θα
έχουν πάντα μπροστά στα μάτια τους την
αυστηρή και συνάμα τόσο τρυφερή παρου-
σία της, τη συγκροτημένη διδασκαλία της,
την απίστευτα διεισδυτική προσέγγισή της.

KINHMATOΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Και εκεί που οι φόρμες και οι τρόποι στις εκδοχές της τέχνης πάνε να γίνουν (ή και γίνονται) ακαδημαϊσμός και τυποποίηση και εθίζουν το πειθήνιο κοινό (κυρίως όταν αυτό είναι το αμερικανικό) μέσα στην επανάληψη και την επιδερμική της επεξεργασία, έρχεται το απροσδόκητο να αμφισβητήσει κατακτημένους κανόνες γραφής και οπτικά επιτεύγματα και να προτείνει

πων της εκατόχρονης βίβλου γενέσεως του κινηματογράφου, όπου εύκολα κανείς μπορεί να διακρίνει στις «ραφές» των μερών (ηθελημένα, άραγε;) αναφομοίωτες παρουσίες θεατρικών κυρίως και κινηματογραφικών προτύπων που γίνονται πιο αισθητές, εδώ τουλάχιστον στο *Trust*, δεύτερη ταινία του, όπου επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τρόπους και πνεύμα του ευρωπαϊκού κινηματογράφου. Όμως, ο Χάρτλεϋ είναι Αμερικανός μέχρι το μεδούλι και αντλεί το υλικό του από το περιεχόμενο της μικρομεσαίας διάσθρωσης της σύγχρονης αμερικανικής κοινωνίας, όπως την έχουν δει π.χ. ο Σέππαρντ ή ο Μάμμετ. Έναν κόσμο «καμένο», αυτόν που τράβηξε το επιπλέον χαρτί της τράπουλας ή, αντίθετα, τον κατακαθισμένο στο «ελάχιστο» συνέταιρο στη

«Εμπιστοσύνη» του Χαλ Χάρτλεϋ.

των προσβάσεων προς την εμπιστοσύνη, η κατάκτηση της οποίας αποδειχεται η μοναδική προϋπόθεση ανθρώπινης επικοινωνίας και αποδοχής.

Η διαπλοκή των σχέσεων ανάμεσα στα τέσσερα αυτά, τυχαία στην καθημερινότητά τους, άτομα μέχρι τη στιγμή της συμβατικής απεμπλοκής τους (με το τέλος της ταινίας) θα γεμίσει μ' ένα πλήθος «ασημάτων» γεγονότων και «μεταμορφώσεων» που την προέλευσή τους θα τη χρωστάνε σε νευρώσεις ανωριμότητας και κοινωνικής αποτυχίας, αποδέκτης των οποίων γίνεται το μόρφωμα οικογένεια. Ανάμεσα στο μέτωπο αντιπαραθέσεις παιδιών και γονιών, θα παρεμβάλλονται με υπερρεαλιστική λογική δευτερεύοντα γεγονότα και πρόσωπα (όπως π.χ. μια χειροβομβίδα στην τσέπη του Μάθιου, η απαγωγή ενός μωρού, η επίμονη άρνηση του Μάθιου να επισκευάζει τηλεοράσεις — πράγμα που του στοιχίζει μόνιμη ανεργία — γιατί λέει ότι αυτές βλάπτουν τους ανθρώπους) που όλα τους θα συνιστούν έναν αυθαίρετο ντετερμινισμό στην κατά τ' άλλα ευθύγραμμη κινηματογραφική αφήγηση.

Τελικά, έχεις τη βεβαιότητα ότι παρακολουθείς ένα πανέξυπνο μελό, εξοπλισμένο όμως με όλα τα σύγχρονα αφηγηματικά παραφερνάλια που προσδίδουν σ' αυτό τον απόλυτα προσωπικό κινηματογράφο μοναδική γοητεία και αποδοχή. Είναι δηλαδή αυτή η ικανότητα του δημιουργού που σε κάνει να κρυφοχαμογελάς με τις (στημένες;) ζαβολιές και να παραδίνεσαι στο ολόφρεσκο παιχνίδι, έστω και αν στο τέλος σου μένει στη γεύση ένα γλυκόπικρο καταστάλαγμα.

Η παραμυθία της εμπιστοσύνης

ριζοσπαστικές επαναπροσεγγίσεις του κοινωνικού ιστού ανυποψίαστες μέχρι εκείνη τη στιγμή, είτε φαινομενικά είτε πραγματικά.

Αυτό το καινούργιο «ανακάτεμα» της δημιουργικής τράπουλας και η ισόποση ανατρεπτική ορμή γίνονται πιο φανερά όταν επιχειρούνται από νέους (και από ποιους άλλους θα μπορούσαν;) ανθρώπους. Το καλλιτεχνικό «θράσος», η φρεσκάδα του ματιού, συχνά σε υποχρεώνουν να παραβλέπεις αδυναμίες, άγνοιες, αφέλειες και ακόμα αναφομοίωτες επιδράσεις. Έτσι και με τον 34χρονο αμερικανό σεναριογράφο και σκηνοθέτη που με τέσσερις κιόλας μεγάλους μήκους ταινίες στο ενεργητικό του (*Η απίστευτη αλήθεια* 1990, *Trust* 1991, *Απλοί άνθρωποι* 1992 και *Ερασιτέχνης* 1994), όλες ανεξάρτητες παραγωγές (μέχρι τότε, όμως, αυτό;) επέβαλε έναν προσωπικό τρόπο κινηματογραφικής αφήγησης, εμπνευσμένο (όχι κατασκευασμένο) από αριθμό υλικών και τρό-

διανομή μόνο των ψίχουλων της αμερικανικής καταναλωτικής ευωχίας.

Στο *Trust* ο Χάρτλεϋ, μ' ένα μόνο ζευγάρι βασικών ηρώων και ένα επικουρικό, κατασκευάζει ένα κοινωνικό πάτσγουορκ όπου το ετερόκλητο δεν εμποδίζει την αυτάρκεια και την αυθεντικότητα των χαρακτήρων τόσο στις δραματικές όσο και στις κωμικές καταστάσεις και τις συμπεριφορές.

Η Μαρία, στην ηλικία των εφηβικών αδιεξόδων, κατατρύχεται από την ενοχή ότι έγινε η αιτία του αιφνίδιου θανάτου του πατέρα της. Πάνω σε μια λογομαχία για πέντε δολάρια που του ζητούσε, τον χαστούκισε κι εκείνος έμεινε από ανακοπή. Διωγμένη απ' το σπίτι από την υστερική στην αυταρχικότητά της μάνα της (κόπια των θεατρικών ηρωίδων του Ευγένιου Ο' Νηλ), θα συναντήσει τον αρκετά μεγαλύτερό της, ιδιοφυή μεν ηλεκτρονικό Μάθιου, άτομο εντούτοις απροσάρμοστο με ψυχολογικές εκκρεμότητες. Η συνάντηση των δυο νέων ανθρώπων, με την παράλληλη παρουσία του εναπομένου γονιού του καθενός, παρουσία ανασταλτική και γεμάτη υπολογιστικές σκληρύνσεις, θα προχωρήσει σαν μια αμοιβαία ανίχνευση

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37
ΤΗΛ. 38.26.319 FAX 36.39.930

Κ Υ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Η Σ Α Ν

ΕΛΕΝΗ ΦΑΜΕΛΙΑΔΟΥ-ΝΑΚΟΥ

«Στον φίλο μου τον Πατρίκιο...»

σ. 250, 2.500 δρχ.

Ο Πατρίκιος και... η ουρά του, η συνάντηση του αξιωματούχου και της κυρίας από την «μακρινή, άγνωστη και αλλοπρόσαλλη χώρα» σε επτά αλληλοδιαπλεκόμενες ιστορίες συνθέτουν, υπό μορφή παραμυθιού, κριτική των ηθών, πολιτική σάτιρα και φιλοσοφική αλληγορία.

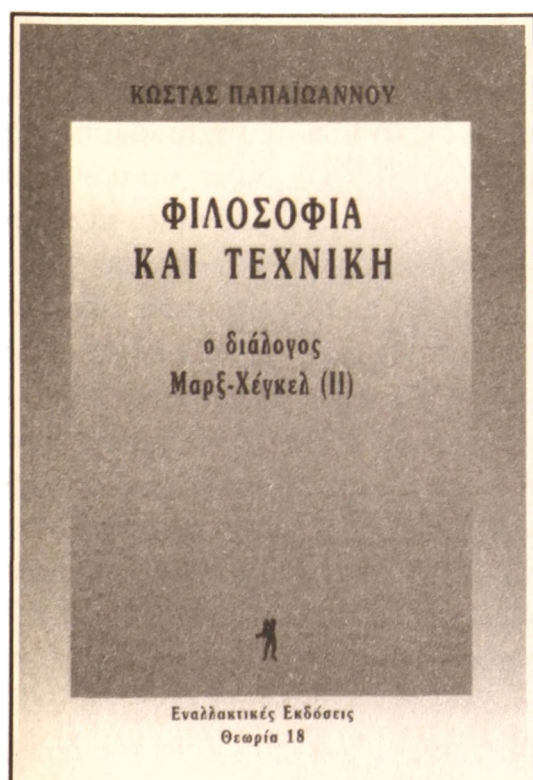
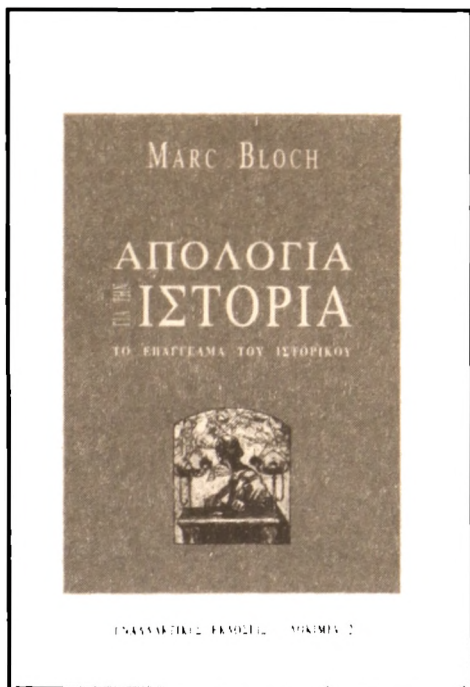
MARC BLOCH

Απολογία για την ιστορία

σ. 212, 2.500 δρχ.

Από τα βασικότερα έργα του συγγραφέα και «καταστατικός χάρτης» της σχολής των Annales, η οποία επαναστατικοποίησε την αντίληψή μας για την ιστορία

Η έκδοση αυτή έρχεται να καλύψει ένα μεγάλο κενό όχι μόνο για τους ιστορικούς αλλά και για την ιστορία των ιδεών.

Κ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Φιλοσοφία και τεχνική

σ. 192, 2.500 δρχ.

Μια προδρομική κριτική του τεχνολογικού ντετερμινισμού και της υποβάθμισης της φύσης που χαρακτήριζαν τις κύριες πλευρές τόσο του εγγελιανού όσο και του μαρξικού έργου.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: ΙΣΤΟΡΙΑ

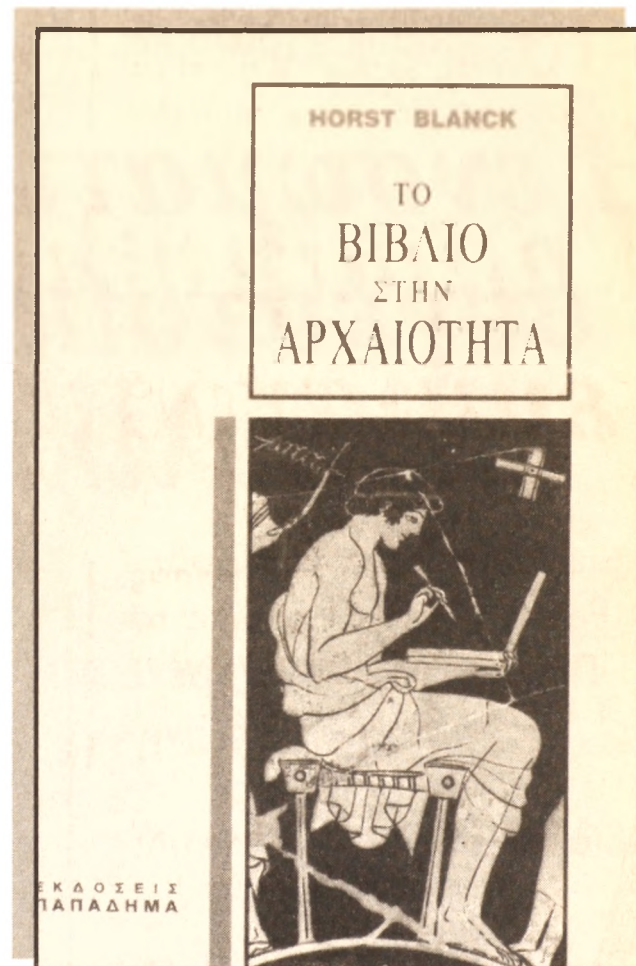
(Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

HORST BLANCK

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΣΤΗΝ

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8, Τηλ.: 36.27.318

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΕΒΑΣΤΑΚΗ

Αν σήμερα κάποιος επικρίνει τον Κουνέλλη (ή τον Τάκη) είναι σαν να επέκρινε τη δεκαετία του '70 τον Τσαρούχη ή του '80 τον Μυτρά. Η γνώμη αστυνομεύεται από τη μοντερνιστική κλιμακτήριο.

τεί την ολόθυμη αφοσίωσή σου για να προκύψει.

Ξανακοιτώντας την έκθεση, προσπερνάς. Έργα που γοητεύουν με την ύλη τους, πληροφορίες ασύντακτες – που μόνο μια ατμόσφαιρα περιγράφουν (ή επικυρώνουν). Ο Κουνέλλης είναι σαφές ότι έχει και βάθος σκέψεως και διεισδυτικότητα οράσεως. Του λείπει η επεξεργασμένη, σχεδόν «ορι-

στική» εικόνα.

Το δυσκολότερο, δηλαδή. Όταν το έργο εγκαταλειφθεί από την «ιδέα», από το εύρημα, το κατασκευαστικό ή παρα-

στατικό ευφυολόγημα, τι του απομένει; Έχω την εντύπωση πως η ιστορία της τέχνης γράφεται απ' αυτό που απομένει.

Τα έργα του Κουνέλλη στα έγκατα του «Ιονίου» έχουν μια «λιμενικότητα», μυρίζουν δεκαετία του '50 κάρβουνα· λινάτσες, πέτρες, χώμα, καφές καβουρντισμένος, λαμαρίνες, μπουλόνια... Όλα τα σύμβολα της μετεμφυλιακής πρωτοαστυφυλικής Ελλάδας (ή Νοτίου Ιταλίας). Έξοχη η υπενθύμιση. Η μνήμη, όμως, δεν είναι απομνημόνευση. Δεν έχει συλλεκτικό χαρακτήρα. Η μνήμη δεν υπενθυμίζει. Θυμάται αλλά δεν αποθησαυρίζει. Η μνήμη ορά.

Αν δραπετεύσει ο θεατής από το πεδίο δράσης των έργων (που υπενθυμίζει) – από τα περιφερειακά δηλαδή χαρακτηριστικά τους όπως π.χ. την ύλη τους ή την εικονοποιό ισχύ τους – τότε τι θα του απομείνει; Ποια επεξεργασμένη φόρμα θα επιζήσει ακολουθώντας (σχεδόν ως μοίρα) το δραπετή;

Νομίζω πως τα έργα θα ξεμείνουν πίσω και μακριά από τον –έστω– τρεκλίζοντα θεατή. Τι τους λείπει;

Το ξανακοίταγμα. Η επιστροφή του οφθαλμού στο τεθειμένο. Η αιρετική διάθεση απέναντι στην ήδη διαμορφωμένη πλαστική κατάσταση.

Στον Κουνέλλη, η εμφανέστατη και διάχυτη προβλεπτικότητα των έργων κατέστρεψε την αναγκαία εικαστική ανασφάλεια. Τα έργα είναι οξειδωμένες προτροπές. Μια θεολογία των οξειδωμένων μετάλλων, της φυσικής φθοράς. Γι' αυτό έχουν αυτό τον πλαστικό παροντισμό. Αυτή τη θνησιγενή φόρμα.

Σε είκοσι χρόνια, τα παιδιά μάλλον θα αγνοούν το *Μέχρι το πλοίο* του Αλέξη Δαμιανού. Δεν θα βλέπουν καν Αυλωνίτη ή Φωτόπουλο ή Φούντα ή Λουίτζι Κομεντίνι, για να μην πω πρώιμο Βισκόντι. Σε είκοσι χρόνια θα έχουν το δικό τους ρετρό, την ξεπουπουλιασμένη έγχρωμη Κορομηλά. Άρα, αυτή η «κουνέλλειος» συνεύρεση των ανθρώπων γύρω από την *ύλη* που ενοποίησε την Ελλάδα της δεκαετίας του '50 (ή τη Νότιο Ιταλία) και την κινηματογραφική ή βιωματική αναπαραγωγή της θα πάψει. Θα πάψει και ο Κουνέλλης μαζί της, μαζί με το βίωμα που ανακαλεί;

Πιθανολογώ πως όχι. Όχι εντελώς. Θα επιζήσει σκηνογραφικά. Σαν ατμόσφαιρα ή δήλωση. Όπως οι αθηναϊκές γωνίες στα τουριστικά δοκίμια της κυρίας Μιχελή. Ο ιστοριογράφος, ο ταξινομητής και καταγραφέας θα τον συμπεριλάβει στο έγκυρο και πληκτικό του πόνημα.

Όχι ο χρησιμοθήρας ζωγράφος στην οράσή του.

Τι μας αποκαλύπτει ο Κουνέλλης (μάλλον το υπόλοιπο των έργων του);

Ξανακοιτάμε το πλοίο, τη φθορά του, τη χαλάρωση των συνδέσμων του. Γίνεται μέλος, το πλοίο, του εικονογραφικού σύμπαντος του Κουνέλλη, διά των έργων του. Μια ναυπηγική ταχυδακτυλουργία.

Χειρονομεί δηλωτικός, ρητορικός, μέσα στις σκουριές του – σαφώς αξιολογότερος άλλων, λιγότερο ισορροπιστής, ευτυχώς.

Περιγράφει στη *Λιμναία Οδύσσεια* (έκδ. Μπερνιέ/Άγρα) τα έργα του σαν περιστατικά. «Στην πρώτη αίθουσα θα υπάρχει το τελάρο με το μεγάλο μαύρο τριαντάφυλλο

Η πληροφορία να συντρίψει το ύψος;

Από το άγχος του μοντερνισμού να παραμείνει νέος, λαμπερός και μοτοσυκλετιστής - ενώ είναι γηραλέος, αλαμπής και πεζός.

Η αναδρομική του Κουνέλλη στο «Ιόνιον» είναι ένα γεγονός εικαστικής ευκολίας. Ποια είναι η ένστασή μου; Και γιατί η ευκολία είναι κάτι το μεμπτόν; Διότι, το γέννημά της μπορεί να έχει τη φυσικότητα και τη φρεσκάδα του πηγαίου, δεν έχει όμως την ανθεκτικότητα του ολοκληρωμένου: αυτού που απαι-

Ο Δημήτρης Σεβαστάκης είναι εικαστικός καλλιτέχνης.

**ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΨΗΦΙΔΕΣ**

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ - ΓΙΩΡΓΟΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ -
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ**
Επτά κείμενα για το Νίκο Καββαδία.
Συναγωγή άρθρων για τον ποιητή Νίκο
Καββαδία.

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη.
Συστηματική καταγραφή των αρχαιοελλη-
νικών πηγών του Οδυσσέα Ελύτη.

Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«ΑΡΙΑΔΗΝ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σε-
φέρη.
Προσπάθεια αποκρυπτογράφησης της ε-
ρωτικής ποιητικής του Γ. Σεφέρη, μέσα α-
πό την προσέγγιση του ποιήματος «Α-
ριάδνη».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ» ΤΟΥ
Α. ΕΜΠΕΡΙΚΟΥ.
Ανάγνωση φιλολογική και κριτική του ποι-
ήματος και διερεύνηση των μορφών αφή-
γησης.

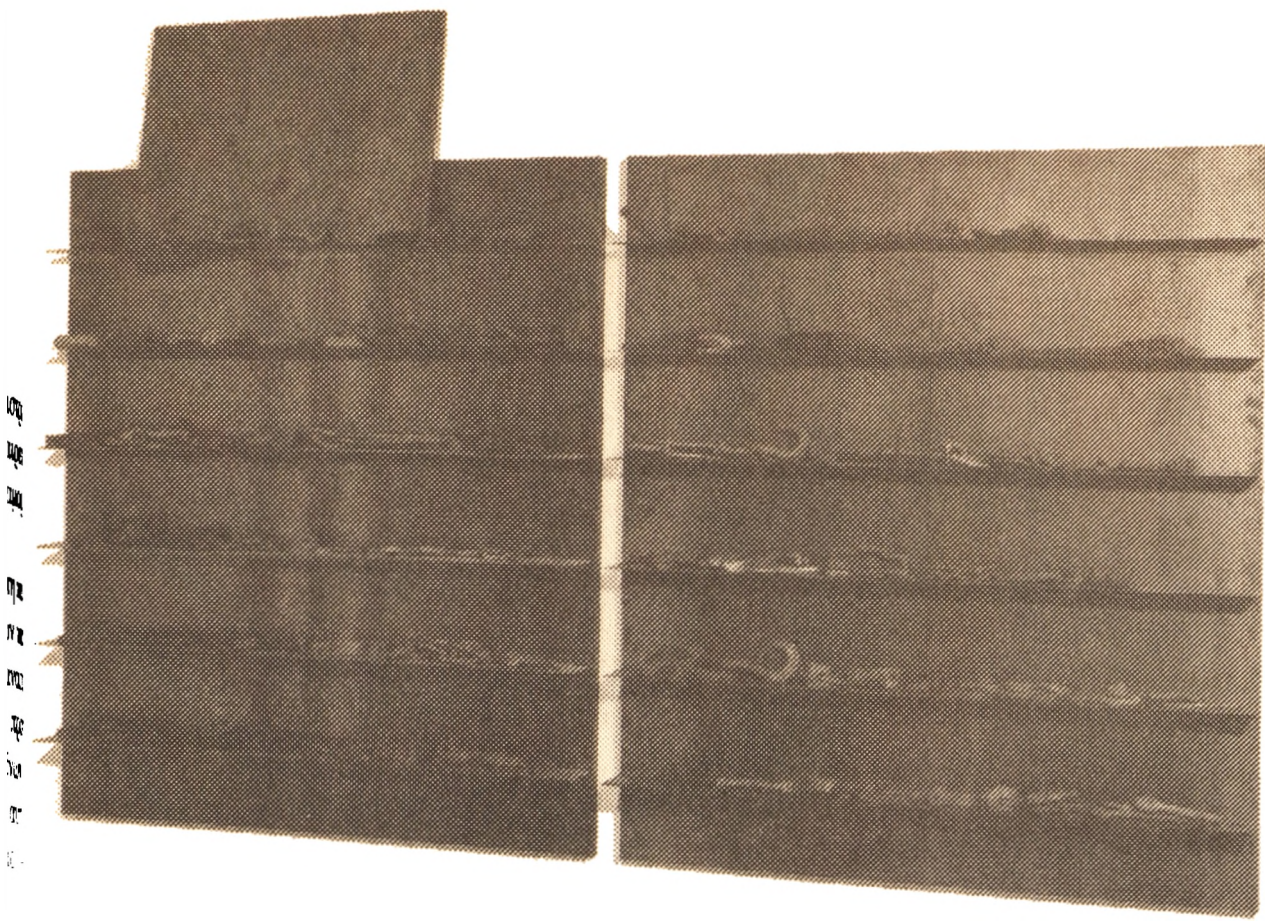
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευμα-
τική ζωή.
Συναγωγή κειμένων για το Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΛΙΟΡΗΣ
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της υποτε-
λείας.
Εξέταση του θέματος της συστηματικής
χρήσης ξένων λέξεων, οι οποίες παραμέ-
νουν έξω από τη μορφολογία της ελληνι-
κής γλώσσας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο ΕΡΩΤΑΣ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ» ΤΟΥ ΑΛ. ΠΑΠΑΔΙΑ-
ΜΑΝΤΗ
Υφολογική προσέγγιση του διηγήματος
«Ο έρωτας στα χιόνια».

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ούτως ή άλλως: Αναγνώστáκης, Εγγονό-
πουλος, Καχτίσης, Χατζής.
Τέσσερις μεταπολεμικοί συγγραφείς, δυο
ποιητές και δυο πεζογράφοι επιλεγμένοι
παραδειγματικά αλλά και παρουσιασμέ-
νοι με υποδειγματικά διαφοροποιημένες
μεθοδεύσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

Λείπει, άραγε, από τον Κουνέλλη η επεξεργασμένη,
η «οριστική» εικόνα; (στη φωτογραφία, εγκατάσταση
από την πρόσφατη έκθεση στο πλοίο «Ιόνιον»).

αι τα κλουβιά (...). Ύστερα θα υπάρχει
νας πίνακας ύψους δύο μέτρων που θα
χει πάνω του ένα τριαντάφυλλο (...) και σε
άποιο σημείο, περίπου στο μέσο του πίνα-
α, το τριαντάφυλλο θα κόβεται στα δύο...»
λπ.

(Αλήθεια πώς μπορείς να προβλέψεις το
ργο σου; Πώς το προαποφασίζεις; Αφού
υτό σε καθοδηγεί, διαπληκτίζεται μαζί
ου, ούτως ή άλλως αυτόνομο σου παρα-
ωρεί μερικές φορές γενναιόδωρα έναν
συχο από τύψεις και ενοχές ύπνο).

Μιλά για «εκθέσεις», όχι για έργα. Αγχω-
ένος ίσως από την ανάγκη εννοιολογικής
νότητας, και ερμηνευτικής πειστικότητας,
εν εμπιστεύεται το έργο του στο κάκιστο
ακατάλληλο ή ανταγωνιστικό περιβάλ-
ον. Το έργο, όμως, έξω από την ιστορία,
ακριά από την περίθαλψη του σκηνικού
ώρου, από τον προστατευτισμό της ερμη-
ευτικής φιλολογίας και των νοηματικών
κλειδιών», το έργο στην υψηλή εκδοχή
ου πρέπει να αντέχει.

Η θεώρηση ροής, μετακίνησης, προσπε-
ράσματος που προτείνει ο Κουνέλλης
όπως και ολόκληρη η ντυσανική κομπορ-
ημοσύνη) οδηγεί σ' έναν πνευματικό νο-
ιαδισμό. Βρίσκω αυτό (την *arte povera* ας
τούμε), το εγκαταλείπω για το άλλο (την
bad art, π.χ., και τους κηφερικούς νεοεξ-
τρεσσιονιστές) κ.λπ.

Μεταναστεύω από το τάδε στο δείνα ση-
ειό. Φροντίζω να αιφνιδιάζω. Πρέπει να

επινοώ. Δεν έχουν σημασία οι κώδικες
διατύπωσης αλλά ο αιφνιδιασμός, η παρα-
δοξολογία. Είναι σαν να καταργηθεί η ποι-
ηση και αντικατασταθεί από τη δημοσιο-
γραφία. Η πληροφορία να συντρίψει το
ύφος.

Η κίνηση στην καταστατική εκδοχή της εί-
ναι ακίνητη. Εικαστικό γεγονός χωρίς
πλαστική υποστήριξη δεν υφίσταται.
Εκτός κι αν κάποιος (ταλαντούχος, φυσι-
κά) προσπαθήσει να διαχειριστεί ένα τε-
ράστιο ποσό απελπισίας (της δικής του
απελπισίας). Σαν τον Βαν Γκονγκ, τον
Πόλλοκ, τον Μπόνς ή τον Ακριθάκη. Τότε
το συμβάν αποκτά την πλαστική του επάρ-
κεια σχεδόν από το χέρι του θεού· από τύ-
χη.

Όταν το 1917 (νομίζω) ο Μ. Ντυσάν εξέ-
θεσε το ουροδοχείο ως γλυπτό προκάλεσε
θύελλα. Σήμερα καμιά ηθική δεν θίγεται
από κάτι τέτοιο (ούτε καν από την αναφρό-
διτη αγυρτεία του Τζεφ Κουνς). Σήμερα,
λοιπόν, το ουροδοχείο του Ντυσάν στο
εξωθητικό βάθρο του είναι εκπληκτικά
ασήμαντο, απογυμνωμένο από την κοινω-
νική σύμβαση που το ωραιοποίησε.

Το ουροδοχείο του Ντυσάν ξανάγινε αυτό
που ήταν: «γκιογκιό».

Δυστυχώς, το εύρημα μετά από λίγο θανα-
τώνεται. Το ίδιο και ο απλώς ευρεσιτέχνης
δημιουργός.

Έστω και αν είναι προικισμένος με θέρη
σαν αυτή του Κουνέλλη.

ΕΝΑ ΑΠΟΜΑΚΡΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ - ΠΟΥ ΠΟΙΟΝ ΑΦΟΡΑ;

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

Στις 26 Νοεμβρίου εγκαινιάστηκε στην Πάτρα η πρώτη έκθεση αρχιτεκτονικού έργου της Νοτιοδυτικής Ελλάδας, με την πρωτοβουλία του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων του Νομού Αχαΐας (ΣΑΝΑ). Ήμουν εκεί

στητη έκθεση και μια ακόμα είχε εξοπλιστεί με καθίσματα για το κοινό. Ο σύλλογος είχε προλάβει να τυπώσει μάλιστα και κατάλογο της έκθεσης, άψογα οργανωμένο, με σχέδια, φωτογραφίες και βιογραφικά όσων συμμετείχαν. Η ίδια η έκθεση ήταν κατατοπιστική για ένα αρκετά μεγάλο σε έκταση τμήμα του ελληνικού χώρου, αποδεικνύοντας ότι δεν υπάρχουν πια στεγανά ανάμεσα σε «επαρχιακή» και «κεντρική» παραγωγή αρχιτεκτονικής.

Με μια πρόχειρη ματιά διαπιστώνεται ότι αρκετοί αρχιτέκτονες είτε έχουν γραφεία στην Αθήνα και δουλεύουν στη Ν.Δ. Ελλάδα, είτε μεταφέρο-

νται εκεί αφού έχουν πρώτα δουλέψει στο κέντρο. Αν σε αυτό τον υπολογισμό περιληφθούν και όσοι (αναγκαστικά) σπούδασαν σε μια από τις δύο σχολές αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα, φαίνεται αμέσως ότι δεν υπάρχουν κανενός είδους «στεγανά». Άλλωστε και η συζήτηση που έγινε εκείνο το βράδυ δεν είχε τίποτα το αυστηρά τοπικό. Ο Σ. Σημαιοφορίδης είχε προδιαγράψει την πορεία της κουβέντας με τέσσερις ερωτήσεις: ρόλος και σημασία της κριτικής, διαφορά έντεχνης με μαζική αρχιτεκτονική, σχέση αρχιτεκτόνων με κοινωνικό ιστό, σκέψεις για το παρόν και το μέλλον. Φαίνεται πως η επιλογή των ομιλητών ήταν καλή γιατί ο καθένας κινήθηκε σε διαφορετικό επίπεδο, άσχετα αν συμφωνούσε ή διαφωνούσε με όσα έλεγαν οι άλλοι. Μπορεί να μην έγιναν εντυπωσιακοί καβγάδες (δεν ήμασταν άλλωστε καλεσμένοι σε κάποιο κανάλι) αλλά νομίζω πως όλοι κερδίσαμε τίμια το ωραίο φαί στο Γλαύκο που μας κέρασε ο ΣΑΝΑ κατόπιν. Πρόσθετο ενδιαφέρον είχαν, όπως συχνά

συμβαίνει, εκείνα που τελικά δεν ειπώθηκαν ανοιχτά. Που ακούστηκαν διακριτικά αλλά δεν τέθηκαν σε συζήτηση. Όπως (ένα παράδειγμα) η σχέση του Δήμου Πατραίων με τους αρχιτέκτονες, ο ανεξέλεγκτος τρόπος που εκτελούνται έργα εξωραϊσμού στην πόλη. Η ίδια η αποκατάσταση του παλιού Νοσοκομείου από τον Δήμο είχε γίνει χωρίς αρχιτεκτονική επίβλεψη, πράγμα που ήταν πέρα για πέρα ορατό. Άραγε, να ιδρώσε καθόλου το αυτί του Δημάρχου; Δεν έδειξε τίποτα!

Έμεινα τελικά με την εντύπωση ότι μετά την αποχώρηση των επισήμων, όταν μείναμε «εμείς και εμείς», και άρχισε η γνωστή γκρίνια για το πόσο παραγνωρισμένοι είμαστε σαν κλάδος και λειτούργημα, πόσο απομονωμένοι είμαστε ακόμα και μεταξύ μας, πάλι τα λέγαμε για παρηγοριά. Τι να την κάνω όμως αυτή την ομαδική θεραπεία;

Θα μπορούσε κανείς επίσης να απορήσει τι άραγε μπορούν να πουν για την αρχιτεκτονική πράξη τέσσερις «πανεπιστημιακοί» και ένας «εκδότης». Που δεν τρέβουν το κάθισμα του παντελονιού τους στο σχεδιαστήριο από το πρωί ως το βράδυ, που δεν κυνηγιούνται στα γιαπιά ή στην υπηρεσία πολεοδομίας μέρα μπαίνει - μέρα βγαίνει. Τι είδους απήχηση μπορεί να έχει στην «ευρύτερη αρχιτεκτονική κοινότητα» ένας προβληματισμός έτσι γενικόλογος και θεωρητικός, όπως εκείνων που έχουν επάγγελμα πια το λόγο. Το ακροατήριο ήταν, παρ' όλα αυτά, υπάκουο και ευγενικό. Μόνο δύο φορές έγιναν ερωτήσεις για το ρόλο των πανεπιστημίων στα τρέχοντα καυτά προβλήματα (βλέπε μελετο-κατασκευές) και για την πολυτέλεια των θεωρητικών να σκέφτονται χωρίς να χρειάζεται να πράξουν.

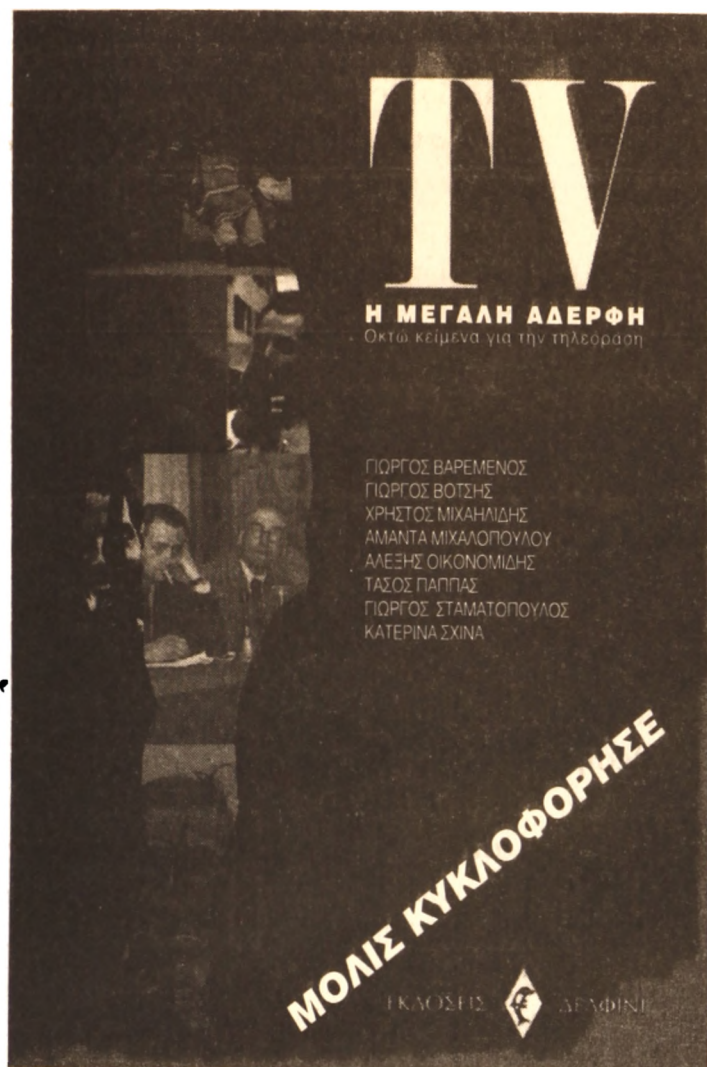
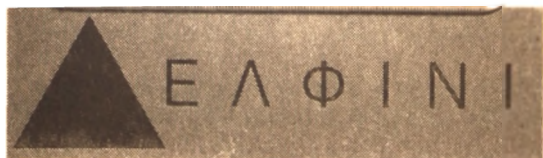
Με την ευκαιρία, είχα ξαναβρεθεί με παλιούς απόφοιτους και μαθητές, με γνωστούς από προηγούμενα ταξίδια, άλλους που είχαν ταξιδέψει αρκετά χιλιόμετρα για να παρευρεθούν. Πάντα με συγκινούν αυτές οι εκδηλώσεις, η ευκαιρία να συνδεθείς ξανά με πρόσωπα και πράγματα. Αλλά την ίδια στιγμή αισθάνθηκα τύψεις που δεν είχαμε τίποτα πιο άμεσο να πούμε, πιο κοντά στη καθημερινότητα της αρχιτεκτονικής πράξης. Ή ήταν αυτός ακριβώς ο ρόλος μας: να παίξουμε ένα απόμακρο παιχνίδι, που δεν αφορά κανέναν, μprostά σε ένα ακροατήριο;

Μια έκθεση στην Πάτρα

προσκαλεσμένος μαζί με τέσσερις ακόμα συναδέλφους, για να συζητήσουμε σε στρογγυλό τραπέζι (τι άλλο;) περί αρχιτεκτονικής.

Συντονιστής της συζήτησης είχε οριστεί ο Γ. Σημαιοφορίδης και συμμετείχαν επίσης οι Κ. Μωραΐτης, Π. Μαρτινίδης και Λ. Παπαδόπουλος. Δηλαδή, ήμασταν δύο από το Πολυτεχνείο της Αθήνας, δύο από την Πολυτεχνική της Θεσσαλονίκης με επικεφαλής έναν διευθυντή περιοδικού (Τεύχος).

Η έκθεση εγκαινιάστηκε από το δήμαρχο της πόλης, τον γνωστό κ. Καράβολα, που επιπλέον είχε παραχωρήσει και τους χώρους του παλιού Δημοτικού Νοσοκομείου, μόλις ανακαινισμένου, για τις εκδηλώσεις. Σε τέσσερις αίθουσες απλωνόταν η καλαί-

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΑΡΕΜΕΝΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΟΤΣΗΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
ΑΜΑΝΤΑ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΛΕΞΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ
ΤΑΣΟΣ ΠΑΠΠΑΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ

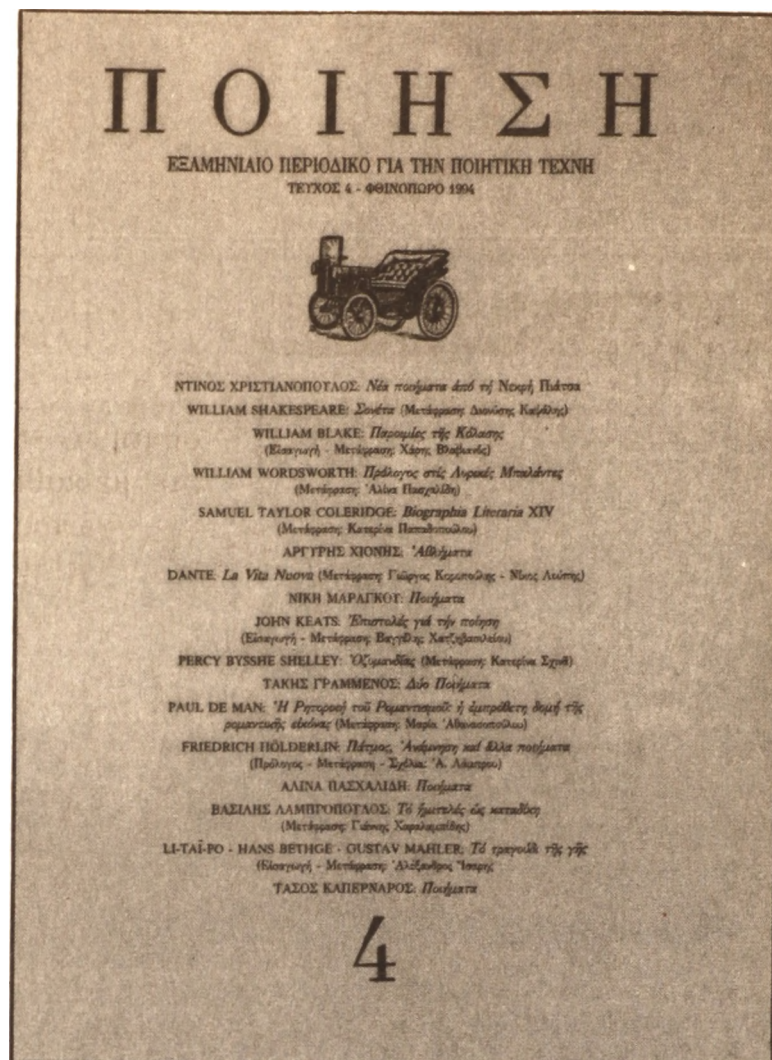
**ΟΙ Α ΟΙ Α
ΘΑ ΘΕΛΑΤΕ
ΝΑ ΜΑΘΕΤΕ
ΓΙΑ ΤΗΝ
TV***

* ΑΛΛΑ ΚΑΝΕΙΣ ΩΣ ΓΩΡΑ ΔΕΝ ΣΑΣ ΤΑ ΕΧΕΙ ΠΕΙ...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ, ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 23-25,
106 77 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 38 30 955, FAX: 33 03 175

Π Ο Ι Η Σ Η

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Κυκλοφορεί το 4ο τεύχος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

Γνωρίστε τον Ελληνικό Πολιτισμό
με τις Εκδόσεις Ποιότητας

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

που τιμούν τα ελληνικά γράμματα
και συμβάλλουν στην ανάπτυξη
των κλασικών σπουδών και της παιδείας
στην πατρίδα μας

Κάθε βιβλίο μας είναι το πολυτιμότερο
και φθηνότερο δώρο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑ. Ιπποκράτους 8, Αθήνα, τηλ. 36.27.318

Ν Ε Υ Σ Ι Σ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΝΕΥΣΙΣ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
Τεύχος 1 - Φθινόπωρο 1994

1

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΤΑ

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΟΥ: Εισαγωγή

PETER M. HEIMANN: Οι επιστημονικές επαναστάσεις

ALEXANDRE KOURE: Γαλιλαίος και Πλάτων

RICHARD S. WESTFALL: Καταργώντας την επιστημονική κοινότητα

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ορθολογία, τεχνολογικές Οργανώσεις και Διαφορετικότητα

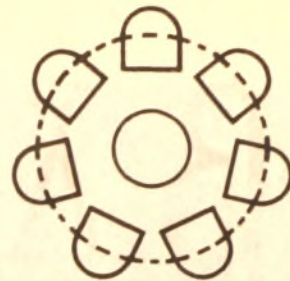
ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΡΕΣΤΙΑΝΙΔΗΣ: Η αρετή συμβαίνει στην κοινωνία του Διασένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Κυκλοφορεί το 1ο Τεύχος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ.: 3607744

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

4η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ
ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

"Ο ΔΥΣΚΟΛΟΣ ΑΣΘΕΝΗΣ
ΚΑΙ
Η ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ"

Αθήνα, 8 - 9 Απριλίου 1995

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 6435.980 FAX: 6445.140
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 151, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 6447.533

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΥΓΛΟΥ

ΟΙ ΚΟΚΚΙΝΟΙ ΞΑΝΑΡΧΟΝΤΑΙ;

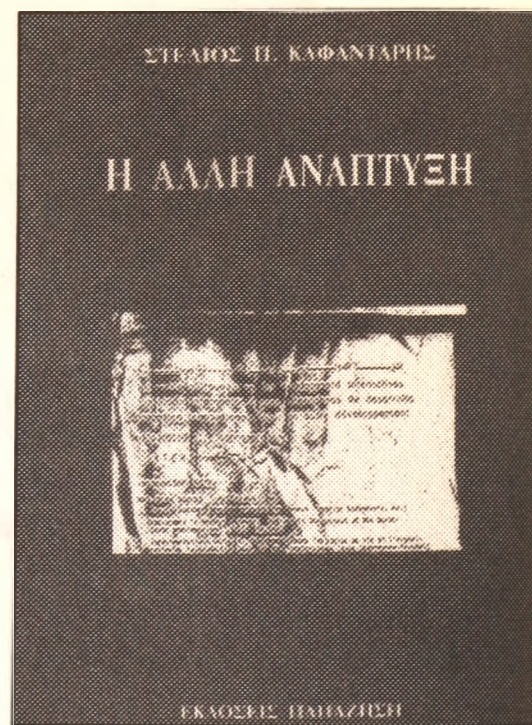
ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ - Α. Α. ΛΙΒΑΝΗ

ΣΤΕΛΙΟΣ Π. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ
Η ΑΛΛΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Μπροστά στο σώμα της Άλλης Ανάπτυξης, του Στέλιου Καφαντάρη σκέφτομαι πως αυτό που έχει σημασία δεν είναι το πόσο πρώιμα, για τα δικά μας μέτρα, θίγονται ορισμένα προβλήματα αλλά η στάση απέναντί σ' αυτά, που δηλώνεται από το ύφος των κειμένων. Μια στάση εριστική ίσως, αμφισβήτησης οπωσδήποτε, που συνιστά ωστόσο την μόνη αξιοπρεπή δυνατότητα αντίδρασης σε μια κατάσταση πραγμάτων για την οποία κανείς δεν τρέφει αυταπάτες.

Θανάσης Βαλτινός

Β **ΚΡΙΤΙΚΗ** ιβλίου

Το σχέδιο του Κακού Όρους.

Η **Κ**ρήτη στις **α**ρχές του 17ου αιώνα.

Francesco Basilicata,
Το «Βασίλειον της Κρήτης».
Εκδ. Μικρός Ναυτίλος, Βικε-
λαία Βιβλιοθήκη, Σύνδεσμος
TEAK Κρήτης,
Ηράκλειο 1994.

Μόλο που η λέξη “βασίλειον”
— και μάλιστα συναρτημένη με
έναν κατεξοχήν ξένο προς αυ-

τήν τόπο, την Κρήτη — δεν εί-
ναι καίρια συνδεδεμένη με τα
πράγματα, εν τούτοις, στην πε-
ρίπτωση των σαράντα τριών
χωρογραφικών πινάκων του
ενετού μηχανικού Francesco
Basilicata εύκολα παραδέχεται
κανείς ότι είναι η αρμόζουσα.

Πρώτα απ’ όλα, είναι η αρμό-
ζουσα με την έννοια που αντι-
λαμβάνοταν το νησί η Γαληνο-

τάτη Δημοκρατία του Αδρία —
δηλαδή σαν μια εντελώς ιδιαί-
τερης σημασίας κτήση της, που
υπερέβαινε τα κοινά της επο-
χής μέτρα. Δεύτερον, με την έν-
νοια που προκύπτει από μια
απλή θεώρηση του περιεχομέ-
νου των εν λόγω χωρογραφι-
κών πινάκων, που αναδεικνύ-
ουν έναν τόπο προικισμένο από
την φύση με πάμπολλα στοιχεία

Καλή Χρονιά! Σας τα ‘παν,
βέβαια, κι άλλοι αυτά τα
κάλαντα. Ο χαρτοκόπτης.
πάντως, σας εύχεται να
συνεχίσετε διαβάζοντας
μεροληπτικά και να
επιμένετε στη διαμόρφωση
προσωπικής γνώμης.

Λευκώματα κυκλοφορούν
πολλά κατά την περίοδο των
γιορτών. Συχνά παίζουν το
ρόλο διακοσμητικού
αντικειμένου ή
μετατρέπονται σε δώρα
αξιώσεων, χωρίς αυτό να
σημαίνει πως φτάνει πάντα
τα ίδια τα βιβλία. Το βιβλίο
που συνέθεσε η **Μαρούλα**
Κλιάφα με τις φωτογραφίες
του **Δημήτρη Λέτσιου**,
Γυναίκες της γης (εκδ.
Κέδρος, 1994) πιστοποιεί
αυτή ακριβώς τη διαφορά:
ένα λεύκωμα που
συγκεντρώνει την ταραχή,
την ευτυχία, την αγωνία και
τις ελπίδες του γυναικείου
προσώπου όταν ταυτίζεται
με τη γη. Η Μαρούλα
Κλιάφα γνωρίζει καλά ότι
ανήκει στο γένος των
γυναικών και συνάμα τιμά
με τη δουλειά της τη γη που
την ανάθρεψε, τη Θεσσαλία.
Το βιβλίο της, τίμιο και
σεμνό έργο, αξίζει την
ιδιαίτερη προσοχή μας·
αξίζουν την αφοσίωσή μας η
Βαΐτσα, η Λεμονιά, η
Δέσποινα, η Στεργιάνω, η
Ελένη, η Μαρία...

Μια διαφορετική
αξιοποίηση της
φωτογραφίας γίνεται από τη
Νίκη-Ρεβέκκα

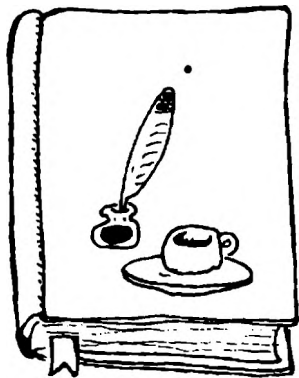
Παπαγεωργίου στο βιβλίο
της *Οι δύο αδελφές* (εκδ.
Άγρα, 1994).

Φωτορομάντσο: πρόκειται,
δηλαδή, για ένα
μυθιστόρημα γραμμένο με
φωτογραφίες που
συνοδεύονται από
συνοπτικές όσο και καίριες
λεξάντες· φωτογραφίες

κυρίως οικογενειακές, που ανασυνθέτουν με γοητευτικό τρόπο μια τετριμμένη ιστορία. Και χρειάζεται να διαθέτεις μεγάλη μαστοριά και ευαισθησία, να 'σαι προικισμένος τεχνουργός, για να αναδείξεις το κοινότοπο και τετριμμένο.

“...Ναΐουσι πέρην κλυτοῦ Ὠκεανοῖο ἑσχατιῇ πρὸς νυκτός, ἴν' Ἑσπερίδες λιγύφωνοι, Σθεννώ τ' Εὐρυάλη τε Μέδουσά τε λυγρὰ παθοῦσα”, μας λέει ο Ησίοδος για τις Γοργόνες. Και στη σειρά **“Ελληνική Μυθολογία”** διαβάσαμε για τη Μέδουσα (εκδ. Άμμος, 1994) όχι βέβαια κείμενα στα αρχαία ελληνικά, αλλά κείμενα γραμμένα με προσοχή και με γνώση (**Κατερίνη Λιάμπη**). Η πλούσια συγκέντρωση εικονογραφικού υλικού (**Πέτρος Γαϊτάνος**) συλλειτουργεί με το κείμενο και προσφέρει τις ποικίλες εκδοχές της απεικόνισης της Μέδουσας ανά τους αιώνες. Αν θεωρήσουμε πως το βιβλίο απευθύνεται σε νεαρούς αναγνώστες, τότε λοιπόν, τυχεροί γονείς που θα απολαύσετε με την άκρη του ματιού σας τα βιβλία που δεν είχατε στα παιδικά σας χρόνια.

“Ξύπνησε με καλή διάθεση μετά από πολύ καιρό. Ίσως οφειλόταν στην απόφασή της να βγει στα βιβλιοπωλεία, ίσως πάλι στη γνωριμία της προηγούμενης βραδιάς. (...) Και ούτε είχε σημασία τι της προκαλούσε την καλή διάθεση, όσο η επιθυμία της να μπει, μετά από πολύ καιρό, στον πειρασμό να σπάσει την αδιαφορία της

φυσικού κάλλους και εξοπλισμένο από τον άνθρωπο με την αμυντική θωράκιση μιας μεγάλης και τρανής χώρας. Και, τρίτον, με την έννοια στην οποία καταλήγει η οποιαδήποτε μακρόχρονη συναναστροφή με τα μέρη και τους ανθρώπους του συγκεκριμένου νησιού, που αναγορεύει σε ξεχωριστή ακόμη και την πιο απλή ή συνήθη στιγμή.

Με την έννοια, λοιπόν, της κορυφαίας περιοχής έξω από τα όρια του “κέντρου” μιας ναυτικής αυτοκρατορίας, του τόπου που έχει λάβει μian εντελώς ξεχωριστή “δωρεά”, και της έντονης ερωτικής σχέσης που κλείνει τα μάτια στη θέα ακόμη και της πιο μεγάλης ατέλειας, η λέξη “βασιλείον” για την περίπτωση της Κρήτης κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας (1210-1669) δεν ηχεί καθόλου παράξενα. Αντίθετα, η παρουσία της στα χειρόγραφα της εποχής δίνει το έναυσμα στον φιλοπερίεργο νου τόσο να ψάξει όσο και να εξηγήσει.

Από αυτή την αφετηρία ξεκινώντας, τρεις εκδότες (ο **“Μικρός Ναυτίλος”**, η **“Βικελαία Βιβλιοθήκη”** και ο **Σύνδεσμος Τ.Ε.Δ.Κ. Κρήτης**) αποφάσισαν και πραγματοποιήσαν την παρουσίαση στα ελληνικά του χειρογράφου του **Μουσείου Coper** της Βενετίας — ενός χειρογράφου που φέρει χρονολογία 1618 και είναι φιλοτεχνημένο από τον ενετό μηχανικό **Francesco Basilicata**. Με έκδηλο τον σεβασμό προς την αρχική μορφή του και με την προσθήκη μόνον των απαραίτητων για την “περιήγησή” του εισαγωγικών κειμένων και υπομνημάτων (γραμμένων από τους **Νικόλαο Μ. Παναγιωτάκη, Θέμη Στρογγυλό**

και **Βάσω Δανέζη-Λαμπρινού**), οι εκδότες κατόρθωσαν να ανοίξουν μian ακόμη πολυσήμαντη οδό προς την κατεύθυνση της προαγωγής της τοπικής αυτογνωσίας και να προσφέρουν, σχεδόν αλώβητο, ένα μοναδικής αισθητικής και ιστορικής αξίας “κειμήλιο” στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό.

* * *

Το περιβάλλον παραγωγής του έργου είναι η Κρήτη των αρχών του 17ου αιώνα. Η οθωμανική απειλή είναι πλέον ορατή και η Βενετία έχει καταληφθεί από αγωνία μεγάλη. Πρέπει πάση θυσία να κρατήσει την Κρήτη. αυτόν τον κρίσιμης σημασίας θαλάσσιο κόμβο της Ανατολικής Μεσογείου. Στην επιδίωξη αυτή επιστρατεύει όλες της τις δυνάμεις. Μία από αυτές, οι αρχιτέκτονες και οι μηχανικοί της, επιφορτίζονται με το καθήκον της επακριβούς περιγραφής των οχυρωματικών έργων. των όρμων και των λιμένων του νησιού, καθώς και με την ευθύνη της υποβολής συγκεκριμένων εισηγήσεων για την ενίσχυση της αμυντικής του θωράκισης. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η εργασία του Francesco Basilicata, που, ως στρατιωτικός μηχανικός στην υπηρεσία της Γαληνοτάτης, σχεδιάζει και επιβλέπει την εκτέλεση οχυρωματικών έργων και φροντίζει για την συντήρησή τους. Ωστόσο, όπως παρατηρεί ο καθ. Ν. Μ. Παναγιωτάκης, “αν και τα σχέδιά του είναι εκείνα που κυρίως έχουν καταστήσει γνωστό τον Basilicata, κεντρική ασφαλώς θέση στο έργο του κατέχει η εκτενής έκθεσή του (*Relatione*) για την Κρήτη” (την οποία ο ιστοριοδίφης Στέργιος Σπανάκης έχει εκδόσει από το 1969 στον πέμπτο τόμο των **“Μνημείων της Κρητικής Ιστορίας”**). “Το βενετικό χειρόγραφο των σχεδίων του Basilicata”, σημειώνει επίσης ο Ν. Μ. Παναγιωτάκης, “είναι καλλιτεχνικότατα φιλοτεχνημένο. (...) Εκτός από την προμετω-

πίδα, που έχει σχεδιαστεί με τεχνα και με αρμονική συμμετρία, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα διακοσμητικά πλαίσια (πλοχομοί, άνθη και αθήμια) που περιβάλλουν κάθε σχέδιο. (...) Έτσι, στο σχέδιο του Κακού Όρους (**XXXVIII**) απεικονίζεται ένα ουράνιο τόξο και βροχή, στο σχέδιο του φρουρίου των Σφακίων (**XXI**) ένας ήλιος που δύνει περιβαλλόμενος από σύννεφα, και σε όλα τα σχέδια παραλίων πλεούμενα κάθε τύπου που διασχίζουν τη θάλασσα (με φουσκωμένα πανιά, αναπεπταμένες σημαίες και αριστοτεχνική απόδοση των λεπτομερειών) άλλοτε ενηνεμία και άλλοτε σε τρικυμία. Δεν λείπουν επίσης τα μεγάλα ψάρια και τα μυθικά ή πραγματικά θαλάσσια τέρατα”.

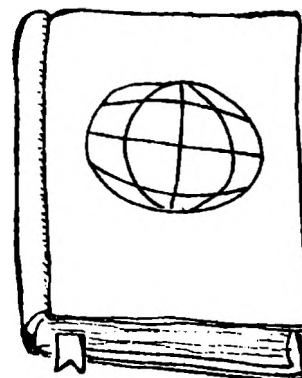
* * *

Η έκδοση του χειρογράφου του Francesco Basilicata, αν φέρει προλογικά η Βάσω Δανέζη-Λαμπρινού, “θα συγκινήσει τους λάτρεις της ιστορίας και της χαρτογραφίας”. “Όταν σκεφτόμαστε κανείς ένα έργο σαν αυτό, δεν μπορεί παρά να παροτρυνθεί από τον τρόπο που συλλαμβάνει τον κόσμο ένας εξαιρετος, εμπνευσμένος χρωστήρας. Δεν μπορεί παρά να υπερβεί το δέος των συντελεσμένων και να αφεθεί, μια ακόμα φορά, στην μαγεία των χρωμάτων και των εικόνων. Άλλωστε και ίδιος ο Basilicata εν-τέχνως υπερβαίνει τον κόσμο και τα πράγματα του καιρού του”.

* * *

Την ευθύνη της διακίνησης της έκδοσης εκτός Κρήτης έχουν αναλάβει οι επίσης κρητικές εκδόσεις **“Δωρικός”**.

Χρήστος Νησιώτης

Η τραγωδία της Μέσης Ανατολής

Βαγγέλης Χατζηαγγελής -
Λάμπης Ράππας,
*Όγδοο Τάγμα -
και γιατί
από ποιους διαλύθηκαν
Ελληνικές Ένοπλες Δυνά-
μεις στη Μέση Ανατολή (1943-
14).*
Εκδόσεις Ράππα, Αθήνα 1994

Γιατί εμένα με καίει, ακόμα και ύστερα που έχω γράψει *Ακυβέρνητες Πολιτείες*] η άθιση του Απριλίου. Τον έχω και κιόλας τον Απριλίου παρά τον έντονα, και η αδικία που γίνεται στους ανθρώπους που συνίστηκαν και θυσιάστηκαν. Αυτό μ' έκανε να γράψω, να δικαιωθεί ο Απριλίου». παραπάνω λόγια του Στρατή Τσίρκα, ειπωμένα λίγο πριν πεθάνει, δείχνουν πόσο τον επηρέασε εκείνος ο τρομερός Απριλίου του 1944, όταν το κίνημα των ελλήνων αντιφασιστών στρατό και το στόλο της Εξάνδρειας κατεστάλη βίαια από τους Άγγλους και την κυβέρνηση του Καΐρου. Οι διώξεις που ακολούθησαν και η αποκήρυξη του κινήματος από το ΕΑΜ και το ΚΚΕ άφησαν ανεξίτηλη πίκρα στους αγωνιστές είνους.

Από τότε γράφτηκαν πολλά ιστορικά βιβλία και μαρτυρίες για εκείνα τα γεγονότα από πολλές πλευρές. Σημαντικότερα από την αριστερή πλευρά είναι: *Εθνική Αντίσταση στη Μέση Ανατολή*, Θεμέλιο, 1981, του Γεωργίου Νεφελούδη και *Η πράξη της ελληνικής τραγωδίας. Μέση Ανατολή 1941-1944*,

Σύγχρονη Εποχή, 1994, του Γεωργίου Αθανασιάδη. Τώρα, πενήντα χρόνια από εκείνη τη σημαντική στιγμή της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας, άγνωστων περισσώτερους για πολλούς λόγους, έρχονται δυο από τους πρωταγωνιστές της για να μιλήσουν με τη σειρά τους.

Το βιβλίο *Το Όγδοο Τάγμα*, που εκδόθηκε από τις Εκδόσεις Ράππα, περιέχει τις «Σελίδες Ημερολογίου» του Βαγγέλη Χατζηαγγελή και μια «Ιστορική Εισαγωγή» του Λάμπη Ράππα. Ο πρώτος, εθελοντής στις ένοπλες δυνάμεις της Μέσης Ανατολής, αρχικά στη Β' Ταξιαρχία και στη συνέχεια, μετά τη διάλυσή της, στο Όγδοο Τάγμα, δημοσιεύει το ημερολόγιο που κρατούσε τότε, ως φόρο τιμής στους συναγωνιστές του, ζώντες και νεκρούς, ανάμεσα στους οποίους κι ο αρχαιολόγος Μανώλης Ανδρόνικος. Ο δεύτερος, επίσης εθελοντής στη Β' Ταξιαρχία και στο Όγδοο Τάγμα, υπήρξε εκτός των άλλων, στη συντακτική επιτροπή του αντιφασιστικού περιοδικού *Έλλην*, μαζί με τον Στρατή Τσίρκα και τον Στρατή Ζερμπίνη το 1942.

Το κείμενο του Λάμπη Ράππα αποτελείται από δυο μέρη. Το πρώτο δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 1963 στο περιοδικό της Κ.Ε. του ΚΚΕ *Εθνική Αντίσταση* στο Βουκουρέστι, ενώ το δεύτερο γράφτηκε τον περασμένο Απρίλιο και είναι ανέκδοτο. Στο πρώτο καταλογίζει ευθύνες για τα γεγονότα εκείνα στον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, ο οποίος για να γίνει «πρωθυπουργός της απελευθέρωσης» με τις ευλογίες των Άγγλων, συμμάχησε με τους τεταρταυγουςιανούς στο στράτευμα και

την κυβέρνηση. Στο δεύτερο επιρρίπτει ευθύνες στο ΚΚΕ (που εδέσποζε στο ΕΑΜ) το οποίο με την πολιτική του μυωπία, όχι μόνο καταδίκασε το κίνημα, αλλά έφθασε στις τραγικές -όπως αποδείχτηκε- συμφωνίες του Λιβάνου, της Καζέρτας και τέλος της Βάρκιζας. Υποστηρίζει πως από το 1918 και μετά, από την εμφάνιση του οργανωμένου κόμματος της εργατικής τάξης, η Αριστερά είχε πάντα μιαν ηγεσία, που ήταν πολύ κατώτερη των προσδοκιών των οπαδών της.

Κατηγορεί τους εκπροσώπους του ΚΚΕ στη Μέση Ανατολή, αλλά και την ηγεσία του στην Ελλάδα, για πολιτική ανωριμότητα και δογματισμό, που τους εμπόδισε να καταλάβουν τι ακριβώς έγινε εκεί. Δεν είχαν δει πως επιδίωξη των Άγγλων ήταν η με κάθε τρόπο και κόστος επιστροφή στο θρόνο του Γεωργίου, τοποτηρητή των συμφερόντων τους στην Ελλάδα. Θυμίζει, ακόμα, πως το ΚΚΕ (αρχικά επί Σιάντου και μετά επί Ζαχαριάδη) έκανε τα στραβά μάτια σχετικά με τη συμφωνία Στάλιν-Τσώρτσιλ για το μοίρασμα της Ευρώπης, κάτι που οδήγησε λίγο αργότερα σ' ένα αιματηρό και ανώφελο εμφύλιο πόλεμο.

Και καταλήγει ο Λάμπης Ράππας: «Αν, τώρα μετά τη διάλυση, δυστυχώς της Σοβιετικής Ένωσης, μπορεί το ΚΚΕ να λευτερωθεί από το δογματισμό του, να ξεπεράσει την ως τώρα πολιτική του ανωριμότητα και μυωπία [...] ίσως τότε μπορέσει να παίξει έναν πραγματικό προοδευτικό ρόλο στην ελληνική πολιτική σκηνή».

Φίλιππος Φιλίππου

για οτιδήποτε ξέφευγε από την εκπλήρωση των στοιχειωδών βιοτικών αναγκών της. Την προηγούμενη βραδιά, σ' αυτή τη συναναστροφή (...), ένωσε αυθόρμητη αντιπάθεια γι' αυτόν μόλις τον είδε, ή μάλλον μόλις τον άκουσε να υπερασπίζεται με άνεση τις εξεζητημένες θέσεις του σε θέματα της λογοτεχνίας. (...) Την ενόχλησε και συνάμα την παρακίνησε (...) να ζήσει εντάσεις που την εξόντωναν αλλά κάποιες στιγμές τις επεδίωκε. Κυρίως όταν συναντούσε ανθρώπους επιρρεπείς σ' αυτό το παιχνίδι, εκπαιδευμένους στη νόμιμη ανθρωποφαγία.»:

Οι άλλες (εκδ. Νεφέλη, 1994), πρώτο βιβλίο της Έλσας Λιαροπούλου, είναι ένας κύκλος έντεκα αφηγήσεων μέσα από τις οποίες συστήνονται οι άλλες γυναίκες, που ίσως είναι μόνο η άλλη γυναίκα, ή ακόμα η κάθε γυναίκα ως άλλη. Το ενδιαφέρον του βιβλίου δεν εξαντλείται στην θεματική αλληλουχία των αφηγήσεων αλλά κυρίως εντοπίζεται στην ιδιαιτερότητα της γλώσσας, που κατορθώνει ένα λόγο συνειρμικό αλλά και νοηματικά συνεκτικό, ένα ύφος που ξεκινά από την αποτύπωση του εσωτερικού μονολόγου, χωρίς να παγιδευτεί στη μονοφωνία.

Παρασκευή, 6 Ιανουαρίου 1995, Των Φώτων.

Αγαπητοί αναγνώστες, καλή φώτιση και καλά μυαλά!

ο χαρτοκόπτης

Τηλεόραση σκουπιδιών

ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ κι αποενοχοποιημένη T.V. οι δοκιμασμένες συνταγές δεν περιφρονούνται. Σαπουνόπερες, πρωινόι καφέδες και τροχοί της τύχης, ζωντανές συνδέσεις και «αποκλειστικά», μεταμεσονύχτιες ροζ εκπομπές και αναρίθμητα talk show κάνουν το γύρο του κόσμου. Προσαρμόζονται εν ριπή οφθαλμού στην εγχώρια αγορά και μεταμορφώνουν σε «αστέρια» τους ντόπιους οικοδεσπότες. Πώς θα γλιτώναμε λοιπόν από τα reality show; Σαν τσεκουριές έπεσαν τα δείγματα την περασμένη χρονιά. Διγενή και Χαρδαβέλλας σε πρώτο πλάνο, έπειτα από δεκαετίες σεμνής κι αθόρυβης δουλειάς. Άνθρωποι «καθημερινοί» σε δεύτερο: χαροκαμένοι, εξαφανισμένοι, κακοποιοί, Αλβανοί, βιαστές, σατανιστές, καταγγέλλοντες και καταδιωκόμενοι. Τη χρονιά που μόλις τελείωσε, το είδος απλώθηκε. Η ρεαλιστική τηλεόραση αποθεώθηκε. «Ρεπορτάζ στην ομίχλη», «Κόκκινη γραμμή», «Πανικός», «Άλλοι καιροί». Με τα μάτια βουρκωμένα, συμπάσχων με τη δυστυχία των συνανθρώπων του, ο Χαρδαβέλλας επιτελεί κοινωνική αποστολή παραβιάζοντας την προσωπική ζωή δεκάδων πολιτών. Ο ίδιος έγινε ανέκδοτο, αλλά τα κανάλια σκοτώνονται ποιο θα τον πρωτοπάρει. Η Διγενή, εξ αρχής, προτίμησε πιο αντεργκράουντ θέματα. Περιθώριο και ξερό ψωμί: Καφετζούδες, μαστροποί, πρεζάκια, τραβεστί, φυλακισμένοι και πουτάνες. Εντυπωσιακή παρέλαση για συναρπαστικές εκπομπές, που όσα βέλη συγκεντρώνουν τόσες μονάδες σκαρφαλώνουν στις μετρήσεις ακροαματικότητας.

ΤΑ REALITY SHOW γεννήθηκαν — πού αλλού; — στην Αμερική, στα μέσα της δεκαετίας του '80. Τα δεκάδες τοπικά και καλωδιακά κανάλια της χώρας, μην μπορώντας ν' ανταγωνιστούν τα εθνικά δίκτυα — τα σήριαλ και τα βαριετέ κοστίζουν ακριβά — αναζήτησαν άλλου τύπου εκπομπές για να γεμίσουν το πρόγραμμά τους. Καυτά ρεπορτάζ, ζωντανές καταδιώξεις, προσωπικές εξομολογήσεις στα πλατώ, αναμετάδοση δικών. Έγινε η μικρή οθόνη μια τεράστια κλειδαρότρυπα. Κι ο τηλεθεατής μένει έκτοτε με την εντύπωση ότι συμμετέχει ανά πάσα στιγμή στην πραγματική ζωή. Τα reality show πέρασαν στη συνέχεια και στα μεγάλα δίκτυα των ΗΠΑ, ενώ η λογική τους πτότισε γρήγορα και τα δελτία ειδήσεων. Συλλήψεις κακοποιών σε απ' ευθείας μετάδοση, ενέσεις ναρκομανών ειδικά για το κεντρικό δελτίο, βία, αίμα και σασπένς σε ημίωρες καθημερινές «ταινίες». Η ρεαλιστική τηλεόραση διέσχισε τον Ατλαντικό, βρήκε άξιους συνεχιστές στη Γαλλία και την Ιταλία και, τα τελευταία χρόνια, διαπρέπει και στην Ελλάδα. Οι παρουσιαστές των δελτίων όπως και των κάθε είδους σώου, συγκροτούν μια μεγάλη ακτινοβολούσα οικογένεια. Οι εκπομπές τους βασίζονται συχνά στα βιογραφικά στοιχεία εκείνων που τις παρακολουθούν. Στο πρόσωπο του Κακαουνάκη συναντάμε όλοι τον μπάτσο που κρύβουμε μέσα μας, σ' εκείνα του Μυλωνά ή του Μαστοράκη τον ηδονοβλεψία που κρατάμε κρυφό. Μπορεί στην κοινωνία να μην υπάρχει πια χώρος για τους μικρούς, τους αδικημένους, τους βιτσιόζους ή τους σαλεμένους, αλλά στην τηλεόραση έχουν όλοι την τιμητική τους. Πριν ανεβεί η Μαλβίνα στο πάλκο, φρόντισε να διακωμωδήσει πολλούς πάνω στο πλατώ...

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ «εκσυγχρονίζεται». Τηλεόραση σκουπιδιών; Με την τρέχουσα έννοια, σίγουρα. Με την «επιστημονική», όχι ακόμα. Η trash T.V. είναι το επόμενο στάδιο που θα γνωρίσουμε. Χαρακτηριστικό της, οι συζητήσεις μέσα στο στούντιο ανάμεσα σε πλήθος καλεσμένων που διαφωνούν, τσακώνονται, ρίχνουν αγκωνιές για να πάρουν το μικρόφωνο, δημιουργούν ένα ασύλληπτο χάος και, την ίδια ώρα, ο εμφυχωτής της εκπομπής τούς βάζει φτιλιές. Τα πηγαδάκια της Ομόνοιας σε φροντισμένο σκηνικό; Είναι, μάλλον, θέμα χρόνου.

ΑΠΟ ΤΗ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ
ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

1979 - 1994 Δεκαπέντε χρόνια Νεφέλη

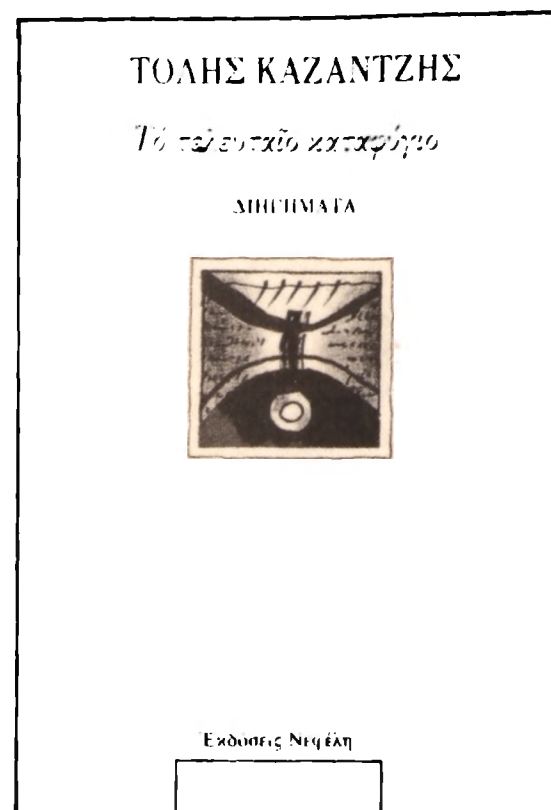
ΤΟΛΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ

ΜΑΤΑΙΟΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΤΗΤΩΝ
Διηγήματα

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ
Διηγήματα

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ
Διηγήματα

Ο αφηγηματικός λόγος του Τόλη Καζαντζή είναι απλός και ευθύβολος, σχεδόν προφορικός, χωρίς όμως τις εκζητήσεις όπου εύκολα παρασύρει αυτός ο τρόπος γραφής.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

Εντύπωση προκαλεί η ικανότητα του Τόλη Καζαντζή να δίνει με απόλυτα λιτό τρόπο ζωή σε μια σειρά ανθρώπινους χαρακτήρες, πειστικούς γι' αυτό που είναι και —ακόμα εντυπωσιακότερο— αυτόνομους μέσα στο αφήγημα.

ΑΛΕΞΗΣ ΖΗΡΑΣ

Ο Τόλης Καζαντζής, πιστός στη βιωματική γνώση της γραφής του, εστιάζει την προσοχή του στα «μικρά ψάρια», του δικού του μικρόκοσμου, αυτού που έζησε και γνώρισε από πρώτο χέρι, στις ασήμαντες περιπτώσεις, των οποίων η ασημαντότητα διεγείρει περισσότερο τη θυμηδία και λιγότερο την οργή.

ΣΠΥΡΟΣ ΤΣΑΚΝΙΑΣ

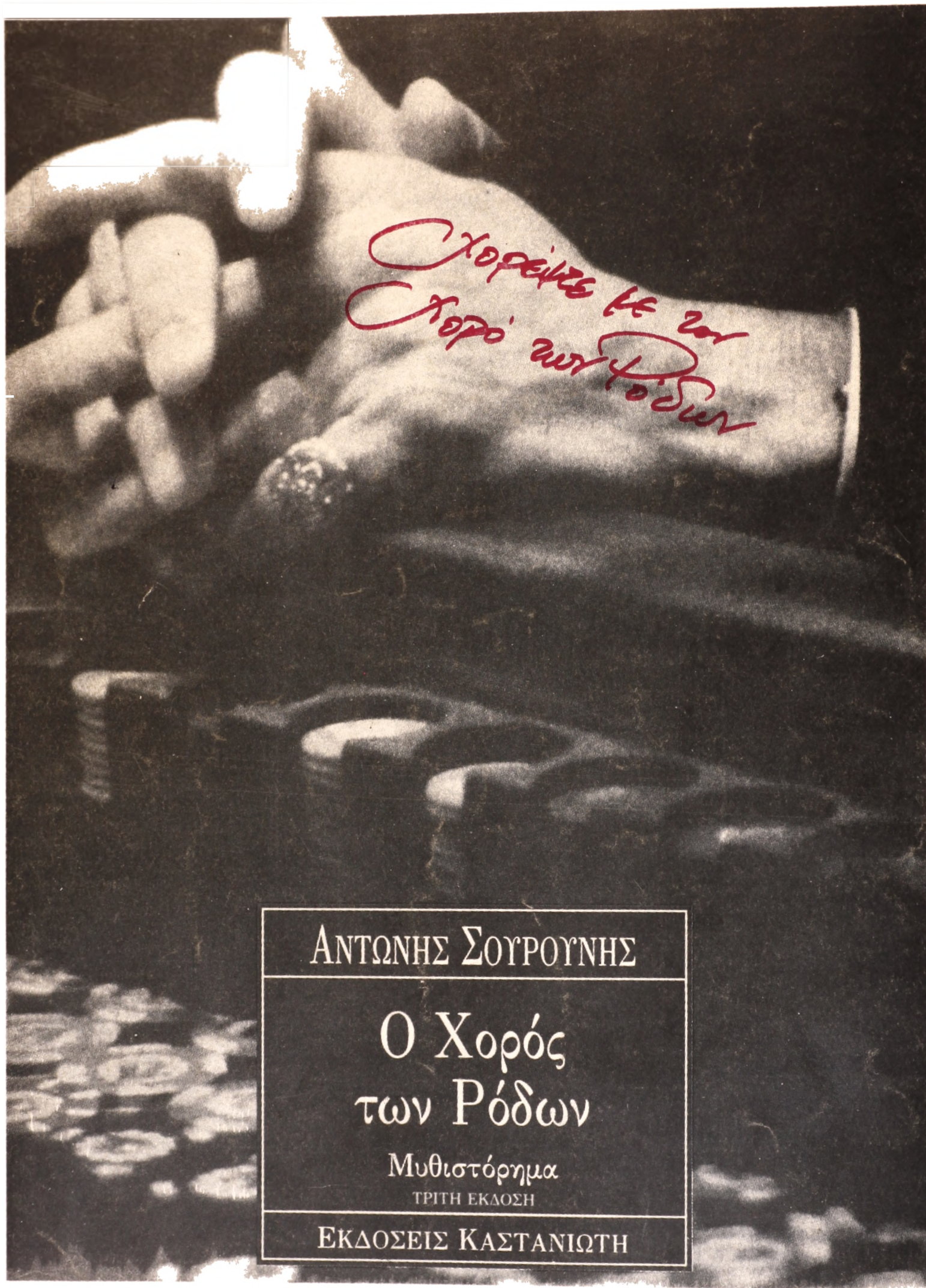
Οι εκδόσεις Νεφέλη επανεκδίδουν ολόκληρο το πεζογραφικό έργο του Τόλη Καζαντζή. Ετοιμάζονται και θα κυκλοφορήσουν σύντομα: *Καταστροφές, Η Παρέλαση, Ενηλικίωση, Οι Πρωταγωνιστές.*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... Προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744 - 3639962

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΟΥΡΟΥΝΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα